

MAAELUMINISTEERIUM

Põllumajanduse, kalanduse ja toiduainetööstuse ülevaade I poolaasta 2020

Maaeluministeerium 2020

ISSN 2674-4767

Sisukord

1 Sissejuhatus	3
2 Kokkuvõte.....	4
3 Majandustulemused (lühiajastatistika).....	8
3.1 Põllumajandustootjad.....	8
3.2 Kalapüük ja vesiviljelus.....	11
3.3 Toiduainetööstus	13
4 Valuutakursid, laenud, intressid ja hinnamuutused.....	17
5 Väliskaubandus	20
6 Taimekasvatus	27
6.1 Teravili ja õlikultuurid	29
6.1.1 Turuolukord.....	29
6.1.2 Tootmine.....	32
6.1.3 Töötlemine.....	34
6.1.4 Väliskaubandus	35
6.2 Puu- ja köögivilja (aianduskultuurid, ilutaimed, lilled)	38
6.2.1 Turuolukord.....	38
6.2.2 Tootmine.....	40
6.2.3 Töötlemine.....	42
6.2.4 Väliskaubandus	44
7 Loomakasvatus	45
7.1 Piim.....	45
7.1.1 Turuolukord.....	45
7.1.2 Tootmine.....	46
7.1.3 Kokkuost ja töötlemine	47
7.1.4 Väliskaubandus	50
7.2 Liha	53
7.2.1 Turuolukord.....	53
7.2.2 Tootmine.....	54
7.2.3 Töötlemine.....	56
7.2.4 Väliskaubandus	58
7.3 Munad	59

7.3.1 Turuolukord.....	59
7.3.2 Tootmine.....	60
7.3.3 Väliskaubandus.....	60
8 Kalandus.....	60
8.1 Tootmine.....	60
8.2 Töötlemine.....	61
8.3 Väliskaubandus.....	61
9 Põllumajandusele, toiduainetööstusele ja maaelu arenguks makstud toetused.....	64
9.1 Otsetoetused ja üleminekutoetused.....	64
9.2 Turukorraldusmeetmed.....	69
9.2.1 Piima ja piimatoodete turukorraldusmeetmete rakendamine.....	69
9.2.2 Veise-, lamba- ja kitseliha turukorraldusmeetmete rakendamine.....	70
9.2.3 Koolikava.....	70

1 Sissejuhatus

Põllumajandus, kalandus ja toidutootmine on valdkonnad, mis katavad suure osa Eesti territooriumist ja mille ilmet nad olulisel määral kujundavad.

Põllumajanduse, kalanduse ja toiduainetööstuse ülevaade on koostatud Maaeluministeriumi ekspertide poolt ja kajastab maapiirkondade, põllumajanduse ja toidutööstuse positsiooni Eesti majanduses, sealhulgas põllumajandussaaduste ja kala tootmist, töötlemist ning kaubandust lähtudes ahelast „põllult turule“. Ülevaate koostamisel on arvestatud põllumajanduse ja kalanduse valdkondliku arengukavaga kuni aastani 2030¹ (PõKa 2030) struktuuri ja mõõdikutega. PõKa 2030 eesmärgiks on „Eesti toit on hinnatud ja maal on hea elada!“

Olulise teemana kajastatakse põllumajanduse majandusharu, toiduainetööstuste (sh kalatööstuste) ning kalapüügi ja vesiviljelusega tegelevate ettevõtete majandustegevust². Kaubanduse ülevaates räägitakse nii üldpildist kui ka peatükkide all detailsemalt konkreetse sektori kaubandusest. Ülevaates on tehtud kokkuvõtte põllumajanduse, kalanduse, toiduainetööstuse ning maaelu arenguks määratud ja makstud toetustest.

Metoodika

Antud ülevaate andmeallikatena on kasutatud Statistikaameti, Euroopa Liidu statistikaameti (Statistical Office of the European Union), Rahvusvaheline teraviljanõukogu (International Grains Council), Euroopa Komisjoni, Põllumajandusameti, Maa-ameti, Veterinaar- ja Toiduameti, Eesti Konjunktuuriinstituudi ning Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti andmebaase.

Analüüsitud on põllumajanduslikke majapidamisi ning ettevõtteid, mis kuuluvad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori järgi põllumajanduse, kalanduse ja toiduainetööstuse valdkonda (EMTAK 2008 – A01, A03, C10, C11). Toiduainetööstusena käsitletakse Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori järgi sektoreid C10 ja C11 koos.

Ülevaates on kasutatud statistilise töötlemise ajahetkel kõige viimaseid saadaolevaid andmeid. Maaeluministeriumi Põllumajanduse, kalanduse ja toiduainetööstuse ülevaate teksti ja jooniste kasutamisel tuleb allikale viidata.

---

¹ Maaeluministerium koos Keskkonnaministeriumiga esitas 2020. aastal Vabariigi Valitsusele põllumajanduse ja kalanduse valdkondliku arengukava 2030. Arengukava koostamise eesmärk on kaasa aidata Eesti põllumajanduse, kalanduse, vesiviljeluse ja toiduainetööstuse arengule ja konkurentsivõime kasvule, toidujulgeolekule, maa- ja rannapiirkondade tasakaalustatud arengule ja heale maaelule laiemalt, samuti taimede ja loomade heale tervisele, muldade seisundi parandamisele, toiduohutusele ning puhta keskkonna ja liigilise mitmekesisuse säilimisele.

² 2020. a I kvartali tulemused avaldati 28.05.2020 ja II kvartali tulemused 28.08.2020, analüüsis on kvartalid kokku liidetud

2 Kokkuvõte

Marje Mäger

Eriolukord ei mõjutanud 2020 I poolaastal oluliselt põllumajandusettevõtete kuludega toimetulekut

Statistikaameti lühiajastatistika andmetel oli 2020. aasta I poolaastal põllumajandusettevõtete **müügitulu** 320 mln eurot (+3,6% võrreldes eelneva aasta sama ajaga), **kogukulud** suurenesid samal ajal 4% ja olid 405 mln eurot sh tööjõukulud 71,1 mln eurot. **Puhast lisandväärtust** ei loodud, kuna tegevuskulud ületasid müügitulu 4,2 mln euro võrra, mis oli ligikaudu 1,5 mln eurot enam kui eelneval aastal samal ajal. Siiski on I poolaasta negatiivne puhas lisandväärtus põllumajandusettevõtetes üsna tavapärane, kuna peamine tulu kogu sektori toodangu müügist saadakse II poolaastal, kuid oluline osa kuludest tehakse II kvartalis. Võrdluses eelmise aastaga näitab lühiajastatistika, et põllumajandussaaduste üldise hinnalanguse ja realiseeritud mahu suurenemisest tulenevalt on suurenenud müügitulu enam kui kogukulud.

Põllumajandussektori ettevõtted on jätkanud **investeeringutega** suuremas mahus kui varasematel aastatel. 2020. aasta I poolaastal investeeriti materiaalsesse põhivarasse (sh kapitalirent) 91,6 mln eurot, samal ajal müüdi materiaalselt põhivara kolmandiku võrra väiksemas väärtuses kui 2019. aasta I poolaastal.

Ebasoodsa ilmastiku tulemusel kalapüügi kogused esimesel poolaastal vähenesid ja majandustulemused jäid tagasihoidlikuks

Ebasoodne ilmastik Läänemeresel mõjutas kalapüüki aasta esimesel poolel, mille tulemusel püügikogused vähenesid. Selle tulemusel jäid ka ettevõtete majandustulemused tagasihoidlikuks. Statistikaameti lühiajastatistika andmetel oli 2020. aasta I poolaastal kalapüügi ja vesiviljeluse valdkonnas tegutsevate ettevõtete **müügitulu** 34,8 mln eurot. Võrreldes eelneva aasta sama perioodiga vähenes müügitulu 13,4%. Ettevõtete **kulud** olid 31,2 mln eurot, vähenedes poolaasta võrdluses 11,3%. Müügitulu vähenes kiiremini kui kulud, mille tulemusel kahanes kasum. Kalapüügi ja vesiviljelusettevõtted teenisid 3,6 mln eurot **kasumit**, mida oli peaaegu kolmandiku (-1,4 mln €) vähem kui eelmisel aastal.

Investeeringuid tehti kalapüügi ja vesiviljelusega tegelevate ettevõtete poolt 2020. aasta esimesel poolaastal 2,8 mln euro eest. Kõige enam **investeeriti** transpordivahenditesse – 1,8 mln eurot, mis moodustas ~65% tehtud investeeringutest.

Toidutööstus on üks vähestest töötleva tööstuse tegevusaladest, kus esimesel poolaastal müügitulu langust suudeti vältida, samas ettevõtete kasumlikkus vähenes

Tänu aasta esimeste kuude edukale müügile suutis toiduainetööstus 2020. aasta esimesel poolel müügitulu langust vältida. Peaaegu kõikidel toiduainetööstuse tegevusaladel II kvartalis müügitulu aastatagusega võrreldes vähenes. Toiduainetööstused **müüsid** 2020. aasta esimese poolaastaga toodangut 1 011,9 mln euro eest ehk 0,5% enam kui eelmisel aastal samal ajal. Tegevusalade lõikes olid arengud väga erinevad. Näiteks õlitööstusel õnnestus müüki enam kui viiendiku võrra kasvatada. Samal ajal kalatööstuse müügitulu vähenes rohkem kui kümnendiku võrra. Toiduainetööstuse toodangust rohkem kui kolmandik eksporditakse. Ettevõtted suurendasid 2020. aasta esimesel poolel ekspordi 6% võrreldes eelmise aasta sama ajaga.

Toiduainetööstuse 2020. aasta I poolaasta **kogukasum** oli 34,0 mln eurot, mis võrreldes eelneva aastaga vähenes viiendiku võrra. Toiduainetööstuse tegevusaladest suutsid kasumit kasvatada vaid loomasööda (+57%) ja vähesel määral ka piimatööstus (+5%), teistel kasum vähenes. Ainsana jäi kahjumisse lihatööstus (-0,6 mln €).

Ettevõtete investeerimisaktiivsus 2020. aasta esimeses pooles suurenes. Toiduainetööstuse ettevõtted **investeerisid** materiaalsesse põhivarasse 2020. aasta kuue esimese kuuga 38,3 mln eurot, mis oli 12% enam kui eelmisel aastal samal perioodil. Tegevusalade lõikes olid aktiivsemad investeerijad muude toiduainete (valmistoit, kastmed, suhkrust kondiitritooted jm) tootjad ja piimatööstused.

Soodsad ilmastikutingimused ning teravilja suurem kasvupind loovad eeldused heaks saagiks 2020. aastal

Teravilja kasvupind suurenes aastaga 1,5%. Teravilja kasvatatakse 2020. aastal 369 879 ha, millest 55% on suviteravili ja 45% taliteravili. Taliteravilja kasvupind jäi võrreldes eelmise aastaga peaaegu samaks ning suviteravilja kasvupind suurenes 3%.

Rapsi/rüpsi kasvupind on 2020. aastal 70 913 ha, mis on 2,1% vähem möödunud aastast. Rapsi kasvupinnast moodustas taliraps 80,8% ja suviraps 19,2%.

Kaunvilja kasvupind suurenes aastaga 15,2%. Kaunvilja kasvatatakse 2020. aastal 49 483 ha, millest 72% moodustab põldhernes ja 28% põlduba.

Kartuli kasvupind võrreldes eelmise aastaga oluliselt ei muutunud. Kartulit kasvatatakse 2020. aastal 5306 ha.

Eelmise aasta hea saagiaasta mõjud kandusid kaubandusse – köögivilja hinnad esimesel poolaastal langesid tavapärasele tasemele, impordimahud vähenesid ja eksport suurenes

Avamaaköögivilja kasvupind 2020. aastal on 3092 ha, mis on 2% vähem kui möödunud aastal. Võrreldes 2019. aastaga on kasvupind suurenenud enim porgandi (+16%), kuid vähenenud rohelisel hernel (-21%) ja söögipeedil (-16%). **Katmikköögivilja** kasvupind kokku on 235 hektarit, mis ei ole aastases võrdluses muutunud. Põllumajanduslikes majapidamistes kasvatatakse katmikköögivilja 21 ha ja põllumajanduslikes kodumajapidamistes 215 ha. **Viljapuude-ja marjaaedade** (sh maasikaid 764 ha) **kogupind** on 7108 ha ja ei ole aastaga oluliselt muutunud (-3 ha). Maasikaistandike pind on aastatagusega võrreldes suurenenud 2%. Esimesel poolaastal olid köögiviljade hinnad Eestis ootuspäraselt madalad, kuna 2019. aastal koristati viimase viie aasta suurim saak. Heast saagist mõjutatuna kasvas ka eksport. Aastataguse sama perioodiga võrreldes kasvas 2020. aasta I poolaastal Eestis kasvatatud köögiviljade ekspordimaht 3%, samas väärtus langes 23%. Värske köögivilja import vähenes aastases võrdluses nii koguselt kui ka väärtuselt, vastavalt 12% ja 9%.

Liha kogutoodang I poolaastal viimaste aastate suurim. Kõige enam suurenes linnu- ja veiseliha tootmine

Eestis toodeti 2020. aasta esimesel poolaastal **liha** 38 731 t (tapakaalus), mida on eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 1871 t ehk 5% võrra rohkem. Kõige enam suurenes linnuliha (+10%) ja veiseliha (+9%) tootmine, mis tulenes loomade ja lindude arvukuse kasvust. Sealihaga toodeti 22 042 t, mis oli samuti viimaste aastate suurim kogus. Tootmist soodustas nõudluse suurenemine ja soodne hinnatase. Lamba- ja kitseliha toodang oli 168 t, vähenes 9% võrreldes eelneva aasta sama perioodiga. Liha kogutoodangust suurima osakaaluga oli jätkuvalt sealihaga, mis moodustas 57% (-2% võrreldes eelmise aasta sama perioodiga). Linnuliha osatähtsus liha kogutoodangust oli 28% (+2%), veiseliha osatähtsus 15% (+0,5%) ning lamba- ja kitseliha osatähtsus 0,4% (-0,1%).

Tegevusloaga **lihatöötlemisettevõttes tapeti** (s.h teenustööna) 2020. aasta I poolaastal veiseid 1,8% enam ja saadud liha kogus suurenes 3,6% eelneva aasta sama ajaga võrreldes. Sigu tapeti samal ajaperioodil 0,7% vähem ja saadud lihakogus vähenes 1%. Tapetud lammaste arv vähenes 2,6%, kuid saadud liha hulk suurenes 15,2%. Keskmise lamba rümba kaal oli 4-5 kg raskem kui viimastel aastatel tavapäraselt. Seega võis 2020. aasta I poolaastal olla raskusi eluslammaste realiseerimisega.

Statistikaameti andmetel vähenes 2020. aastal veise-, sea-, lamba- ja kitseliha kokkuostuhind aasta algusega võrreldes. Võrreldes aasta algusega odavnes I poolaasta lõpuks veiseliha 7%. Sealiha hind vähenes samal ajavahemikul 5% ning kitse- ja lambaliha 11%.

Mune toodeti 2020. aasta I poolaastal 82,15 mln tk, mis on 1,7 mln muna vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Kana kohta saadi keskmiselt 146 muna, mis on 7% rohkem kui aasta tagasi.

Lihatööstuse müügitulu oli Statistikaameti esialgsetel andmetel 2020. aasta I poolaastal 182,8 mln eurot, mida oli 8,0% enam kui eelmisel aastal samal ajal. Lihatööstuste I poolaasta müügitulu kasv peegeldab eelkõige I kvartali edukat müügitulemust. Kogukulud olid 183,4 mln eurot ning suurenesid aastaga 9,3%. Kulude kasv oli kiirem kui müügitulu kasv ja sellest tulenevalt jäi sektor kahjumisse. Lihatööstuse kogukahjumiks kujunes 589 000 eurot. Investeeringuid tehti I poolaastaga 5,4 mln eurot, mida oli 4,5% vähem kui eelmisel aastal samal ajal.

Piimatoodang 2020. aasta esimesel poolel viimase viie aasta kõrgeim, ületades viie aasta tagust 6,2% võrra, produktiivsus kasvanud samal perioodil 16,5%

Statistikaameti esialgsetel andmetel **toodeti Eestis** 2020. aasta I poolaastal 424 400 t piima, mis ületas eelmise aasta kogust 13 100 t ehk 3,2% võrra ja viie aasta taguse ajaga võrreldes oli kasv 6,2%. Kasv tugines nii piimalehmade keskmise **produktiivsuse jätkuvalle suurenemisele** kui ka **piimalehmade arvu** kergele **tõusule**. Piimalehmade keskmine produktiivsus on kasvutrendis. Keskmine piimatoodang lehma kohta suurenes eelmise aasta sama ajaga võrreldes 142 kg ehk 2,9% võrra ja viie aasta taguse ajaga oli kasv 16,5%. Piimalehmade arv suurenes 500 looma võrra ehk 0,6% võrra. Samal ajal piimakarjade arv jätkas kahanemist. Siiski oli tegemist väikseima langusega viimase viie aasta lõikes ning sellest vähem tootjaid lõpetas I poolaasta seisuga lehmapidamise viimati 2014. aastal.

Eestis tarniti 2020. aasta I poolaastal 30 esmaostjale kokku 398 100 t piima, mis ületas aastatagust kogust 13 500 t ehk 3,5% võrra. Kokkuostetud piimast 84,9% kuulus eliitsorti. 2020. aasta kuue esimese kuu keskmiseks piima kokkuostuhinnaks kujunes 30,1 €/100kg, mis oli 4,1% vähem võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Töötlemiseks kasutada olnud piimast toodeti 2020. aasta I poolaastal enim joogipiima, juustu ja kohupiima ning hapendatud piimatooteid (sh jogurt, joogijogurt, maitsestatud jogurt, kuumtöödeldud piim jm tooted). Piimatoodete keskmised tööstusest väljamüügihinnad 2020. aasta I kvartalis jäid aastatagustest madalamaks, v.a kodujuustu hind.

Piimatööstus on üks toidutööstuse tegevusaladest, kus suudeti 2020. aasta esimesel poolel suurendada pisut nii müügitulu kui ka efektiivsust. Tööstused müüsid toodangut 213,9 mln euro väärtuses ehk 1,7% enam võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Kulude kasv oli aeglasem. Piimatööstuste esimese poolaasta kulud olid 208,2 mln eurot ehk 1,6% suuremad kui eelmisel aastal samal ajal. Müügitulu kasvas kiiremini kui kulud ning selle tulemusel kasvatasid tööstused kasumit. Piimatööstuse 2020. aasta esimese poole kogukasum oli 5,7 mln eurot, mida oli 4,5% enam kui eelmisel aastal samal ajal. Piimatööstuste investeerimisaktiivsus kasvas. Piimatööstused investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2020. aasta esimesel poolel 8,8 mln eurot, mida oli 54% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Kõige enam investeeriti masinatesse ja seadmetesse (64%) ning ehitistesse (32%).

Vaatamata Covid-19 leviku piiramiseks kehtestatud meetmetele ja ülemaailmsest eriolukorrast tingitud probleemidele kaubanduses, Eesti päritolu kaupade väljavedu aasta esimesel poolel kasvas 7%

Põllumajandussaadusi ja toidukaupu eksporditi Eestist 2020. aasta esimesel poolaastal jooksevhindades 625,3 mln euro (+5,6%) väärtuses ning imporditi 783,6 mln euro (-1,4%) eest. Eestis toodetud või töödeldud põllumajandussaaduste ja toidukaupade eksport I poolaastal küündis hinnanguliselt 470 miljoni euronit (+6,8%). Kasv tulenes suuresti 2019. aasta teravilja ja õlikultuuride heast saagist. Piima-, kala-, teravilja ja lihasektor moodustasid ekspordikäibest

vastavalt 22%, 14%, 10% ja 9%. Ekspordikäibest 77% tuleb kaupade müügist EL liikmesriikidesse. EL siseselt suundub suur osa meie ekspordist lähiriikide turgudele, üle poole (2020. aasta I poolaastal 67%) ekspordikäibest tuli Soome, Läti ja Leedu turgudelt.

Põllumajandusele, kalandusele, toiduainetööstusele ja maaelu arenguks makstavate toetuse eelarve 2020. aastal on ~367 mln eurot

Kokku on 2020. aastal Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD), Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF), Euroopa Merendus- ja Kalandusfondist ning Eesti eelarvest põllumajandusele, kalandusele ning maaelu arenguks makstavate toetuste eelarve ~ 367 mln eurot, millest 30. juuni seisuga oli määratud 28% ehk 101 mln eurot. Kogu toetuste eelarvest 50% ehk 158 mln eurot moodustavad otsetoetused, mille väljamaksed tehakse peamiselt detsembris.

3 Majandustulemused (lühiajastatistika)

3.1 Põllumajandustootjad

Katre Kirt

Statistikaameti³ lühiajastatistika kajastab ettevõtete tegevust ilma muude ärituludeta ehk toetusteta, põhivara müügita ja teiste ärituludeta. Põllumajandusettevõtete aastases kogutulus moodustavad lisaks müügitulule muud äritulud umbes 20%, nende hulgas 39% tulu tegevuse sihtfinantseerimisest (toetused), 14% kasumist põhivara müügil (näiteks põhikarja loomad) ja 2% kasumist ümberhindlusel – see tulu lühiajastatistikas puudub. Alljärgnevalt on võrreldud lühiajastatistika I poolaasta andmeid aastatel 2015-2020 võrdluses n-1 aastaga ja 2015. aasta I poolaastaga (baasperiod).

2020. aasta I poolaastal oli põllumajandusettevõtete⁴ müügitulu⁵ lühiajastatistika andmetel 320 mln eurot (3,6% enam kui 2019. aasta I poolaastal) ja nende kogukulud olid 405 mln eurot (4% enam kui 2019. aasta

I pa), sh tööjõukulud 71,1 mln eurot (+3,5%). Puhast lisandväärtust (PLV) ei toodetud, kuna tegevuskulud ületasid müügitulu 4,2 mln euro võrra, mis oli ligikaudu 1,5 mln eurot enam kui 2019. aasta I poolaastal, kui tegevuskulud ületasid müügitulu 2,6 mln eurot. Siiski on I poolaasta negatiivne puhas lisandväärtus põllumajandusettevõtetes üsna tavapärase, kuna peamine tulu kogu sektori toodangu müügist saadakse II poolaastal, kuid oluline osa kuludest tehakse II kvartalis. Võrdluses eelmise

---

Positiivne on, et eriolukord ei ole mõjutanud 2020 I poolaastal oluliselt põllumajandustootjate kuludega toimetulekut võrdluses varasemate aastatega. Investeeringuid on tehtud suuremas mahus.

---

aastaga näitab lühiajastatistika, et saaduste üldise hinnalanguse ja realiseeritud mahu suurenemisest tulenevalt on suurenenud müügitulu enam kui kogukulud. Positiivne on, et eriolukord ei ole mõjutanud oluliselt põllumajandusettevõtete kuludega toimetulekut võrdluses varasemate aastatega (**Joonis 1**).

Müügitulu on alates 2015. aastast I poolaasta võrdluses suurenenud (**Joonis 1**). Muutuseid on mõjutanud nii müüdavate kogused kui ka hind. Statistikaameti andmetel suurenesid 2020. aasta I poolaastal loomade ja piima kokkuostetavad kogused võrreldes eelneva aasta sama ajaga, kuid hinnad langesid. Teravilja ja rapsi- ning rüpsiseemne saak oli 2019. aastal rekordiline. Varud suurenesid, mistõttu ka hind 2020 I poolaastal veidi madalam kui aasta tagasi. Sügisest saagist müüakse järgneva aasta I poolaastal kokkuostu keskmiselt 15-20%.

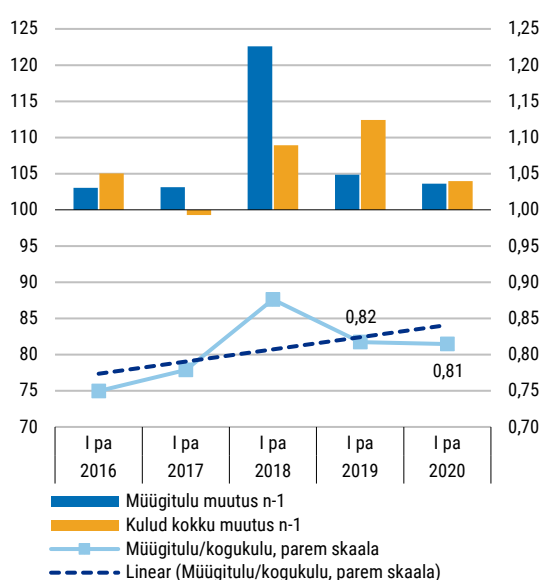
Põllumajandusettevõtete **kogukulud** suurenesid 2020. aasta I poolaastal võrdluses 2019. aasta I poolaastaga alla poole protsendi võrra enam kui müügitulu, tekitades arvestusliku tulu puudujäägi 19%. Teisisõnu, müügitulu ei katnud kogukulusid ja vastav suhtarv jäi alla 1, täpsemalt 0,81 (**Joonis 1**).

³ 2020. a I ja II kvartali tulemused SA andmebaasist 29.08.2020, analüüsis on kvartalid kokku liidetud.

⁴ **Põllumajandusettevõtted** - taime- ja loomakasvatuse, jahinduse ja neid teenindavate tegevusalade ettevõtted (juriidilised isikud; nende teenitud müügitulu moodustab sektori müügitulust (ettevõtete müügitulu + FIE-de tulu kauba müümisest) ca 84% (viimased 2018. aasta andmed)). 2020. aasta I pa oli SA andmetel 3101 põllumajandusettevõtet, kus oli I kvartalis 9293 ja II kvartalis 9983 tööga hõivatut (varem avaldatud andmeid korrigeeritakse aasta jooksul pärast aruandekvartali lõppu)

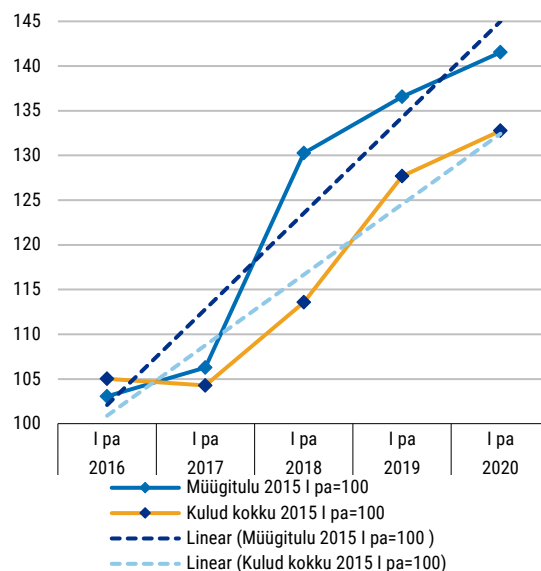
⁵ **Müügitulu** – nii põhi- kui ka kõrvaltegevusena valmistatud toodete, osutatud teenuste ja edasimüügi eesmärgil soetatud kaupade müügist saadud või saadaolev tulu, mis ei hõlma käibemaksu ega aktsiise ja seda arvestatakse tekkepõhiselt. Müügitulu ei sisalda: põhivara müügitulu; muud äritulu; saadud dotatsioone; käibemaksu; aktsiise.

Kogukulude muutust mõjutasid enam tegevuskulud, mis suurenesid 4%, kus tootmise vahendite odavnemisse panustas enim energia hinnalangus, kuid kallinesid veterinaarteenused ja masinate-seadmete hoolduskulud. Ettevõtete tööjõukulud suurenesid 3,5%, seejuures keskmine tööga hõivatute arv oluliselt ei muutunud.

Joonis 1. Põllumajandusettevõtete müügitulu ja kulude muutus I pa võrreldes eelmise aasta sama ajaga

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

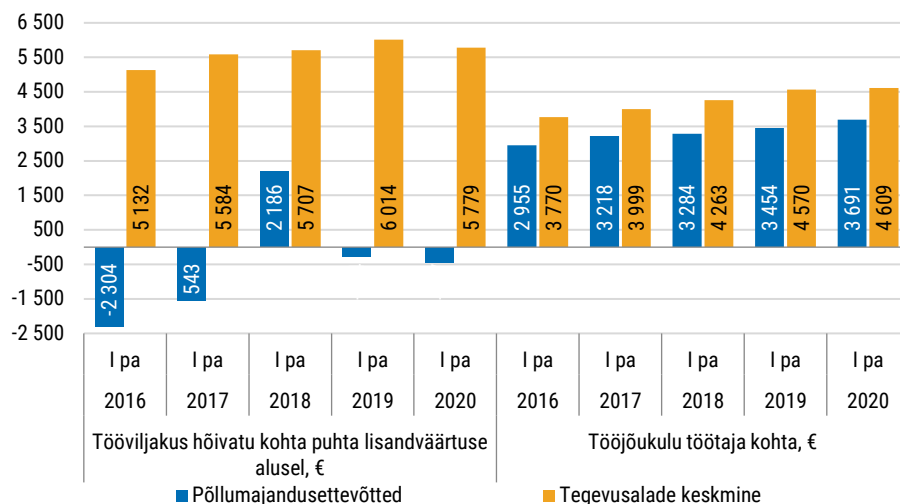
Joonis 2. Müügitulu, kogukulu muutus (2015 I pa = 100)

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Müügitulu ja kogukulude muutustest viimase viie aasta I poolaasta kohta annab ülevaate **Joonis 2**. Põllumajandusettevõtete müügitulu suundumus on tõusujoones ja jõudnud 41% kõrgemale tasemele kui 2015. aastal, kogukulud on samal ajal suurenenud 33%.

Töoviljakust puhta lisandväärtuse (PLV) alusel hinnatakse müügitulu ja kogukulude (v.a tööjõukulud) vahena kvartalikeskmise hõivatu kohta. 2020. aasta I poolaastal toodeti põllumajandusettevõtetes hõivatu kohta negatiivset PLV -437 eurot, samal ajal kui tööjõukulud hõivatu kohta olid 3690 eurot (**Joonis 3**).

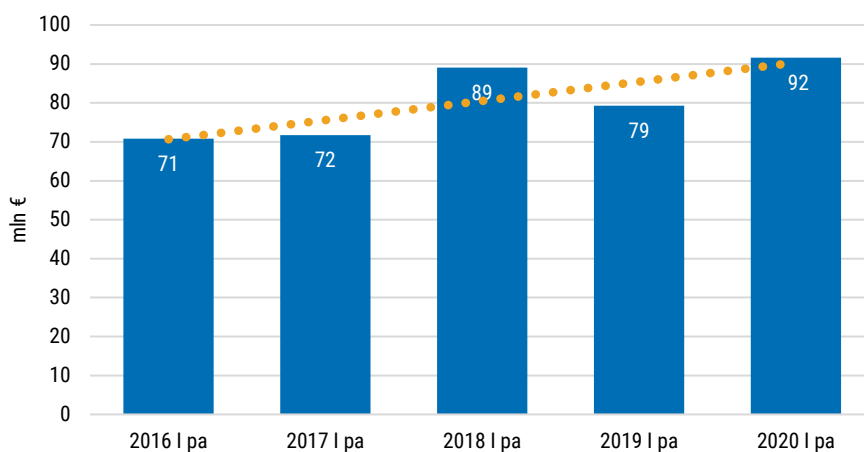
Tegevusalade keskmine PLV hõivatu kohta oli 2020. aasta I poolaastal keskmiselt 5780 eurot (-4% 2019 I pa võrdluses) ja **tööjõukulu hõivatu kohta** 4610 eurot, mis on enam kui 2019. aastal (**Joonis 3**). Põllumajandusettevõtete tööjõukulu hõivatu kohta moodustas ettevõtlussektori keskmisest 2020. aasta I poolaastal 80%. Võrreldes tegevusalade keskmisega on tööjõukulu hõivatu kohta suurenenud põllumajandusettevõtetes 6 protsendi võrra enam.

Joonis 3. Põllumajandusettevõtete ja tegevusalade keskmine tööviljakus PLV alusel ja tööjõukulud hõivatu kohta aastate 2016-2020 I pa, €

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Põllumajandussektori ettevõtted on jätkanud **investeeringutega** suuremas mahus kui varasematel aastatel. 2020. aasta I poolaastal investeeriti materiaalsesse põhivarasse (sh kapitalirent) 91,6 mln eurot (**Joonis 4**), samal ajal müüdi materiaalsel põhivara kolmandiku võrra väiksemas väärtuses kui 2019. aasta I poolaastal.

Joonis 4. Põllumajandusettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse (sh kapitalirent) aastate 2016-2020 I poolaastal, mln €

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

3.2 Kalapüük ja vesiviljelus

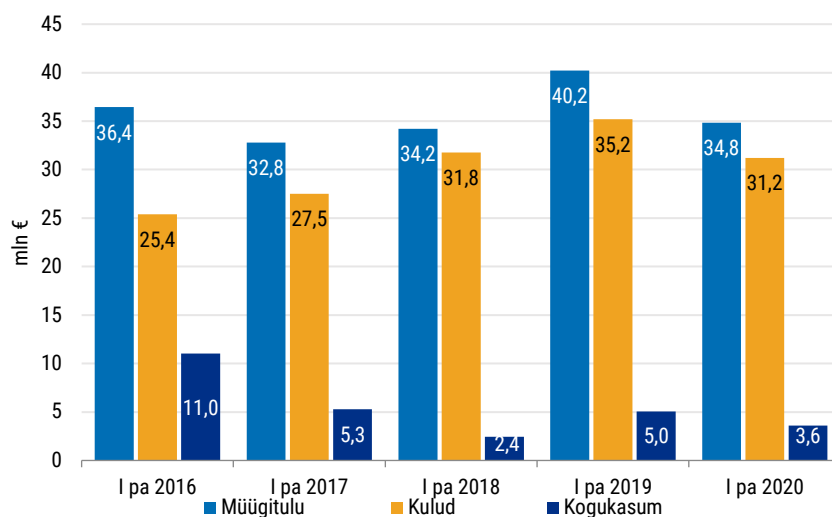
Marje Mäger

Kalapüügi ja vesiviljeluse tegevusvaldkonnas on ülevaates käsitletud ettevõtteid, mis kuuluvad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK 2008) järgi gruppi A03⁶. Kalapüük jaguneb Läänemere traalpüügiks, ranna- ja sisevetepüügiks ning kaugpüügiks. Eestis on küllaltki head eeldused vesiviljelustoodete tootmiseks. Eesti vesiviljeluse moodustavad kolm tegevusvaldkonda: kaubakala kasvatamine, vähikasvatus ja kala kasvatamine looduslikesse veekogudesse taasasustamiseks. Lisandumas on neljas tegevusvaldkond – vetika- ja karbikasvatus.

Ebasoodsa ilmastiku tulemusel kalapüügi kogused esimesel poolaastal vähenesid ja majandustulemused jäid tagasihoidlikuks võrreldes eelmise aasta sama perioodiga.

Ebasoodne ilmastik mõjutas kalapüüki aasta esimesel poolel, mille tulemusel püügikogused vähenesid. Selle tulemusel jäid ka ettevõtete majandustulemused tagasihoidlikuks. Statistikaameti lühiajastatistika andmetel oli 2020. aasta I poolaastal kalapüügi ja vesiviljeluse valdkonnas tegutsevate ettevõtete **müügitulu** 34,8 mln eurot (**Joonis 5**). Võrreldes eelneva aasta sama perioodiga vähenes müügitulu 13,4%. Ettevõtete **kulud** olid 31,2 mln eurot, vähenedes poolaasta võrdluses

11,3%. Müügitulu vähenes kiiremini kui kulud, mille tulemusel kahanes kasum. Kalapüügi ja vesiviljelusettevõtted teenisid 3,6 mln eurot kasumit, mida oli peaaegu kolmandiku (-1,4 mln €) võrra vähem kui eelmisel aastal.

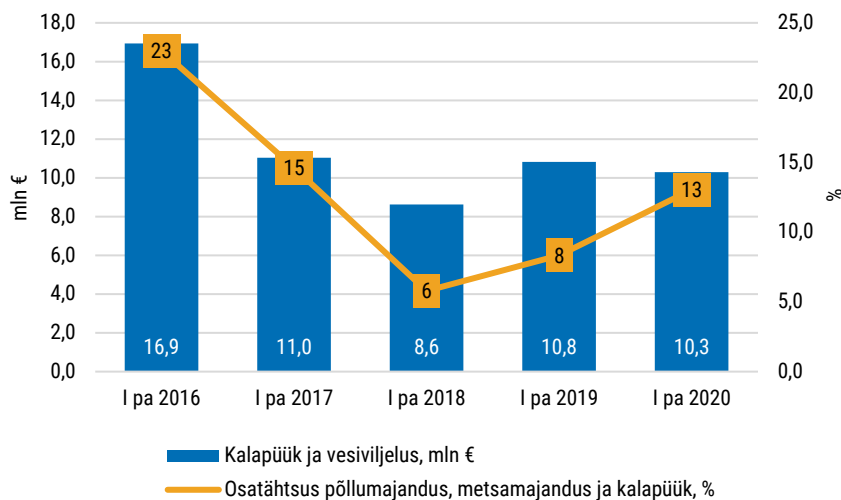

Joonis 5. Kalapüügi ja vesiviljeluse ettevõtete müügitulu, kulud, kogukasum I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

Kalapüügi ja vesiviljelusega tegelevates ettevõtetes loodi 2020. aasta esimese kuue kuuga 10,3 mln euro eest lisandväärtust, vähenedes eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 4,8% (**Joonis 6**).

⁶ Kalanduse ja vesiviljeluse tegevusvaldkonnas tegutseb palju füüsilisest isikust ettevõtjaid (FIE), mille majandustegevust SA andmetes ei kajastata, sellest tulenevalt on tegevusala tegelikud majandusandmed pisut suuremad. Vaatamata suurele arvukusele annavad FIE-d tegevusala toodangust vaid ~10%.

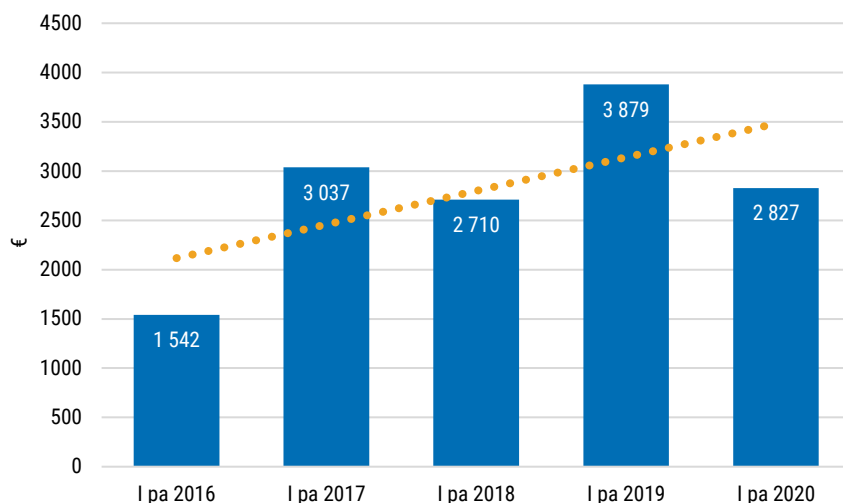

Joonis 6. Kalapüügi ja vesiviljeluse ettevõtete loodud lisandväärtus I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

Ettevõtetes hõivatute arv suurenes kaks korda kiiremini kui nende poolt loodud lisandväärtus, mis peegeldub **tööviljakuse** languses. Kalapüügi ja vesiviljelusega tegelevates ettevõtetes loodi 2020. aasta I poolaastal 14 447 eurot lisandväärtust töötaja kohta. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga vähenes tööviljakus lisandväärtuse alusel 14%. Tööviljakus kalapüügi ja vesiviljelusega tegelevates ettevõtetes vähenes oluliselt kiiremini kui tegevusalade keskmine (-4%).

Investeeringuid tehti kalapüügi ja vesiviljelusega tegelevate ettevõtete poolt 2020. aasta esimesel poolaastal 2,8 mln euro eest (**Joonis 7**). Kõige enam investeeriti transpordivahenditesse – 1,8 mln eurot, mis moodustas ~65% tehtud investeeringutest, ehitistesse (2,1 mln €) ning muudesse masinatesse ja seadmetesse (706 000 €).

Joonis 7. Kalapüügi ja vesiviljelusega tegelevate ettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

3.3 Toiduainetööstus

Marje Mäger

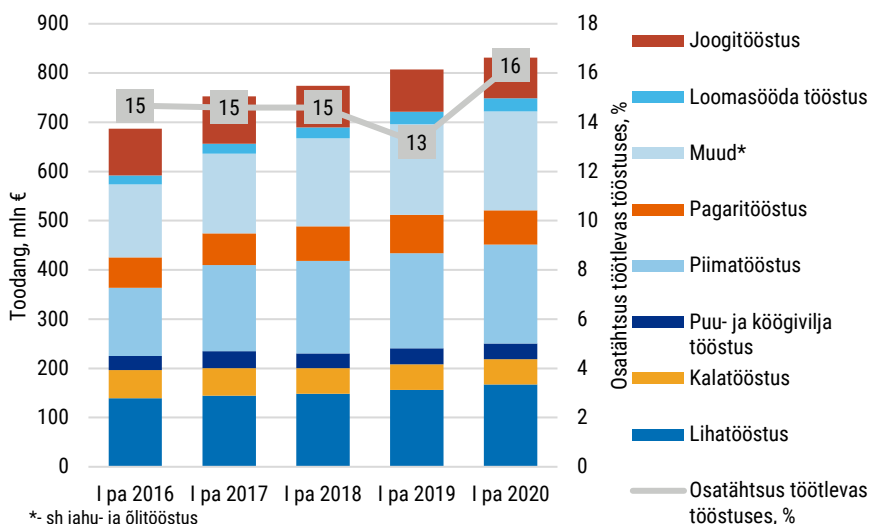
Toiduainetööstus (sh joogitööstus) on jätkuvalt üks olulisem tööstusharu Eesti töötlevas tööstuses, mille toodang moodustab umbes 15% kogu tööstustoodangust ja sama palju moodustab ka tööhõive kogu töötlevas tööstuses hõivatutest. Toiduainetööstuses tegutseb üle 700 ettevõtte (2018.a – 726). Ettevõtetest ~70% on mikroettevõtted, kus on alla 10 töötaja. Suuri, üle 250 töötajaga ettevõtteid, on 11. 2020. aasta on olnud väga keeruline. Koroonaviirusest põhjustatud globaalne kriis mõjutas kõiki

Toidutööstus oli üks vähestest töötleva tööstuse tegevusaladest, kus esimesel poolaastal müügitulu langust suudeti vältida, samal ajal aga ettevõtete kasumlikkus vähenes.

majandussektoreid sh ka toiduainetööstust. Vaadates ettevõtete esimese poolaasta majandusandmeid, siis võib tõdeda, et toiduainetööstus oli üks vähestest töötleva tööstuse tegevusaladest, kus müügitulu langust suudeti vältida, samal ajal aga ettevõtete kasumlikkus vähenes.

Statistikaameti lühiajastatistika andmetel **toodeti** 2020. aasta esimese kuue kuuga toiduainetööstuse ettevõtete poolt kokku ligi 850 mln euro eest toodangut (**Joonis 8**), millest rohkem kui kolmandik (ligi 300 mln €)

eksporditi. Toiduainetööstuse osakaal töötleva tööstuse ekspordis oli 9%. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes suurenes toodang rahalises väärtuses 4% võrra. Toiduainetööstuse toodang moodustas 2020. aasta I poolaastal 16% töötleva tööstuse kogutoodangust. Suurima osa Eesti toiduainetööstuse toodangust annavad jätkuvalt piima- (24%) ja lihatööstus (20%).

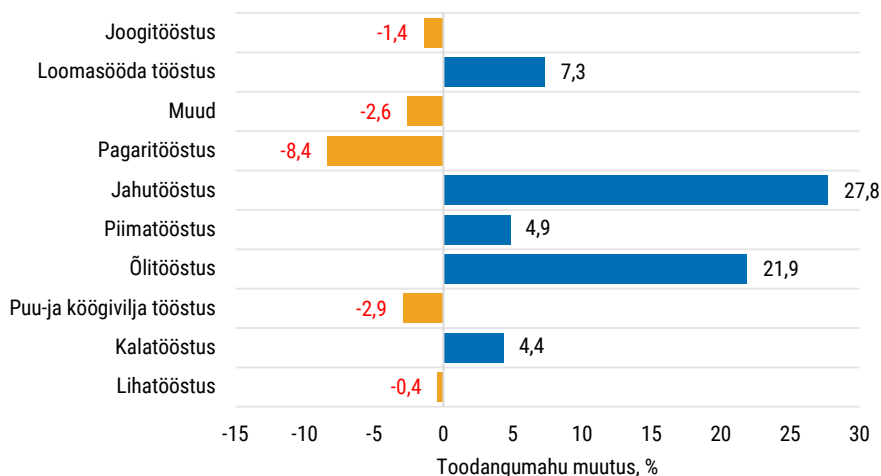

Joonis 8. Toiduainetööstuse toodang, osatähtsus töötlevas tööstuses I pa, 2016– 2020

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Toiduainetööstuse esimese poolaasta toodangu mahud suurenesid kõige enam jahu- ja õlitööstuses, vastavalt 27,8% ja 21,9% (**Joonis 9**). Jahutööstuste mahte kasvatas märtsis, peale eriolukorra kehtestamist, lahti läinud toiduainete ostupaanika. Hea rapsisaak ja madal võrdlusbaas peegeldab õlitööstuse mahtude muutust. 2019. aasta hea rapsisaagi tulemusel oli õlitööstusel piisavalt toorainet. (2019. aasta esimesel poolel pidurdas õli tootmist eelneva aasta kehv rapsisaak ja sellest tulenevalt on võrdlusbaas madal.)

Kõige enam vähenesid pagaritööstuste mahud (-8,4%), mida mõjutas HoReCa sektori nõudluse järsk langus. Samuti on pagaritööstused olulises sõltuvuses ekspordist (umbes kolmandik toodangust eksporditakse). Üheks pagaritööstuste ekspordi pärssivaks teguriks võib olla koroonakriisist tulenev laeva- ja lennuliikluse katkemine, kuna osa eksporditavast toodangust turustatakse laevadel-lennukitel.

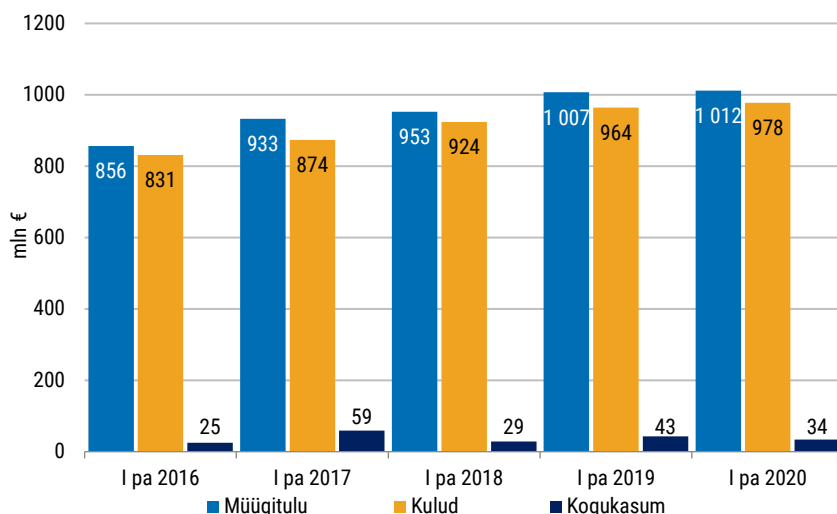
Joonis 9. Toiduainetööstuse toodangumahu muutus sektorite lõikes, I pa 2020 / I pa 2019

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Toiduainetööstuses tegutseb keskmiselt 14% töötlevas tööstuses hõivatud inimestest. Statistikaameti andmetel oli 2020. aasta I poolaastal toiduainetööstuses tööga hõivatud keskmiselt 14 066 inimest, mida oli 3,4% vähem võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Tööjõumahukamad tegevusalad toiduainetööstuses on liha- ja pagaritööstus.

Tänu aasta esimeste kuude edukale müügile suutis toiduainetööstus 2020. aasta esimesel poolel müügitulu langust vältida. Pääaegu kõikidel tegevusaladel II kvartalis müügitulu aastatagusega võrreldes vähenes. Toiduainetööstuse ettevõtete **müügitulu (Joonis 10)** oli 2020. aasta esimesel poolel 1 011,9 mln eurot (+0,5%) ja see moodustas 16,7% kogu töötleva tööstuse müügitulust. Tegevusaladest on müügitulus jätkuvalt suurim osakaal piima- (21%) ja lihatööstusel (18%), joogitööstus andis 12% toiduainetööstuse müügitulust.

Toiduainetööstuse tegevusalade lõikes olid arengud väga erinevad. Näiteks õlitööstusel õnnestus müüki enam kui viiendiku võrra kasvatada. Samal ajal kalatööstuse müügitulu vähenes rohkem kui kümnendiku võrra.

Joonis 10. Toiduainetööstuse müügitulu, kulud ja kasum I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Toiduainetööstuse 2020. aasta I poolaasta **kulud** olid 978,0 mln eurot, mis on 1,4% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Tööjõukulude kasv küll peatus, kuid pisut kallinesid sisendihinnad, mida peegeldab toiduainete tootjahinna kasv.

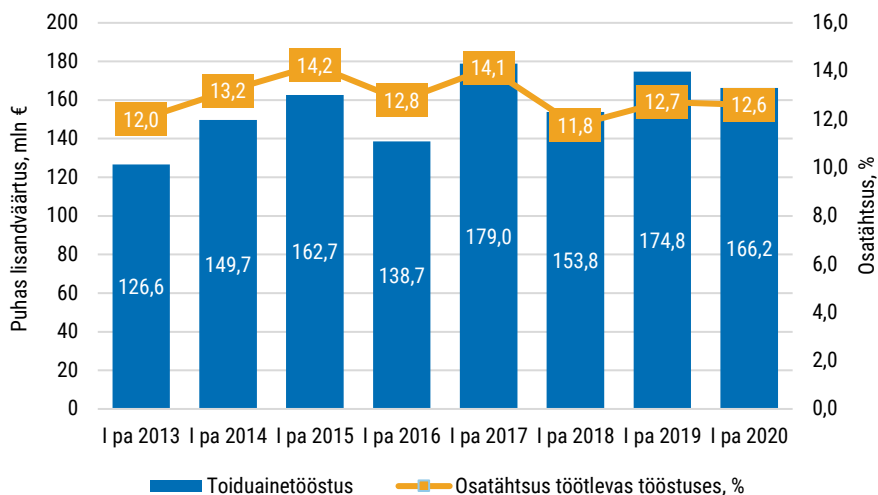
Toiduainetööstuse 2020. aasta I poolaasta **kogukasum**⁷ oli 34,0 mln eurot, mis võrreldes eelneva aastaga vähenes viiendiku võrra. Toiduainetööstuse tegevusaladest suutsid kasumit kasvatada vaid loomasööda (+57%) ja vähesel määral ka piimatööstus (+5%), teistel kasum vähenes. Ainsana jäi kahjumisse lihatööstus (-0,6 mln €), kuna tooraine hinnatõusust tulenevalt suurenesid kulud kümnenndiku võrra. Suurim osakaal toiduainetööstuse kogukasumis oli joogitööstusel (36%), järgnesid piimatööstus (17%), muude toiduainete tootmine (17%) ja loomasööda tootmine (16%). Teiste sektorite osakaal jäi alla 10 protsendi.

Toiduainetööstuses loodi 2020. aasta kuue kuuga 166,2 mln eurot **puhast lisandväärtust**⁸, mida oli 4,9% vähem kui eelneval aastal samal perioodil (**Joonis 11**). Suurima panuse toiduainetööstuse lisandväärtuse loomisse andsid piima-, joogi- ja lihatööstus, kõige tagasihoidlikum on jahu- ja õlitööstuse osakaal. Tegevusalade lõikes olid muutused väga erinevad – kui kala- ja loomasööda tööstus suutsid lisandväärtust kolmandiku võrra kasvatada, siis puu- ja köögivilja tööstuse lisandväärtus vähenes aastases võrdluses peaaegu 40%.

⁷ Kasutatud on Statistikaameti andmebaasis lühiajastatistikas avaldatud ettevõtete kogukasumit, mis ei ole võrreldav aastastatistikas avaldatava puhaskasumiga, kuna nende arvutamisel on kasutatud erinevaid meetoodikaid.

⁸ Puhast lisandväärtus = kogukasum (-kahjum) + tööjõukulud

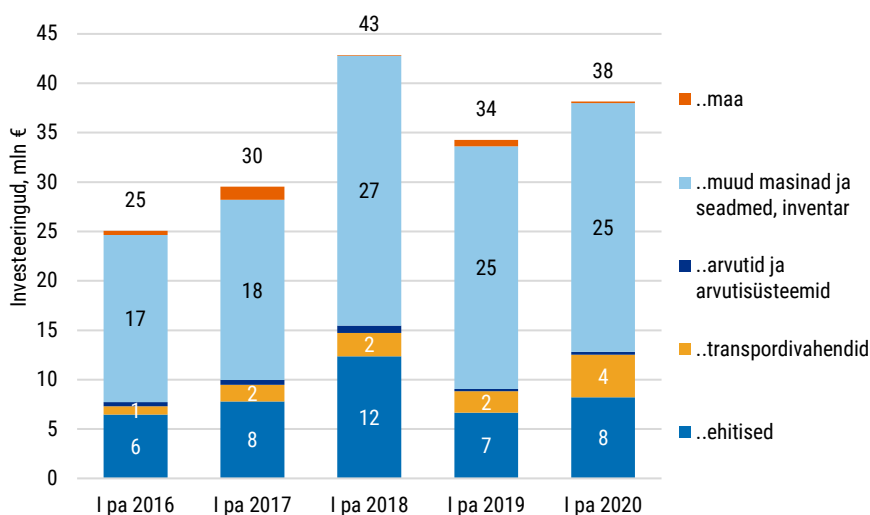

Joonis 11. Toiduainetööstuse puhas lisandväärtus, osatähtsus töötlevas tööstuses I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Toiduainetööstuste efektiivsus vähenes. Toiduainetööstuse tegevusalade keskmine **tööviljakus**⁹ oli 2020. aasta I poolaastal 11 800 eurot inimese kohta, vähenedes eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 1,5%. Samal ajal töötleva tööstuse keskmine tööviljakus kasvas 0,3% ja oli 12 800 eurot inimese kohta.

Ettevõtete investeerimisaktiivsus 2020. aasta esimeses pooles suurenes. Toiduainetööstuse ettevõtted **investeerisid materiaalsesse põhivarasse** 2020. aasta kuue esimese kuuga 38,3 mln eurot, mis oli 12% enam kui eelmisel aastal samal perioodil (**Joonis 12**). Tegevusalade lõikes olid aktiivsemad investeerijad muude toiduainete (valmistoit, kastmed, suhkrust kondiitritooted jm) tööstused – 10 mln eurot. Piimatööstus investeeris 8,8 mln euro ja lihatööstus 5,4 mln euro väärtuses. Teiste tegevusalade investeeringud olid väiksemad.

Joonis 12. Toiduainetööstuse investeeringud materiaalsesse põhivarasse I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Kõige rohkem investeeriti toiduainetööstuse ettevõtetes 2020. aasta I poolaastas muudesse masinatesse ja seadmetesse (v.a arvutid ja transpordivahendid), kokku 25,2 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu

⁹ Tööviljakus = puhas lisandväärtus/tööga hõivatud inimeste arv

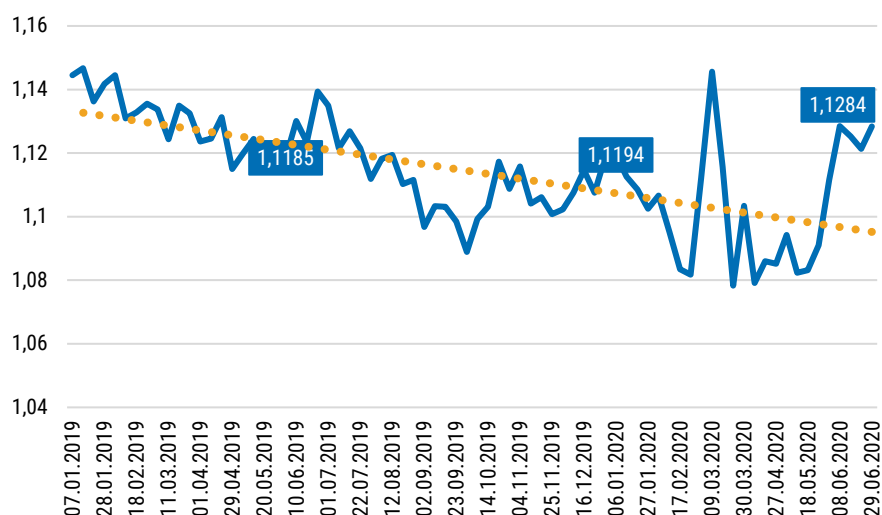
materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 66%. Ehitistesse investeeriti 8,3 mln eurot (22%). Seega investeerisid ettevõtted nii potentsiaalse efektiivsuse kui ka tootmismahu kasvu. Kõige väiksem oli investeering arvutitesse ja arvutisüsteemidesse – 288 000 eurot.

4 Valuutakursid, laenud, intressid ja hinnamuutused

Marje Mäger, Katre Kirt

Väliskaubanduse üks mõjutajaid on **valuutakurs**. Valuutakursside muutus mõjutab neid ettevõtjaid, kes müüvad kaupa euroalast väljapoole. Kuna Eesti ekspordist üle 80% viiakse eurotsooni, siis pole dollari kursi muutusel siinsele majandusele väga suur mõju. Samas näiteks nõrgem dollar muudab kütuste impordi eurosse ümber arvestades veidi soodsamaks.

Euro kurss dollari suhtes on 2020. aastal oluliselt kõikumavam eelneva aastaga võrreldes, mis võib tuleneda koroonakriisi mõjutustest. Eesti Panga andmetel tugevnes euro USD suhtes juuni viimastel nädalatel (29. juunil 1 EUR = 1,1284 USD), kuid jäi alla veel aasta alguse kursile (6. jaanuaril 1 EUR = 1,1194 USD) (**Joonis 13**).

Joonis 13. EUR kurss USD suhtes perioodil jaanuar 2019 – juuni 2020

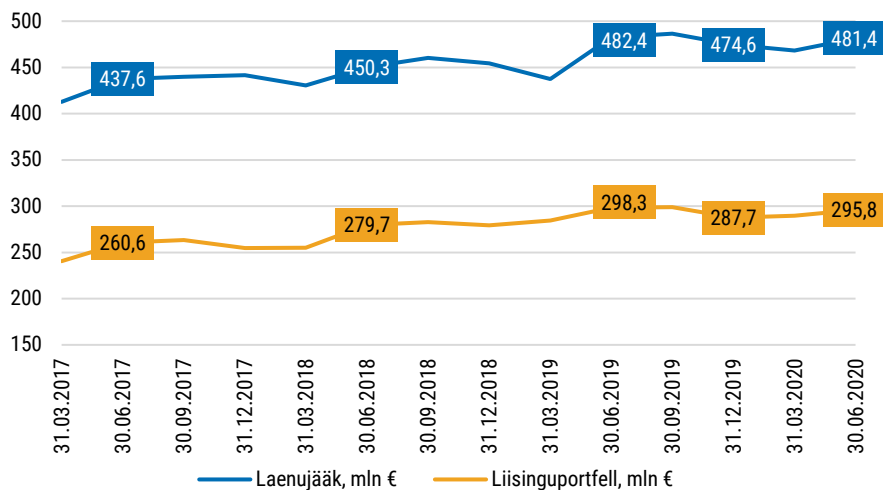
Allikas: Eesti Pank

Laenujääk jäi aastases võrdluses samale tasemele. Eesti Panga andmetel oli 30. juuni seisuga põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi¹⁰ tegevusalade ettevõtetele antud laenude jääk 481,4 mln eurot (**Joonis 14**). Sektori laenu jääk moodustab kokku mittefinantsettevõtetele antud laenude jäägist 7%, olles viiendal kohal peale töötlevat tööstust (11%), hulgi- ja jaekaubandust (10%), veondust ja laondust (8%) ning elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamist. Vaadates mittefinantsettevõtetele antud laenude käivet tegevusalade lõikes tehti 2020. aasta I poolaastal väljamakseid põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi tegevusalal tegutsevatele ettevõtetele 63,5 mln eurot. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga vähenes laenukäive kolmandiku võrra (-35 mln €).

Liisinguportfelli maht oli 30. juuni seisuga 295,8 mln eurot, moodustades 12% kõikide tegevusalade liisinguportfelli. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga jäi liisinguportfelli maht samale tasemele.

¹⁰ Laenude klassifitseerimisel majandussektorite lõikes lähtutakse kliendi põhitegevusalast.

Liisingu uusmüük vähenes 2020. aasta II kvartalis ligikaudu veerandi võrra võrdluses 2019. aasta II kvartaliga.

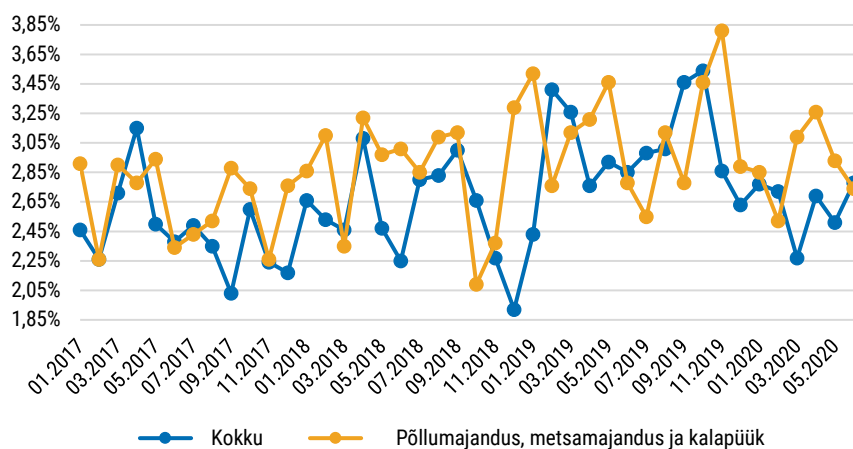

Joonis 14. Põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi tegevusalade laenujääk ja liisinguportfell, mln €

Allikas: Eesti Pank

Eesti Panga andmetel on mittefinantsettevõtetele antavate nii lühi- kui ka pikaajaliste **laenude intressimäärad** olnud languses alates 2019. aasta novembrist. Aastases võrdluses oli 2020. aasta juunis intressimäär 0,7 protsendipunkti võrra madalam.

Põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi tegevusalal oli intressimäär viimase kolme aasta kõrgeim 2019. aasta novembris (3,81%). Peale seda hakkasid intressid väikeste kõikumistega alanema jõudes juuniks 2,74% tasemele. Üldjuhul on põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi valdkonnas tegutsevatele ettevõtetele pakutava laenu intressimäärad olnud kõrgemad kui tegevusalade keskmine, kuid 2019. aasta veebruaris ja juunis oli võimalus saada keskmisest madalama intressiga (vastavalt 2,52% ja 2,74%) laenu (**Joonis 15**). Viimane kehtib rohkem pikaajaliste laenude kohta, kuna lühiajalisel laenul on intressimäär keskmisest kõrgem.

Joonis 15. Mittefinantsettevõtetele antud laenude intressimäärad, %

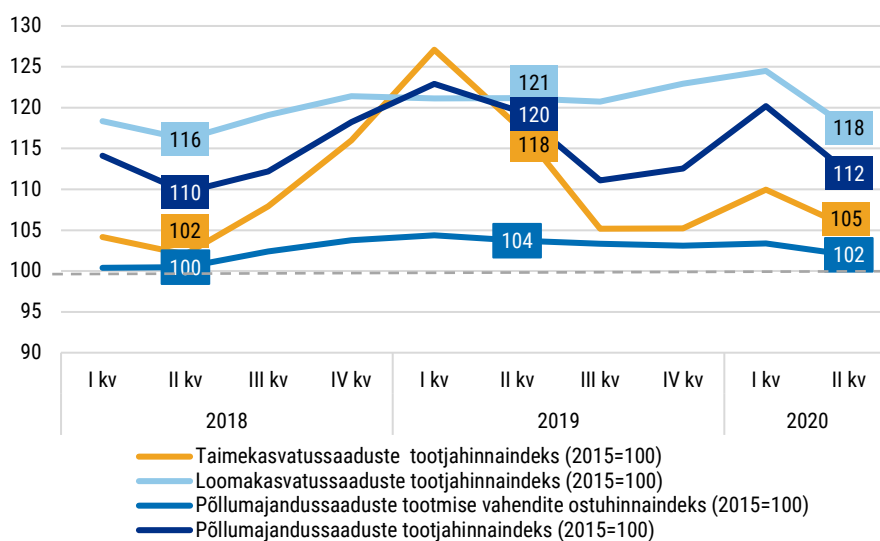
Allikas: Eesti Pank

Põllumajandussaaduste hindade muutust iseloomustavad looma- ja taimekasvatussaaduste tootjahinnaindeks, ja põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeks, mille võrdlusbaasiks on 2015. aasta (**Joonis 16**).

Põllumajandussaaduste tootjahinnad aasta esimeses pooles odavnesid. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes oli 2020. aasta I kvartalis langus 2% ning II kvartalis 6%. Sealhulgas kõige enam langes **taimekasvatussaaduste** hind – I kvartalis -13% ning II kvartalis -11%. Kõige enam – kolmandiku võrra, odavnes kartul. Teiste köögivilja ja aiasaaduste hinnalangus oli väiksem. Taimekasvatussaaduste aastase odavnemise üheks põhjuseks on kõrge võrdlusbaas, sest 2018. aasta keeva saagi tagajärel olid 2019. aasta esimeses pooles hinnad kõrged. Samal ajal **loomakasvatussaaduste** hinnamuutus oli väiksem – I kvartalis tootjahinnaindeks suurenes 3%, mida vedas lihaks müüdud loomade tootjahinna kallinemine (+10%). Samas II kvartalis loomakasvatussaaduste tootjahinnaindeks langes, mille üheks mõjutajaks oli piimahinna langus (-8%).

Põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeks vähenes 2020. aasta I kvartalis -1% ning II kvartalis -2% võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Tootmise vahendite odavnemisse panustas enim sötöade, energia, seemnete ja teenuste hinnalangus.

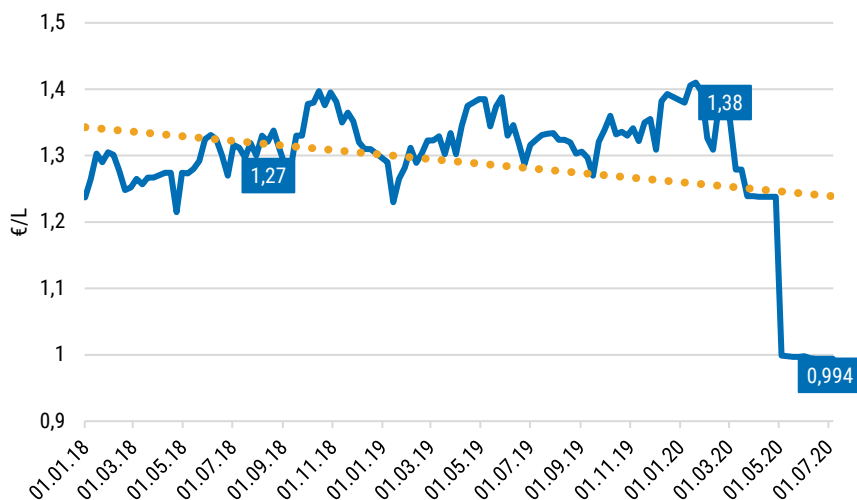
Endiselt ületab põllumajandussaaduste tootjahindade kallinemine tootmise vahendite ostuhinna kallinemise. Alates 2018. aasta I kvartalst on suhe olnud positiivne nii taime- kui ka loomakasvatussaaduste puhul.

Joonis 16. Põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeksi ja tootjahinnaindeksi muutused (2015=100)

Allikas: Statistikaamet

Diislikütuse hind on olnud languses alates 2020. aasta algusest (**Joonis 17**). Põllumajanduses kasutatava erimärgistatud diislikütuse hind on odavam, kuna sellele kehtiv aktsiisimäär moodustab vaid 27% tava diislikütuse aktsiisimäärast. Seoses Covid-19 pandeemiaga otsustas Vabariigi Valitsus alandada diislikütuse aktsiisi perioodil 01. maist 2020 kuni 30. aprillini 2022. Kui aasta esimesel neljal kuul oli erimärgistatud diislikütuse aktsiisimäär 133 €/1000 l ja tava diislikütuse aktsiisimäär 493 €/1000 l siis alates maikuust vastavalt 100 €/1000 l ja 372 €/1000 l. Energiakulu moodustab põllumajandussektoris umbes 8% kogu vahetarbimises tehtavatest kuludest, olenevalt spetsialiseerumisest võib osatähtsus kõikuda 5– 20%- ni.

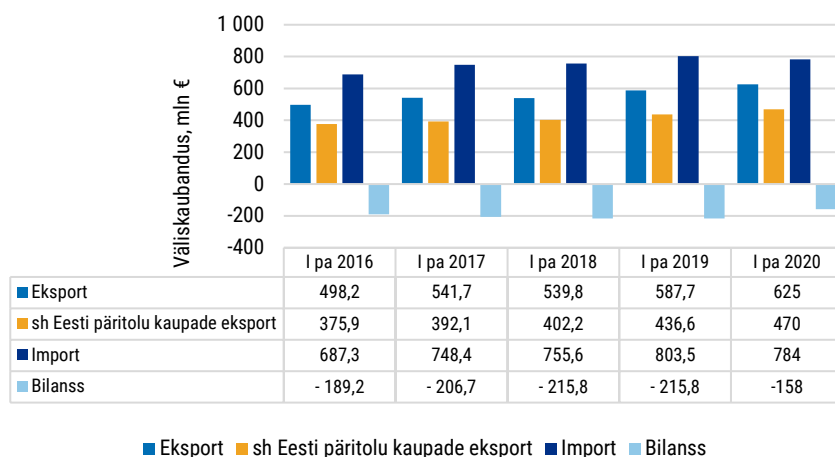
Joonis 17. Diislikütuse tarbijahind Eestis, jaanuar 2018 – juuli 2020

Allikas: Euroopa Komisjon¹¹

5 Väliskaubandus¹²

Eve Paju

Põllumajandussaadusi ja toidukaupu **eksportiti** Eestist 2020. aasta esimesel poolaastal jooksevhindades **625,3 mln euro** väärtuses, mis moodustas kogueksportist umbes kümnendiku (10,2%). Samal ajal imporditi põllumajandussaadusi ja toidukaupu **783,6 mln euro** eest. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes kasvas eksport 5,6% ja import vähenes 1,4%. Kaubavahetuse puudujääk esimesel poolaastal oli 158,3 mln eurot, vähenedes mullusega võrreldes 44,0 mln euro võrra.

Joonis 18. Väliskaubandus I pa, 2016-2020 (mln €)

Allikas: Statistikaamet

¹¹ <https://ec.europa.eu/energy/en/data-analysis/weekly-oil-bulletin>

¹² Ülevaates läbivalt väliskaubanduse andmed kajastatud septembri seisuga

Ekspordi puhul kasvas Eesti päritolu kaupade väljavedu 6,8% ning re-ekspordi ehk välismaalt sisse toodud kaupade taasväljavedu 2,0%. Eesti päritolu kaupade osatähtsus suurenes poolaasta võrdluses protsendi võrra ja moodustas 75% kogu ekspordist.

Vaatamata Covid-19 leviku piiramiseks kehtestatud meetmetele ja ülemaailmsest eriolukorrast tingitud probleemidele kaubanduses, Eesti päritolu kaupade eksport aasta esimesel poolal kasvas. Tuleb märkida, et kasv tulenes suuresti 2019. aasta teravilja¹³ ja õlikultuuride heast saagist. Kasvu võimendab teatud

---

Vaatamata Covid-19 leviku piiramiseks kehtestatud meetmetele ja ülemaailmsest eriolukorrast tingitud probleemidele kaubanduses, Eesti päritolu kaupade väljavedu aasta esimesel poolal kasvas 7%

---

määril eelneva aasta ekspordimahu madal võrdlusbaas. Aasta alguses kaubeldakse eelmise aasta saagiga ning kaubanduse andmeid mõjutab siinkohal 2018. aasta põud ning 2019. aasta rekordsaak. Võrreldes 2019. aasta esimese poolaastaga, tõusis enim just taimsete rasvade ja õlide (+8 mln €), teravilja (+5 mln €) ja õliseemnete (+4 mln €) ja õlikookide (+3,2 mln) eksport. 2020. aasta esimesel poolaastal moodustas teravilja ja õlikultuuride ning õlikultuuride saaduste eksport

kokku ligi 1/5 ekspordikäibest. Poolaasta võrdluses langes enim kala, vähilaadsete (-7 mln €) ekspordikäive. Kala ekspordi langus tuleneb nii kevadel valitsenud ebasoodsatest ilmastikuoludest kui Covid-19 mõjust. Kevad oli väga tuuline ja laevad ei saanud merele minna, mille tulemusel kalapüügi kogused vähenesid. Covid-19 pandeemiast tuleneva eriolukorra kehtestamise tõttu vähenes HoReCa nõudlus. Kriisi pikemaajalist mõju kala nõudlusele ja hindadele ei ole võimalik usaldusväärset hinnata ning olukorrast tingituna valitseb eksporditurgudel ebakindlus.

Eestis toodetud või töödeldud põllumajandussaaduste ja toidukaupade eksport I poolaastal küündis hinnanguliselt **470 miljoni euroni**. Piima¹⁴, kala¹⁵, teravilja¹⁶ ja lihasektor¹⁷ moodustasid ekspordikäibest vastavalt 22%, 14%, 10% ja 9%. Võrreldes möödunud aasta sama perioodiga kasvas piimasektori ekspordikäive 2%, lihasektori 2% ja kalasektori ekspordikäive kahanes 9%. Piim ja piimatoodete koguseline müük läinud aasta esimese poolaastaga võrreldes kasvas, kuid hindade langusest tulenevalt oli käibe kasv tagasihoidlikum. Suurem osa (63%) piima ja piimatoodete eksporditi lähinaabritele – Leetu (25%), Läti (23%) ja Soome (15%). Kalasektoris ekspordimahud vähenesid. Kala ja vähilaadsete eksport vähenes rahaliselt 15%, koguseliselt 21% ja kalatoodetel käive kasvas 7%, samas kogus vähenes 12%. Esimese poolaasta ekspordihinna kasv võrreldes aasta varasemaga leevendas mõnevõrra koguse muutusest tulenevat käibe langust. Kalasektori olulisemad sihtriigid olid Rootsi (15%), Ukraina (14%), Soome (13%) ja Hiina (10%), teiste riikide osakaal jäi alla 10%.

Lihasektori ekspordikäive kasvas 2%, mida vedas eelkõige sealiha ekspordihinna märkimisväärne kasv. Sealiha moodustab lihasektori ekspordikäibest 21%. Ekspordi kogus kasvas 2020. aasta esimesel poolaastal võrreldes mulluse sama perioodiga 7%, samas käive suurenes 27%. Sealiha ekspordi kõige püsivamad ekspordipartnerid olid endiselt Läti ja Leedu. Lihatoote osakaal lihasektori ekspordikäibes ei ole muutunud (41%), eksport vähenes rahalises arvestuses 6%, koguseliselt 10%. Elusloomade väljavedu esimesel poolaastal küll netokaalus kasvas, kuid rahalises väärtuses vähenes 10%.

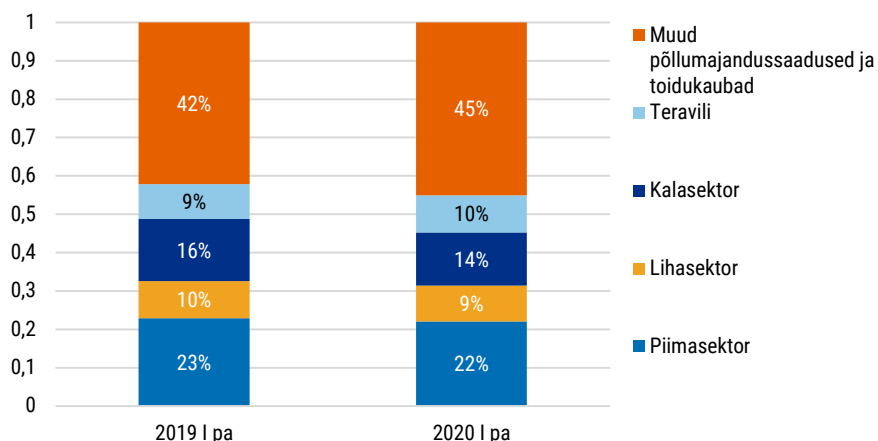
¹³ KN10

¹⁴ KN 0401-0406

¹⁵ KN 0301-0308, 1604, 1605

¹⁶ KN10

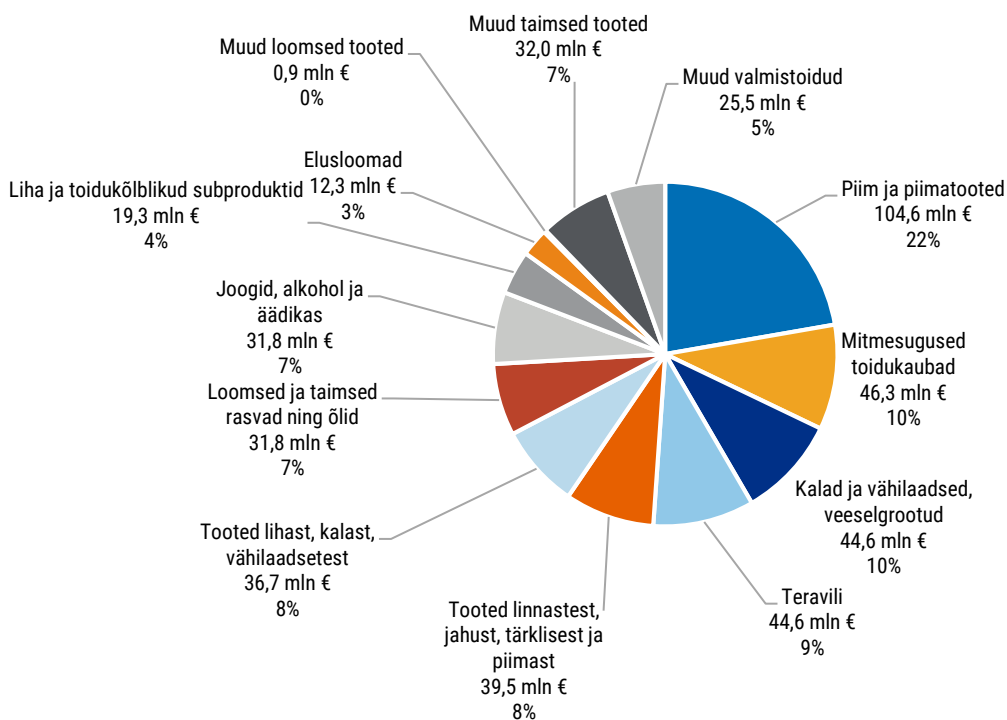
¹⁷ KN 0102 (v.a aretusloomad)-0106, 0201-0210, 1601,1602

Joonis 19. Põllumajandussaaduste ja toidukaupade ekspordi struktuur I pa, 2019-2020 (%)

Allikas: Statistikaamet

Vaadeldes ekspordi **tootegruppide lõikes** detailsemalt, kasvas 2020. aasta I poolaastal võrreldes aastatagusega enim nisu (+11,2 mln €, +80 200 t), rapsi- ja rüpsiõli (+4,5 mln €, +2950 t), kuivatatud kaunviljade (+3,4 mln €, +17 400 t), taimsete õlide (+3,3 mln €, +8500 t), rapsi- ja rüpsiseemnete (+3,3 mln €, +7000 t), õlikookide (+3,2 mln €, +14 300 t), õlikookide (+3,2 mln €, +14 300 t) ja pärimi (+3,1 mln €, +400 t) ekspord. Suurim langus toimus külmutatud kala (-3,9 mln €, -6300 t), linnaseõlu (-3,6 mln €, -1700 t), leiva- ja saiatoodete, valikpargaritoodete (-1,9 mln €, -750 t), kuivatatud, soolatud või suitsukala (-1,2 mln €, -125 t) ekspordis.

Joonis 20. Eesti päritolu põllumajandussaaduste ja toidukaupade eksport kaubajaoite lõikes I pa 2020 (mln €, %)

Allikas: Statistikaamet

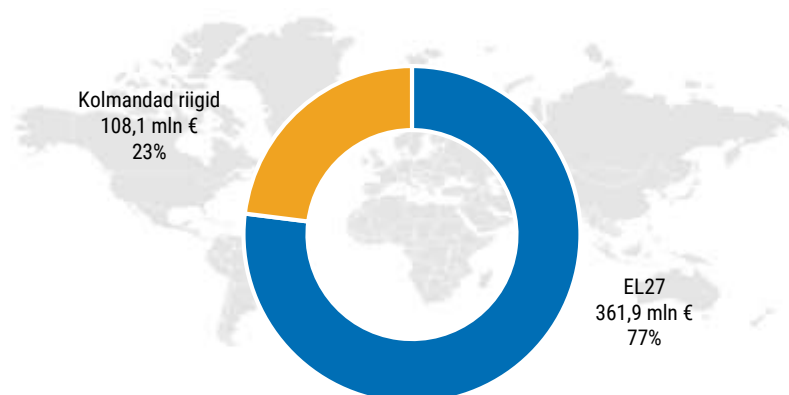
Tabel 1 kajastab peamisi ekspordi kaubaartikleid esimesel poolaastal. Kontsentreerimata piim ja röõsk koor on endiselt enim eksporditud kaup, mille ekspordikäive on võrreldes 2020. aasta esimese poolaastaga vähenenud 1% tingituna ekspordihinna langusest. Eksporditurgudele müüdava juustu kogus on suurenenud, kuid madala hinna tõttu on käive jäänud samale tasemele.

Tabel 1. Eesti päritolu põllumajandussaaduste ja toidukaupade eksport - 15 peamist väljaveo kaubaartiklit

Kaubaartikkel	I pa 2019, mln €	I pa 2020, mln €	I pa 2020 / I pa 2019, mln €	I pa 2020 / I pa 2019, %
Piim ja röõsk koor, kontsentreerimata	38,0	37,8	-0,2	-1%
Juust ja kohupiim	36,0	35,9	-0,1	0%
Nisu ja meslin	20,1	34,0	13,9	69%
Leiva- ja saiatooted, valikpagaritooted	30,1	28,2	-1,9	-6%
Rapsi-, rüpsi- või sinepiõli ja nende fraktsioonid	17,7	22,2	4,5	25%
Kastmed ja valmistised kastmete valmistamiseks	18,1	19,2	1,1	6%
Pärmid; valmis küpsetuspulbrid	14,3	17,4	3,1	21%
Külmutatud kala, v.a kalafileed	20,9	17,0	-3,9	-19%
Linnaseõlu	16,5	13,0	-3,6	-22%
Kalatooted ja -konservid; kaaviar	12,6	12,9	0,4	3%
Kalafileed ja muu kalaliha (k.a kalahakkliha)	12,1	11,6	-0,5	-4%
Sealiha	8,7	11,1	2,4	27%
Vähid, toidukõlblik vähijahu	12,0	10,9	-1,1	-9%
Vadak, kontsentreeritud või kontsentreerimata	10,7	10,6	-0,1	-1%
Elusveised	10,2	9,5	-0,8	-8%

Allikas: Statistikaamet

Viimastel aastatel on toidukaupu eksporditud enam kui 100 erinevasse sihtriiki. Suur osa sellest on valdavalt orienteeritud Euroopa Liidu siseturule, 2020. aasta I poolaastal tuli 77% ekspordikäibest (361,9 mln €) just kaupade müügist EL liikmesriikidesse. EL siseselt suundub suur osa meie ekspordist lähiriikide turgudele, üle poole (2020. aasta I poolaastal 67%) ekspordikäibest tuli Soome, Läti ja Leedu turgudelt.

Joonis 21. Eesti päritolu kaupade ekspordikäibe osakaal I pa 2020

Allikas: Statistikaamet

Kolmandatesse riikidesse eksporditi Eesti päritolu kaupa 2020 I poolaastal väärtuses 108,1 mln eurot, mis moodustab koguekspordist 23%. Ekspordist kolmandatesse riikidesse moodustab teravili 29% (30,3 mln €), kala ja vähilaadsed 20% (21,6 mln €), piimatooted 8% (8,6 mln), imikutoidud 6% (6,1 mln €), pärmid 5% (5,6 mln €) ja muud põllumajandussaadused ja toidukaubad 32% (34,5 mln €). Peamised sihtriigid väljaspool EL-i olid Türgi, Norra, Ukraina, Keenia, Hiina ja Venemaa.

Vaadeldes ekspordi väärtuse muutust **riikide lõikes** suurenes väljavedu võrreldes 2019 I poolaastaga enim Lätti (+10,9 mln €), Keeniasse (+9,6 mln €), Hiinasse (+4,7 mln €) ja Saksamaale (+4,3 mln €). Lätti viidi mullusega võrreldes suuremas väärtuses nisu, sealihaga, kontsentreerimata piima/rõõska koort ning kodulindude liha. Keeniasse eksporditi nisu, eelmisel aastal eksport sinna puudus. Hiina suunal kasvas krevettide ja külmutatud kala ekspordi väärtus. Saksamaa puhul kasvas käivet enim lõssipulbri, kaera, köögiviljade ja kuivatatud kaunviljade väljavedu.

Tabel 2. Eesti päritolu põllumajandussaaduste ja toidukaupade eksport I pa 2020 I – 15 peamist sihtriiki

	I pa 2019, mln €	I pa 2020, mln €	Muutus, mln € I pa 2020 / I pa 2019	Muutus, % I pa 2020 / I pa 2019	Osatähtsus, % I pa 2020
Läti	85,3	96,2	10,9	13%	20%
Soome	89,9	85,3	-4,6	-5%	18%
Leedu	59	62,6	3,7	6%	13%
Rootsi	32,3	30,3	-2,1	-6%	6%
Taani	18,3	17,9	-0,3	-2%	4%
Türgi	12,8	14,7	1,9	15%	3%
Norra	12,8	14,2	1,4	11%	3%
Saksamaa	6,9	11,2	4,3	63%	2%
Ukraina	9,3	10,5	1,2	12%	2%
Keenia	0	9,6	9,6	-	2%
Itaalia	12,6	9,5	-3,1	-24%	2%
Hiina	4,4	9,1	4,7	107%	2%
Venemaa	4,5	7,9	3,4	76%	2%
Poola	11	7,9	-3,1	-29%	2%
Belgia	4,8	6,9	2,1	44%	1%

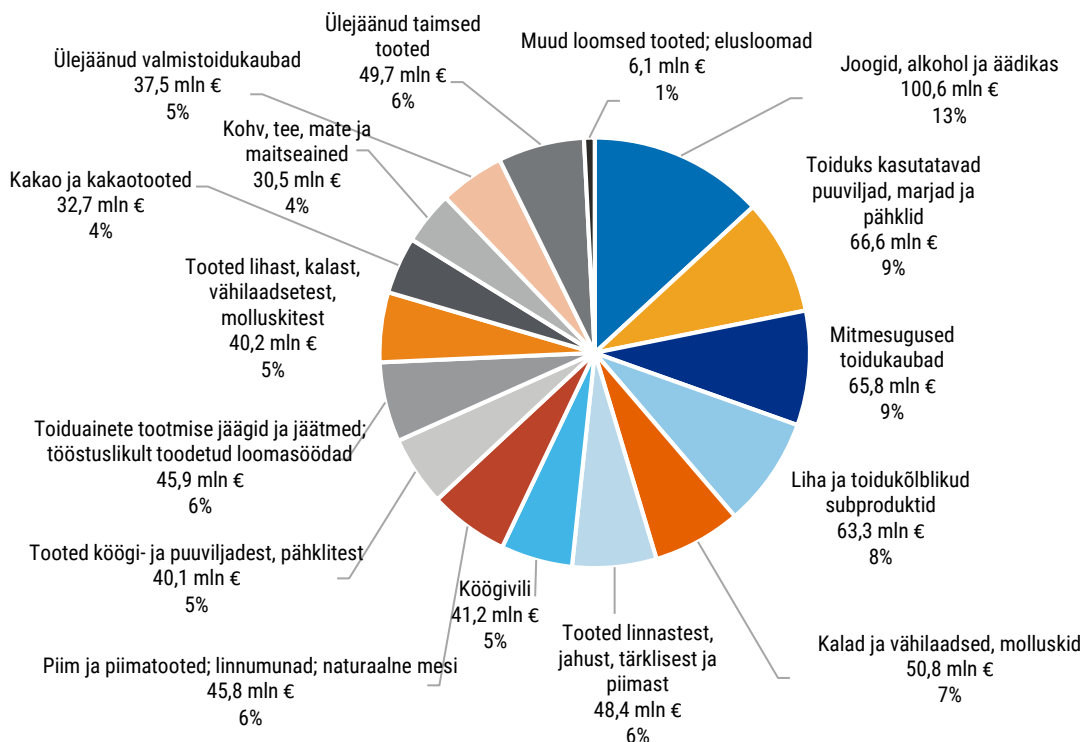
Allikas: Statistikaamet

Riikide võrdluses toimus suurim ekspordiväärtuse langus järgnevate sihtriikide suunal – Saudi Araabia (- 9,4 mln €), Soome (-4,6 mln €), Island (-4,2 mln €) ja Poola (-3,1 mln €). Saudi Araabiasse ja Poolasse ei ole selle aasta I poolaastal toimunud teravilja ekspordi. Poolasse on võrreldes 2019. aasta I poolaastaga veel vähenenud vadaku, kala ja juustu väljavedu. Soome vähenes enim lihatoodete, kala, leiva- ja saiatoodete ning kange alkoholi ning Islandile vähilaadsete, külmutatud kala ja linnaseõlu eksport.

Põllumajandussaadusi ja toidukaupu **imporditi** 2020. aasta I poolaastal **783,6 miljoni euro** eest, aastataguse sama perioodiga võrreldes vähenes impordi väärtus 1,4%. Tuleb arvestada, et impordis sisaldub ka taasväljaveetav kaup ning seetõttu on impordi näitajad reekspordi võrra Eestisse sisseveetud sisetarbimisest suuremad. 2020. aasta I poolaastal reeksporditi enim alkoholi, kakaod ja kakaotooteid, kala ja vähilaadseid, mitmesuguseid toidukaupu ja toiduks kasutatavaid puuvilju ja marju.

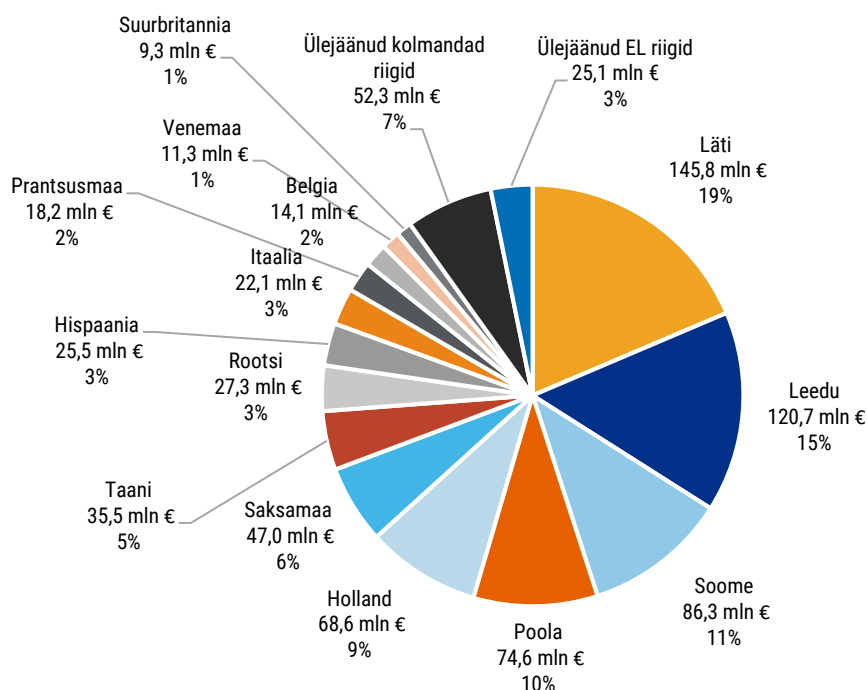
Suurim langus rahalises arvestuses oli jookide, alkoholi (-5,6 mln €; -5%), teraviljast, jahust, piimast toodete (-5,4 mln €; -10%), kala, vähilaadsete (-5 mln €; -9%) impordis – samade kaubagruppide reekspordi vähenemine joonistub välja ekspordikäibes. Alkoholi import ja samuti reekspordid vähenesid aprillis ja mais märgatavalt tingituna vähenenud nõudlusest HoReCa sektoris COVID-19 pandeemia kevadise laine ajal, juunis on import ja taasväljavedu uuesti elavnenud.

Võrreldes 2019 I poolaastaga kasvas enim toiduainetööstuse jääkide, loomasööda (+7 mln €, +18%), piima ja piimatoodete (+3,7 mln €, +9%), mitmesuguste toiduvalmististe (+3 mln €, +6%) ja liha (+2,7 mln €; +5%) import.

Joonis 22. Põllumajandussaaduste ja toidukaupade import kaubagruppide lõikes, I pa 2020 (mln €, %)
Allikas: Statistikaamet

Importkaubad tuuakse peamiselt lähiriikidest – rahalises väärtuses 45% sisseveetavast kaubast jõuab siia Lätist, Leedust ja Soomest. Võrreldes eelneva aastaga ei ole nendest riikidest imporditud kaupade turuosa Eestis muutunud. Lätist tuuakse kõige rohkem loomasööta ja leiva- ja saiatoteid. Leedust impordime enim loomasööta, kohvi, lihatooteid ja -konserve, kalatooteid ja -konserve ja leiva- ja saiatoteid. Soomest toodud kaupade puhul oli suurim impordikäive kangel alkoholil, kohvil ja kalal.

Joonis 23. Põllumajandussaaduste ja toidukaupade saatjariigid I pa 2020 (mln €, %)

Allikas: Statistikaamet

Tabel 3. Põllumajandussaaduste ja toidukaupade import I pa 2020 – 15 peamist sisseveo kaubaartiklit

Kaubaartikkel	I pa 2019, mln €	I pa 2020, mln €	I pa 2020 / I pa 2019, mln €	I pa 2020 / I pa 2019 %
Sealiha	26,2	30,0	3,8	14%
Loomasöödana kasutatavad tooted	28,6	29,1	0,5	2%
Mujal nimetamata toiduvalmistised	27,1	29,1	2,0	7%
Viinamarjaveinid, k.a kangendatud veinid	32,0	28,3	-3,7	-12%
Kange alkohol	31,0	27,2	-3,8	-12%
Leiva- ja saiatooted jms pagaritooted	28,3	25,9	-2,4	-9%
Sokolaad jm kakaod sisaldavad toiduvalmistised	21,4	19,8	-1,6	-8%
Kodulindude liha ja söödav rups	18,3	18,4	0,0	0%
Juust ja kohupiim	16,5	18,2	1,7	10%
Kohv	16,8	18,2	1,4	8%
Värske või jahutatud kala, v.a kalafileed	19,9	15,6	-4,3	-21%
Kalafileed ja muu kalaliha	15,1	15,4	0,3	2%
Kastmed ja valmistised kastmete valmistamiseks	15,7	14,4	-1,3	-8%
Sigarid, manilla sigarid, sigarillod ja sigaretid	15,5	14,1	-1,4	-9%
Vesi, k.a mineraalvesi ja gaseeritud vesi, magustatud	15,8	13,4	-2,4	-15%

Allikas: Statistikaamet

Riikide lõikes kasvas import kõige rohkem Leedust (+6,8 mln €), Poolast (+5,6 mln €), Venemaalt (+2,9 mln €) ja Valgevenest (+2,2 mln €). Märtsist maini imporditi Leedust ja Valgevenest seoses Covid-19 viiruse levikuga suuremas koguses denatureerimata etüülalkoholi (vähemalt 80% alkoholisisaldusega).

Leedu impordikäibe kasvu taga on lisaks õlikookide, linnase, kohvi ja sealiha suurenenud sissevedu. Poolast suurenes enim linnuliha ja šokolaadi jm kakaod sisaldavate toiduvalmististe sissevedu. Venemaalt toodi eelneva aasta sama perioodiga võrreldes suuremas rahalises väärtuses päevalilleõli, külmutatud marju ning õliseemneid.

Rahalises väärtuses näitas suurimat langust import Hollandist (-10 mln €), Belgiast (-4,6 mln €), Saksamaalt (-4,3 mln €) ja Prantsusmaalt (-4,1 mln €). Hollandi suunalt vähenes enim kange alkoholi, konserveeritud köögiviljade, kakaovõi, -rasva, -õli ja kohvi sisseveo väärtus. Belgiast on toodud vähem töötlemata tubakat, leiva- ja saiatooteid, sealiha ja šokolaadi. Saksamaalt on vähem toodud šokolaadi, kanget alkoholi, suhkrukondiitritooteid ning rapsi- ja rüpsiseemneid. Prantsusmaalt vähenes enim kakaoubade, viinamarjaveinide ja tomatite import.

6 Taimekasvatus

Ilmastik

Kadri Rand

Kogu Euroopas oli detsembris ja jaanuaris 2-6°C keskmisest soojem, rekordiliselt soe oli Prantsusmaal, Põhja-Saksamaal, Poolas, Balti riikides ja Skandinaaviamaades. Selle tagajärjel jäi külmakindlus taliviljadel tavapärasest nõrgemaks Saksamaal, Poolas, Balkani poolsaarel, Edela-Venemaal, Ukrainas, Balti riikides, Lõuna-Skandinaavias ja Briti saartel. Mitmes Euroopa piirkonnas olid keskmisest kuivemad ilmastikutingimused – Lõuna-Itaalias oli pikalt vihma puudus (köva nisu kasvatamispiirkondades), lisaks oli kuiv ka suures osas Saksamaal, Lääne-Poolas, Lääne-Tšehhis, Bulgaarias, Rumeenias, Kesk- ja Lääne-Ukrainas, Lääne-Türgis ja Lääne-Marokos. Paljudes nimetatud piirkondades püsis kuivus sügisest saati.

Temperatuurid olid 1. aprillist 10. maini Lääne- ja Kesk-Euroopas valdavalt üle keskmise ning sademede oli vähe, mis omakorda avaldas mõju taliviljade ja varajaste põllukultuuride kasvule. Ida-Rumeenias ja Lääne-Ukrainas olid põllukultuurid kidurad ning esines närbumist. Suviviljade seisukord oli natuke parem, aga vihma oli vaja taimede normaalseks arenguks. Väga kuiv oli nimetatud perioodil Iirimaa, Saksamaal, Poolas, Tšehhis, Slovakkias, Austrias, Põhja-Itaalias, Sloveenias, Horvaatias, Ungaris, Ida-Rumeenias ja Leedus. Tavapärasest niiskem oli Hispaanias, Prantsusmaal, Kreekas ja Soomes. Sooja talve ja kevade tõttu oli karjamaade seisukord Euroopas üldiselt üle keskmise hea, kuid püsiv vihmapuudus teatud piirkondades (Ida-Rumeenias ja Poolas) hakkas pärssima karjamaade produktiivsust.

Ida-, Kesk- ja Põhja-Euroopas oli 11. maist kuni 24. maini tavapärasest külmem. Niisked ilmastikutingimused olid suures osas Ida-Euroopas, Lõuna-Hispaanias, Portugalis, Lõuna-Prantsusmaal ja Põhja-Itaalias. Külma aeglustas põllukultuuride arengut Soomes, Eestis, Lätis ja Leedus. Kuivad kasvutingimused püsisid Põhja-Saksamaal, Lääne-Poolas, Belgias, Luksemburgis ja Hollandis. Sademed leevendasid põllukultuuride seisukorda Rumeenias (v.a kagus) ja Bulgaarias (v.a idas). Hispaanias ja Portugalis olid ilmastikutingimused üldiselt head. Karjamaade produktiivsus jäi külmade ilmastikutingimuste tõttu alla keskmise Soomes, Eestis, Lätis ja Leedus. Liigse kuivuse tõttu oli aprillis madal produktiivsus ka Rootsis ja Poolas, millele järgnes külm. Karjamaade seisukord halvenes põua tõttu Ida- ja Loode-Euroopas. Maikuu külmale järgnenud soojad ilmad mõjusid põllukultuuridele hästi Taanis, Rootsis, Soomes, Poolas (v.a loodes), Eestis, Lätis ja Leedus.

Kuivad ilmastikutingimused mai lõpus ning juuni alguses mõjusid negatiivselt põllukultuuridele Iirimaa, Belgias, Hollandis, Saksamaal ja Põhja-Prantsusmaal. Järgnenud sademetest said kasu pigem suviljad.

Juunikuu sademed ja keskmised õhutemperatuurid Prantsusmaal mõjusid hästi suviviljadele, aga taliviljade taastumiseks tulid sademed liiga hilja. Märkimisväärne vihmapuudus mais mõjus negatiivselt taliviljadele Ungaris. Juunivihmad saabusid liiga hilja ka Lääne-Tsehhis, Edela-Slovakkias ja Sloveenias, kus lisaks suurenes kahjurite ja haiguste esinemine.

Eestis oli Eesti Taimakasvatuse Instituudi agrometeoroloogiliste vaatluste põhjal **jaanuar** paljuaastasest keskmisest oluliselt soojem. Kõige soojem oli saartel ja läänerannikul, kus kuu keskmine temperatuur oli üle +4 °C. Ida-Eestis jäi keskmine temperatuur alla +2 °C. Ööpäeva keskmine temperatuur langes vaid mõnel üksikul päeval alla nulli, saartel ja rannikul püsis temperatuur kogu kuu plusspoolel. Jõgeval registreeriti viimase 95 aasta kõige soojem jaanuari esimene dekaad. Eesti keskmine sajuhulk jaanuaris oli 44 mm, see moodustab normist 87%. Suuremad sajuhulgad esinesid Põhja- ja Kesk-Eestis.

Veebruaris oli Eesti keskmine õhutemperatuur +1,7 °C, mis on normist 6,2 kraadi võrra kõrgem. Alates 1961. aastast on veebruar olnud kogu Eesti keskmisena veel soojem 1990. aastal. Kõigest hoolimata kujunes veebruar siiski talve kõige külmemaks kuuks. Selle talve kõige madalamad temperatuurid registreeriti 29. veebruaril. Kõige külmem oli Kesk-Eestis, mujal temperatuur alla -15 kraadi ei langenud ja saarte läänerannikul jäid miinuskraadid jätkuvalt väga tagasihoidlikuks või sootuks olemata. Sademeid oli veebruaris palju, enamuses kohtades kaks korda normist rohkem. Kuu viimastel päevadel töid tugevad lumesajud suuremale osale Eestile lõpuks lumikatte. Taliviljapõldudel tehtud vaatluste järgi langes veebruaris mullatemperatuur kolme sentimeetri sügavusel (s.o taliteraviljade võrsumise sõlme sügavus) kõige enam -5 kraadini. Muld ei külmunud ka veebruaris püsivalt, vaheldus külmumise-sulamise tsükkel. Kõige külmemal ööl (29. veebruar) olid põllud õnneks kaetud värske lumega ja temperatuur lume all ei langenud ühest miinuskraadist madalamale.

Märtsikuu oli Eestis valdavalt tavapärasest soojem. Eesti keskmiseks õhutemperatuuriks kujunes +2,4 °C, märtsikuu kliimanorm on -1,1 °C. Keskmine temperatuur kujunes kõrgemaks Lääne-Eestis, külmem oli Ida- ja Kesk-Eestis. Keskmisest rohkem sadas Lääne-Eestis, Lõuna-Eestis jäid kuu sajuhulgad kohati natuke alla keskmise. Märtsikuu oli pikaajalisest keskmisest päikselisem.

Aprillikuu keskmine temperatuur oli Eesti keskmisena 4,8°C, mis on lähedane aprilli kliimanormile. Soojem oli Lõuna-Eestis ja läänerannikul, jahedam Kesk- ja Ida-Eestis. Aprilli keskmine kolmandik oli Mandri-Eestis keskmisest jahedam, paiguti esines lumesadu. Õiseid miinimumtemperatuure esines Mandri-Eestis kogu kuu. Veel päris kuu lõpus langes temperatuur mitmel ööl tugevalt alla nulli, esines lumesadu. Tugev öökülm härmatas kohati juba õitsevad kirsipuud ööl vastu 30. aprilli, mil kahe meetri kõrgusel mõõdetud temperatuurid langesid mõnes kohas kuni -5 kraadini.

Maikuu kujunes jahedaks, tuuliseks, päikesepaisteliseks ja suhteliselt kuivaks. Eriti jahe oli kuu teine dekaad, mil temperatuur oli kohati 5 kraadi võrra normist madalam. Arvestatuna 1960. aastast ei ole meil olnud nii jahedat mai teist kolmandikku. Eesti keskmine sajuhulk oli maikuu 32 mm, mis on 78% normist. Sajud jagunesid kuu jooksul ebaühtlaselt – esimene ja kolmas dekaad oli pea kõikjal keskmisest kuivemad, kuu keskpaik jälle sajusem. Mai alguses oli taliteravili üle Eesti enamasti kõrsumise, nisu kohati võrsumise faasis. Taliraps oli loomise faasis, kohati alustas õitsemist. Kuu keskosas oli taimede areng külmade ilmade tõttu aeglane. Kuu lõpuks oli taliteravili kõikjal kõrsumas, talirukis oli Lõuna-Eestis jõudnud viljatupe paisumise faasi. Suviteraviljad ja -raps olid enamasti tärganud ja asunud lehti moodustama, suviõder üksikutes kohtades ka võrsus, taliraps õitsetes. Klimatoloogiline suvi algab siis, kui ööpäeva keskmine temperatuur tõuseb üle 13 kraadi. See toimus Eesti erinevates piirkondades sel aastal 30. maist 6. juunini.

Juunikuu alguses jäi keskmine õhutemperatuur Mandri-Eestis normist tunduvalt madalamaks, maapinnal esines öökülma veel 2. juunil. Samas tõusid kolmandas dekaadis maksimumtemperatuurid kohati kuni 30 kraadini varjus. Vahemikus 24-28 juuni esinesid kogu Eestis väga kõrged temperatuurid, mõnel pool pikemalt, teisel lühemalt. Sademed esinesid kogu juunikuu jooksul äikese- ja hoovihmadena, mistõttu need jaotusid väga ebaühtlaselt. Keskmisest oluliselt suuremad sajuhulgad kogunesid kuu jooksul Jõgevamaal, Lääne-Virumaal, Raplamaal, Pärnumaal. Sademeid jagus rohkem esimesse ja kolmandasse dekaadi, kuu keskpaik oli kuum ja kuiv. Seetõttu olid kuu lõpu vihmad eriti oodatud. Kolmanda dekaadi sajud olid kohati väga tugevad ja intensiivsed, mis lamandasid taimi ja uputasid põlde.

6.1 Teravili ja õlikultuurid

Kadri Rand, Marje Mäger

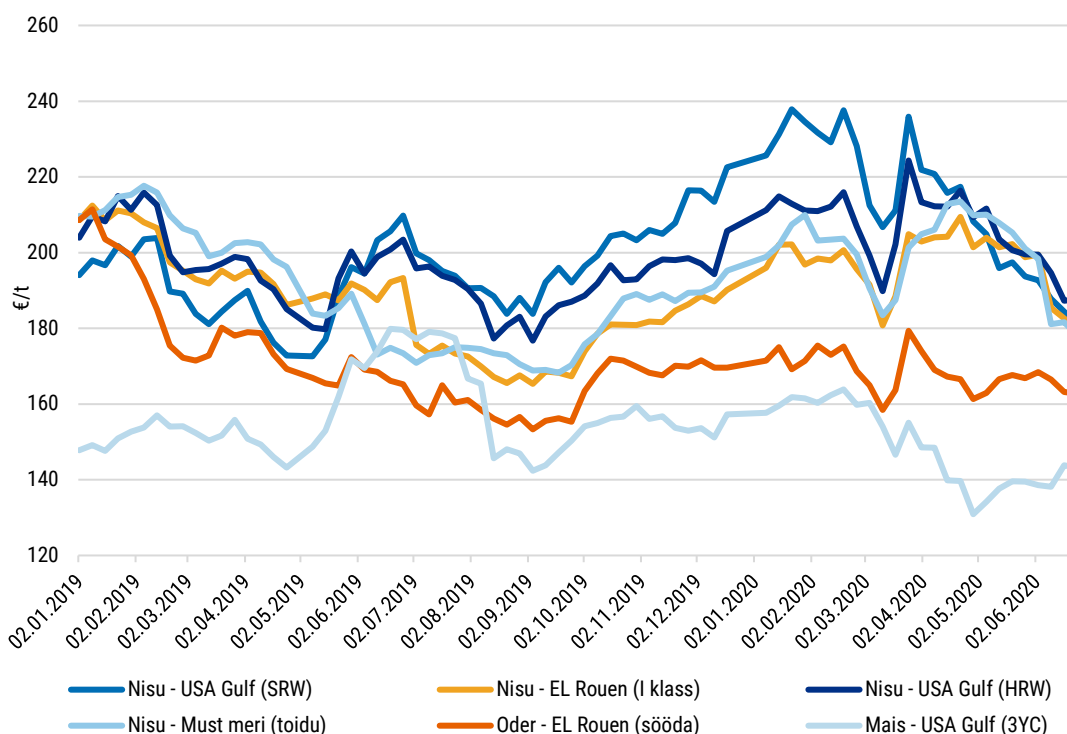
6.1.1 Turuolukord

Rahvusvahelise Teravilja Nõukogu (*International Grains Council, IGC*) juuni raporti kohaselt prognoositakse maailmas 2020. aasta teravilja saagiks rekordilised 2,24 mld t, rekordit ennustatakse nii nisu kui maisi toodangus. Tarbimises prognoositakse võrreldes 2019. aastaga 1,7% tõusu 2,22 mld tonnini ning lõppvarud suurenevad 3,3% ehk 635 mln tonnini. Nisu toodanguks prognoositakse 767,6 mln t, mis on 5,8 mln t rohkem kui 2019. aastal ning varud suurenevad rekordtasemele – 290 mln tonni. Nisu keskmise saagikuse langust korvab suurem kasvupind. Maisi toodanguks prognoositakse rekordilised 1,17 mld t, tarbitakse samuti 1,17 mld t ning varud vähenevad seitsme aasta madalaimale tasemele. Odra toodanguks maailmas prognoosib IGC 153,4 mln t, mis on 1,8% vähem eelmise aasta rekordist.

Euroopa Komisjoni juuni prognoosi kohaselt kujuneb ELi 2020. aasta teravilja kasvupinnaks 53,2 mln ha, mis on 0,2% rohkem eelmisest aastast. Vähenemist võrreldes eelmise turustusaastaga prognoositakse nisu kasvupinnas, suurenemist odra, rukki, ja kaera kasvupindades. Teravilja toodanguks prognoositakse 284,3 mln t, mis võrreldes 2019/20 turustusaastaga väheneb 3,4%. Suurenemist prognoositakse odra, maisi, rukki ja kaera toodangus, vähenemist nisu ja kõva nisu toodangus. Teravilja toodang väheneb 2020/21 aastal võrreldes 2019/20 aastaga Prantsusmaal, Saksamaal, Ungaris ja Rumeenias, suureneb aga Poolas ja Hispaanias. Rapsi kasvupinnaks prognoosib komisjon 5,2 mln ha ning toodanguks 15,4 mln t, mis on 0,3% suurem 2019/20 aastast, aga viie aasta keskmisega võrreldes 19,5% vähem.

Kui jaanuari alguses **teravilja hinnad** jätkasid 2019. aasta sügisel alanud hinnatõusu, siis kuu lõpus hinnad Covid-19 viiruse leviku tõttu langesid. Eriti langesid nisu hinnad Venemaal ja USA-s. Odava hinna tõttu oli nõudlus Ukraina maisi järele suur, eriti Hiinas. Märtsi keskel nisu hind tõusis, maisi hind langes ning odra hinna muutus oli piirkonniti erinev. Algselt Covid-19 viiruse levikust tingituna nisu hind langes, aga suur nõudlus, logistilised raskused ja kartus ekspordipiirangute ees, tõstis hindasid. Maisi hinnad Argentiinas olid saagisurve all, lisaks mõjutas hindasid USA etanoolitööstuste väga keerulised väljavaated. Pärast naftahinna järsku langust ning reisipiiranguid, nõudlus kütuse järele vähenes ning USA etanooli tehased töötasid kahjumiga. EL-is tõusid suure nõudluse tõttu toidunisu hinnad Prantsusmaal ja Saksamaal üle 200 €/t. Söödaodra hind Prantsusmaal tõusis 175 €/t ning maisi hind püsis stabiilne. Aprillis nõudlus nisu järele vähenes, mis oli osaliselt seotud Ramadani algusega. Mure ilmastikutingimuste pärast nii EL-is kui Musta mere piirkonnas toetas hinnatõusu. Kui EL-is oli nisu hind maikuus võrreldes eelmise kuuga stabiilne, siis USA-s nisu hinnad langesid 5-8%. Maisi hindadele avaldas jätkuvalt survet saagikoristus Argentiinas, USA-s etanooli nõudluse langus, naftahindade langus ning mure söödavilja nõudluse vähenemise pärast. USA-s ja Argentiinas vähenesid maisi hinnad aprillis võrreldes märtsiga 11-14%.

Ukrainas vähenes maisi hind väikeste varude ja kuivade ilmastikutingimuste tõttu vaid 1%. 2020. aasta nisu rekordtoodangu prognoosid, suured nisu varud ja paranenud nisu toodangu prognoosid Venemaal mõjutasid maailmas nisu hindasid juunis languse suunas Maisi hind tõusis, kuna USA maisi järele oli suur nõudlus, tootjad ei müünud maisi veel parema hinna lootuses ning Ukrainas olid maisi varud väga madalad.

Joonis 24. Teravilja ekspordi hinnad maailmas jaanuar 2019 – juuni 2020

Allikas: DG AGRI, IGC

EL-i turul olid teravilja hinnad juunis järgmised: toidunisu (FOB Rouen FR) 183 €/t (-4% võrreldes aastatagusega), söödaoder (Rouen FR) 165 €/t (-10%), mais (FOB Bordeaux FR) 174 €/t (-4%) ning kõva nisu (Bologna IT) 277 €/t (+30%). Teravilja kokkuostuhinnad Eestis (teraviljatööstustelt, -veskitelt ja

Esimesel poolaastal olid teravilja hinnad Eestis madalamad, kuna 2019. aastal koristati maailmas paremuselt teine teraviljasaak ning 2020. aastaks prognoositakse rekordsaaki. Lisaks hakkas hinnamuutusele olulist mõju avaldama ka Covid-19 levikust tulenev ebakindlus

teistelt teravilja kokkuostjatelt kogutavad tegelikud Eestis toodetud toidu- ja söödavilja keskmised ostuhinnad, mis on kaalutud igapäevaste ostukogustega ja ei sisalda käibemaksu) olid Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) kogutava hinnainfo põhjal 2020. aasta II kvartalis madalamad kui aasta tagasi

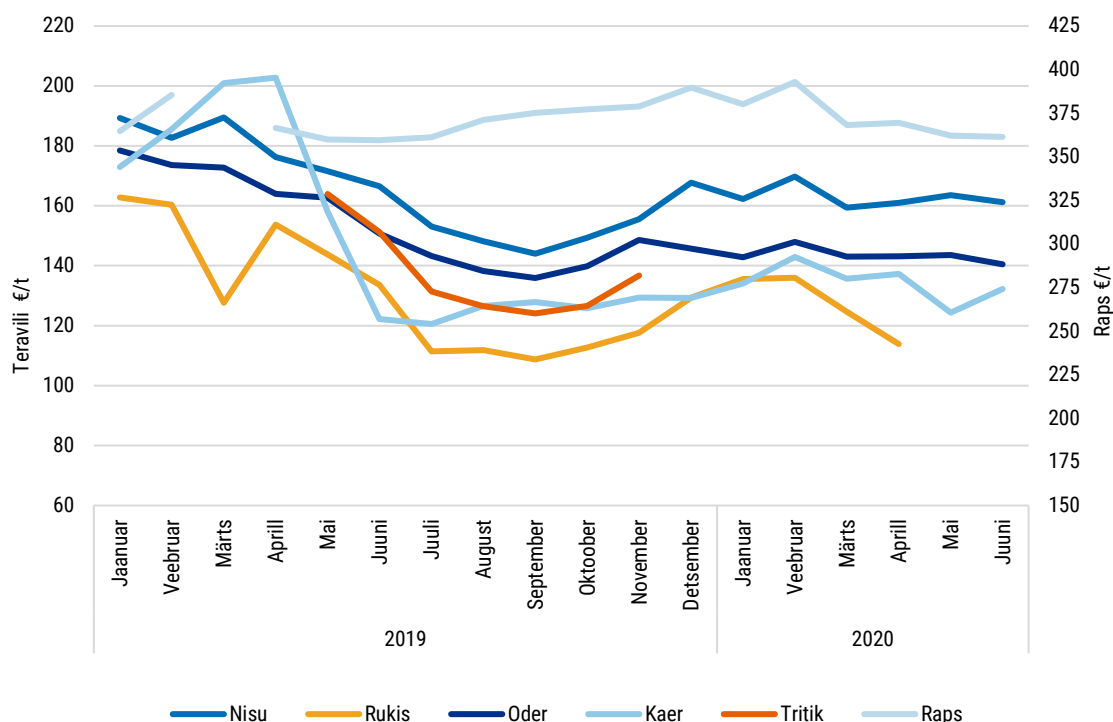
samal ajal (**Tabel 4**). Enim olid langenud kaera (19,2%) ja odra (10,4%) kokkuostuhinnad. Kui rapsi hind 2019. aasta keskel hakkas tõusma, siis toornafta hinna langus maailmas mõjutas otseselt ka rapsi hinda, mis langes 2020. aasta II kvartalis 2019. aasta II kvartali tasemele.

Tabel 4. Teravilja ja rapsi hinnad (€/t) Eestis II kv, 2019 ja 2020

	II kv 2019	II kv 2020	Muutus II kv 2019/ II kv 2020; ±%
Nisu	172,19	161,98	-5,9
...toidunisu	174,18	164,35	-5,6
...söödanisu	171,24	155,94	-8,9
Rukis	146,47	114,18	-22
...toidurukis	155,27	116,14	-25,2
...söödarukis	125,61	111,34	-11,4
Oder	159,28	142,67	-10,4
...toiduoder	-	-	-
...söödaoder	159,28	142,67	-10,4
Kaer	163,33	131,9	-19,2
...toidukaer	199,41	134,55	-32,5
...söödakaer	-	126,44	-
Tritik	169,32	157,17	-7,2
Raps	363,6	364,11	0,1

Allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut

Ka poolaasta hindasid võrreldes on näha, et 2019. aasta I poolaastal olid hinnad kõrgemad 2020. aasta hindadest. Käesoleva aasta hindasid mõjutasid nii Covid-19 levikust tulenev ebakindlus kui ka teravilja rekordtoodangu prognoosid maailmas.

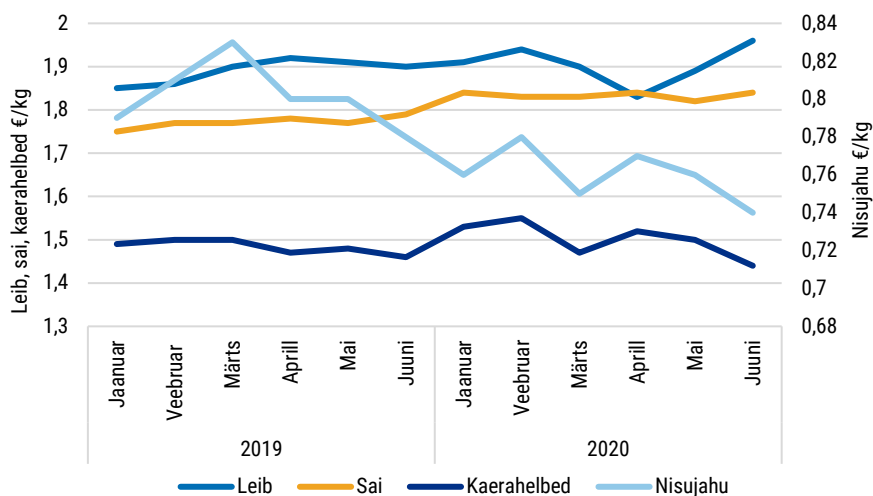

Joonis 25. Teravilja ja rapsi hinnad Eestis jaanuar 2019 - juuni 2020

Allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut, EMOR

Kui saia hind 2020. aasta I poolaastal tõusis 3,5% võrreldes 2019. poolaastaga, siis nisujahu hind langes 5,2%. Leiva hind langes aprillis saia hinnaga samale tasemele ning tõusis siis taas juunis 1,96 €/kg.

Joonis 26. Saia, leiva, kaerahelbe ning nisujahu hinnad Eestis I pa , 2019 ja 2020

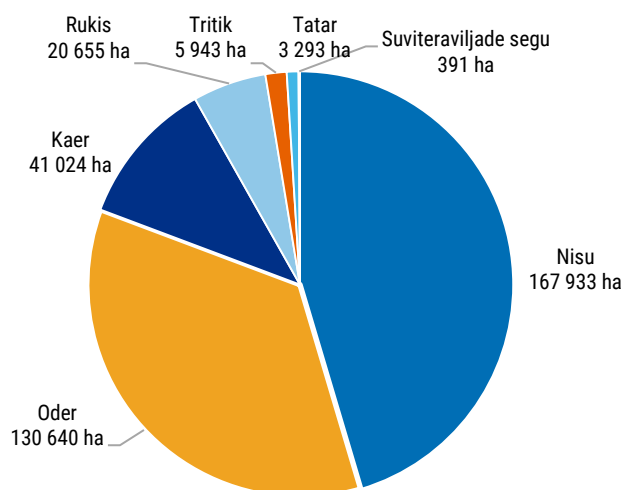
Allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut, EMOR

6.1.2 Tootmine

Statistikaameti esialgsetel andmetel on 2020. aastal **teravilja** kasvupind 369 879 ha (1,5% suurem võrreldes 2019. aastaga). Teravilja kasvupinnast moodustavad suviteraviljad 55% (203 002 ha) ja taliteraviljad 45% (166 878 ha). Taliteravilja kasvupind jäi võrreldes eelmise aastaga peaaegu samaks ning suviteravilja kasvupind suurenes 3%. Kõige rohkem vähenes rukki kasvupind (-28,5%), suurenesid tatra (99,3%), taliodra (30,6%) ja kaera

Soodsad ilmastikutingimused ning teravilja suurem kasvupind loovad eeldused heaks saagiks 2020. aastal

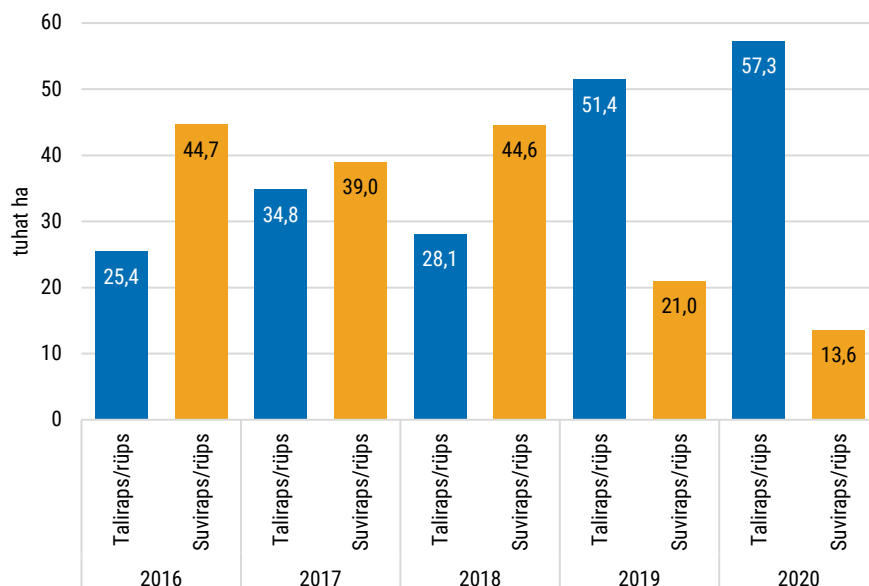
(10,1%) kasvupinnad (**Joonis 27**).

Joonis 27. Teravilja kasvupind 2020 (ha)

Allikas: Statistikaamet

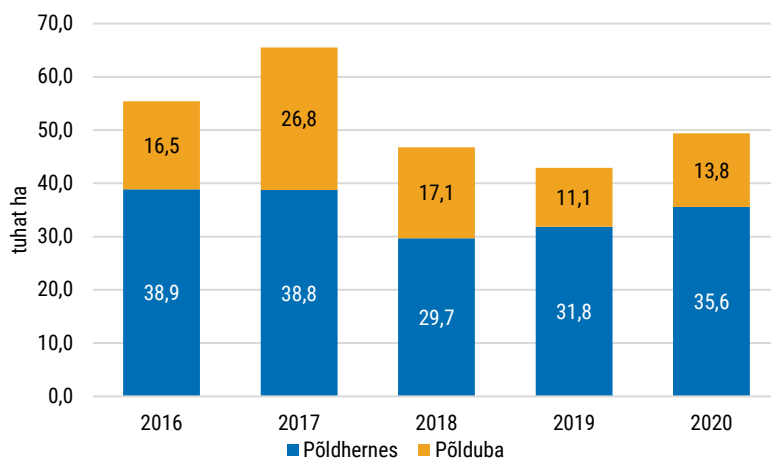
Rapsi/rüpsi kasvupind on 2020. aastal 70 913 ha, mis on 2,1% vähem möödunud aastast. Rapsi kasvupinnast moodustas taliraps 80,8% (57 303 ha) ja suviraps 19,2% (13 610 ha). Võrreldes eelmise aastaga suurenes talirapsi kasvupind 11,4%, samal ajal suvirapsi kasvupind vähenes 35,1% (**Joonis 28**).

Joonis 28. Rapsi/rüpsi kasvupind 2016 - 2020

Allikas: Statistikaamet

Kaunvilja kasvupind on 2020. aastal 49 483 ha, mis on 15,2% suurem kui 2019. aastal (**Joonis 29**). Kaunvilja kasvupinnast moodustas põldhernes 71,9% (35 593 ha) ja põlduba 28,0% (13 831 ha).

Joonis 29. Põldherne ja -oa kasvupinnad aastatel 2016-2020

Allikas: Statistikaamet

Kartuli kasvupind on 2020. aastal 5306 ha, mis on ligilähedane eelmisele aastale. Kuna 2019. aasta kartulisaak oli hea, siis osa toodangust jäi tootjatel realiseerimata. Eestis pole kartuli hoiustamiseks piisavalt külmhoidlaid kõrge kvaliteedi tagamiseks, selleks tuuakse osa kvaliteetkartulit mujalt sisse. Paljudes Euroopa riikides müüakse üle poole kartuli saagist tööstustele (nt tärklis, kartulikrõpsud, friikartulid), Eestis kasvatakse peamiselt lauakartulit. Lauakartuli turg on väga muutlik ning konkureerida

tuleb imporditud kartuliga. Kohalikust kartulist valmistatakse vaid vähesel määral kartulikrõpse ja -vahvleid.

Kartuliteadlase Luule Tartlani sõnul varakevadised kasvutingimused tundusid kartuli kasvuks alguses head, kuid aprilli lõpu öökülmad seiskasid ja kahjustasid taimede arengut. Kahjustusi oli isegi kattelooriga kaetud põldudel. Tugevaid öökülmi oli ka maikuus. Kui tavaliselt on Eestis avamaal kasvatatud värske varajane kartul jõudnud turule 5.-10. juunil, siis see aasta saak mõnevõrra hilines.

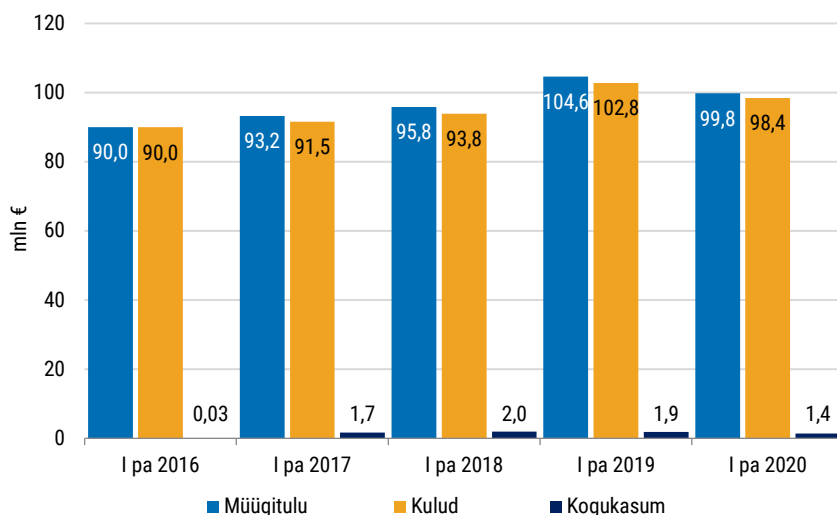
6.1.3 Töötlemine

Eestis tegutseb ~190 pagaritööstust (2018. a 192 ettevõtet), mis näitab, et konkurents leivaturul on väga tihe. Tööstustest peaaegu 70% on alla 10 töötajaga mikroettevõtted. Suuri, üle 250 töötajaga ettevõtteid, on vaid 2.

Pagaritööstus on üks toidutööstuse tegevusaladest, mille majandustegevusele koroonaviiruse levik negatiivset mõju avaldas – vähenes nii sise- kui ka välisnõudlus. Tööstused müüsid 2020. aasta esimesel poolaastal **toodangut** 99,8 mln euro väärtuses ehk 4,6% vähem kui eelneval aastal samal ajal (**Joonis 30**). Pagaritööstuse müügitulu moodustas peaaegu kümnendiku (9,7%) toiduainetööstuse müügitulust.

Pagaritööstuse **kulud** aastases võrdluses vähenesid. Tööstuste 2020. aasta esimese poolaasta kulud olid 98,4 mln eurot ehk 4,3% väiksemad kui eelmisel aastal samal ajal. Töötajate arvu vähenemisest tulenev tööjõukulude kokkuhoid panustas kulude langusesse.

Vaatamata kulude kokkuhoiule jäi kogukasum peaaegu veerandi võrra väiksemaks võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Pagaritööstuse esimese poolaasta **kogukasum** oli 1,4 mln eurot ehk 24% väiksem kui eelmisel aastal samal ajal. Pagaritööstus teenis 2020. aasta esimesel poolel 3,3% toiduaine- ning 0,5% töötleva tööstuse kogukasumist.

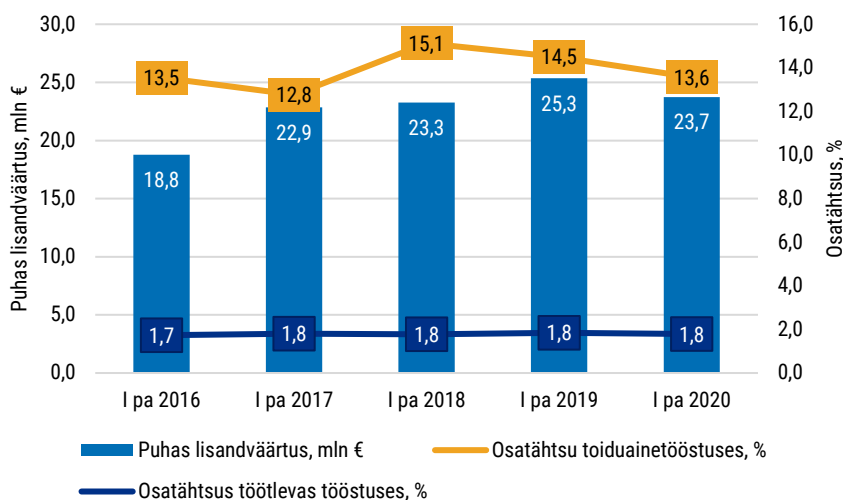
Joonis 30. Pagaritööstuse müügitulu, kulud ja kogukasum I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

Esialgsetel andmetel loodi pagaritööstuses 2020. aasta esimesel poolaastal 23,7 mln eurot **puhast lisandväärtust**¹⁸, mida oli 6,3% vähem võrreldes eelneva aasta sama ajaga (**Joonis 31**). Pagaritööstus annab 13,6% toiduainetööstuse lisandväärtusest. Nii Eestis kui ka Euroopa Liidu riikides keskmiselt annab

¹⁸ Puhast lisandväärtust = kogukasum (-kahjum) + tööjõukulud

pagaritööstus 2-3% töötleva tööstuse lisandväärtusest, erandiks on suure põllumajanduse osakaaluga riigid – Küpros ja Kreeka, kus vastav näitaja on ~10%.

Joonis 31. Pagaritööstuses loodud puhas lisandväärtus I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

Pagaritööstus on üks tööjõumahukam tegevusala toiduainetööstuses. Pagaritööstuses tegutseb keskmiselt 20% toiduainetööstuses ning 3% töötlevas tööstuses hõivatud inimestest. Statistikaameti andmetel oli 2020. aasta esimesel poolaastal pagaritööstuses tööga hõivatud keskmiselt 2829 inimest. Eelneva aasta sama perioodiga võrreldes vähenes töötajate arv 4,7%.

Pagaritööstuse **tööviljakus** 2020. aasta esimesel poolel vähenes. Ettevõtetes loodi 8200 eurot lisandväärtust töötaja kohta, mida oli 1,8% vähem kui eelneval aastal samal ajal. Pagaritööstuse tööviljakus jääb endiselt kolmandiku võrra madalamaks nii toiduaine- kui ka töötleva tööstuse tegevusalade keskmisest.

Pagaritööstuste investeerimisaktiivsus 2020. aasta esimesel poolel vähenes. Pagaritööstuse ettevõtted **investeersid materiaalsesse põhivarasse** 2020. aasta esimesel poolaastal 2,1 mln eurot, mida oli 40% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Kõige rohkem investeeris pagaritööstus muudesse masinatesse ja seadmetesse (v.a arvutid ja transpordivahendid), kokku 1,7 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 80%.

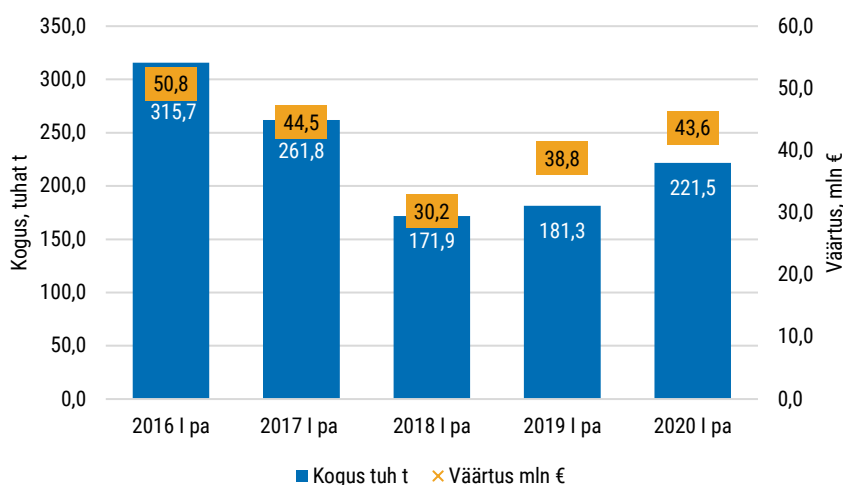
6.1.4 Väliskaubandus

Kaubandust mõjutas 2020. aasta esimesel poolaastal Covid-19 viiruse levik maailmas, kui mitmed riigid kehtestasid pandeemia hirmus kaubandust soodustavaid või piiravaid meetmeid. Maroko peatas toidunisu 35% impordimaksu 2. jaanuarist 30. aprillini 2020, et tagada stabiilne hind ja nisuga varustus turul. Venemaa kehtestas teraviljale ekspordikvoodi 1. aprillist kuni 30. juunini. Teravilja (nisu, rukis, oder ja mais) ekspordi piirati 7 mln tonnini. Ukraina piiras nisu ekspordi 20,2 mln tonnini aprillist juunini. Kasahstan kehtestas nisule ja nisujahule igakuised ekspordikvoodid ning päevalilleseemnetele ja –õlile ekspordikeelu. Hiina kehtestas Austraalia odrale 80,5% tollimaksu viieks aastaks, mis andis võimaluse EL-i eksportijatele Hiina turule pääsemiseks, eriti õlleodraga.

2020. aasta esimesel poolaastal imporditi vähem ja eksporditi rohkem teravilja kui aasta tagasi samal perioodil. Kuna aasta alguses kaubeldakse eelmise aasta saagiga, siis kaubanduse andmeid mõjutaski 2018. aasta põud ning 2019. aasta rekordsaak.

Eesti päritolu teravilja eksporditi 2020. aasta I poolaastal 43,6 mln euro väärtuses kokku 221 529 t, eelmise aasta sama perioodiga võrreldes on väärtus suurenenud 12,5% ja kogus 22,2%. Eksporditavast teraviljast moodustas nisu 79,1%, kaer 12,7%, rukis 5,7% ja oder 2,4%. Võrreldes 2019. aasta I poolaastaga eksporditi 2020 esimesel poolaastal nisu 84,5% ja kaera 28,7% enam, rukki väljavedu viiekordistus, aga odra väljavedu vähenes 91,4%. Nisu peamised sihtriigid olid Türgi, Keenia ja Läti (kokku 82,0%), rukist viidi Venemaale, Saksamaale ja Lätti (100%), otra Hollandisse, Lätti ja Taani (kokku 94,3%) ning kaera Lätti, Belgiasse, Norrasse, Saksamale ja Suurbritanniasse (kokku 84,7%).

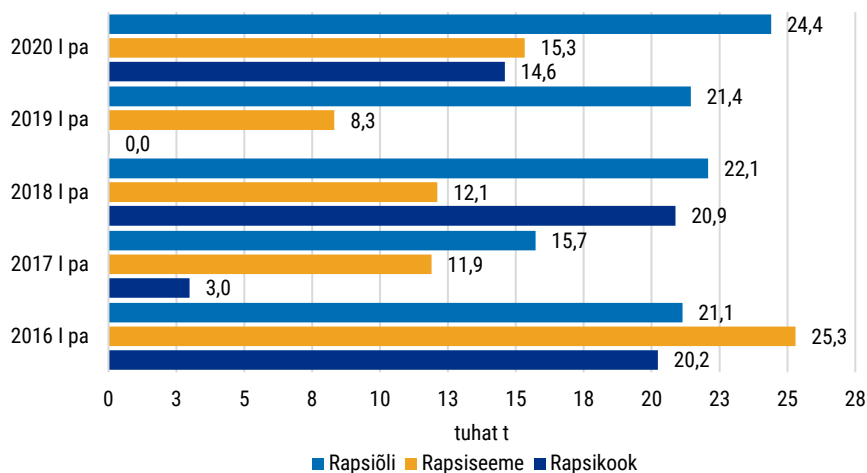
Teravilja imporditi 2020. aasta I poolaastal 6,0 mln euro väärtuses 22 325 t, mida on koguseliselt 46,1% vähem aastatagusest. Imporditavast teraviljast moodustas mais 55,1%, rukis 21,7%, nisu 9,7% ja oder 8,3%. Võrreldes 2019. aasta I poolaastaga imporditi 2020 esimese 6 kuuga nisu 82,2%, rukist 42,9%, otra 36,7%, kaera 95,1% ja maisi 21,7% vähem. Nisu, rukist ja kaera toodi peamiselt Lätist, otra Leedust ja Soomest ning maisi Lätist ja Leedust.

Joonis 32. Teravilja ekspordi kogus ja väärtus I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

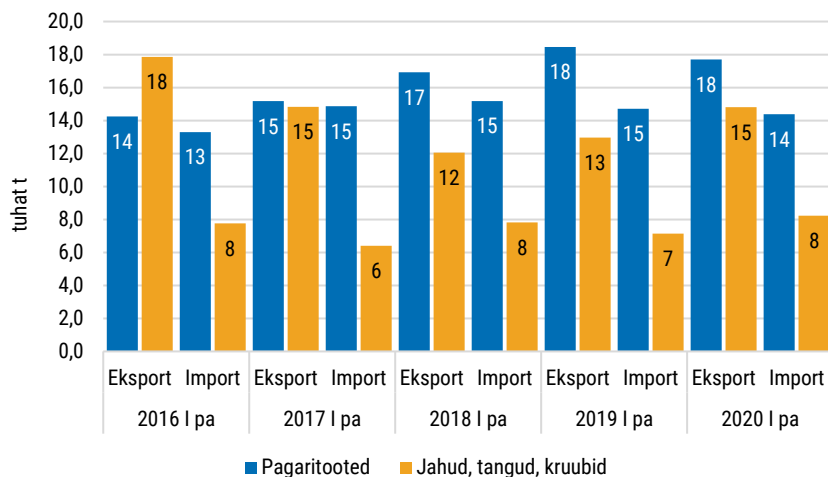
Eesti päritolu rapsi eksporditi 2020. aasta I poolaastal 6,6 mln euro väärtuses, kokku 15 331 t. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes suurenes rapsi ekspordi väärtus 98,6% ja kogus 84,3%. Rapsi peamiseks sihtriigiks oli Soome (96,1%). Rapsi (sh rüps) imporditi Eestisse 2020. aasta esimese 6 kuuga 1,5 mln euro väärtuses kokku 2968 t ehk koguseliselt 58,0% vähem kui 2019. aasta I poolaastal. Peamiselt toodi rapsi Lätist (88,0%), Taanist (6,8%) ja Saksamaalt (2,9%). Eesti päritolu rapsiõli eksporditi 22,2 mln euro eest kokku 24 398 t, aastatagusega võrreldes suurenes rapsiõli ekspordi väärtus 25,4% ja kogus 13,8%. Peamiseks sihtriikideks olid Leedu (37,3%), Läti (23,1%), Soome (16,6%) ja Iisrael (15,7%). Rapsikooki imporditi 2020. aasta esimese 6 kuuga 15 952 t (150,2% enam võrreldes aastatagusega) ning eksporditi 14 599 t. Peamiseks sihtriikideks olid Soome, Taani ja Norra.

Joonis 33. Rapsiseemne, -õli ja -koogi eksport I pa, 2016 – 2020

Allikas: Statistikaamet

Eesti päritolu pagaritooteid eksporditi 2020. aasta I poolaastal 28,2 mln euro väärtuses kokku 17 699 t, eelmise aasta sama perioodiga võrreldes vähenes väärtus 6,3% ja kogus 4,1%. Pagaritooteid eksporditi 31 erinevasse riiki, millest Soome ja Rootsi moodustasid kokku 77,3%. Pagaritoodete import rahalises väärtuses oli 2020. aasta I poolaastal 25,9 mln eurot ning kogus kokku 14 376 t, mis jäi sarnaseks eelmise aasta sama perioodiga. Pagaritooteid toodi Eestisse peamiselt Lätist (39,3%), Leedust (13,1%) ja Saksamaalt (11,7%).

Joonis 34. Pagaritoodete, jahu, tangainete ja kruupide kaubandus I pa, 2016 – 2020

Allikas: Statistikaamet

Eesti päritolu jahu, tangaineid ja kruupe eksporditi 2020. aasta I poolaastal 4,1 mln euro väärtuses, kokku 14 799 t. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes suurenes jahu, tangude ja kruupide ekspordi väärtus 8,2% ja kogus 14,2%. Jahu, tangude ja kruupide peamisteks sihtriikideks olid Soome, Läti, Leedu ja Malta. Jahu, tangaineid ja kruupe imporditi 2020. aasta I poolaastal 3,7 mln euro väärtuses kokku 8221 t. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes suurenes jahu, tangainete ja kruupide impordi väärtus 14,7% ja kogus 15,0%. Peamised saatjariigid olid Läti, Leedu ja Soome.

6.2 Puu- ja köögivilja (aianduskultuurid, ilutaimed, lilled)

Renata Tsaturjan, Marje Mäger

6.2.1 Turuolukord

Turuolukorra oluliseks mõjutajaks 2020. aasta esimese poolaastal oli nii EL-is kui ka mujal maailmas Covid-19 viiruse levikust tingitud tervisekriis, mis tõi kaasa muutused tarbimises, tõrked kaubanduses ning piirangud kaupade ja inimeste liikumises. Viiruse leviku ohjamiseks suleti toitlustus- ja majutusettevõtted ning osaliselt kaubandus, see omakorda tõi kaasa muutused tarbimises, mõjutades eriti koduvälisest toitlustust. Euroopa Komisjoni vaatluste tulemusel täheldati jaemüügisektoris värskete puu- ja köögiviljade nõudluse järsku tõusu kriisi algusest kuni aprilli keskpaigani, mis seejärel rahunes. Tarbija eelistustes kasvas nõudlus tervisliku, eriti mahetoodete ja kohaliku toidu, sealhulgas kaua säilivate puu- ja köögiviljade järele. Kauplustes kehtestatud ostjate arvu piirang suurendas pakendatud puu- ja köögiviljade nõudlust, ning tõi kaasa pakendamise seotud lisakulu tootjatele. Hooajatoõliste nappuse tõttu takerdus hooajaliste saaduste (lilled, puu- ja köögiviljadest näiteks spargel, maasikad, murelid jne) koristus.

EL peamiste puu- ja köögiviljade hinnaarengud 2020. aasta esimesel poolaastal olid tõusutrendis ja ületasid viimase viie aasta keskmiseid. Õuna keskmine tootjahind EL-is on olnud ootuspäraselt kogu käesoleva aasta tõusutrendis, kuna 2019. aasta toodang (10,6 mln t) jäi 11% keskmisest väiksemaks. Kui jaanuarist oli õunte keskmine tootjahind EL-is 0,65 €/kg (+16% üle viie aasta keskmisest), siis mais oli see juba 0,80 €/kg (+31% üle viie aasta keskmise).

Värske tomati EL-i keskmine tootjahind, mis jaanuaris oli 1,09 €/kg ehk viie aasta keskmise tasemel, liikus märtsini tõusutrendis tasemeni 1,21€/kg (+20% üle viie aasta keskmisest), misjärel algas langus ning juunis oli hind 0,70 €/kg (+4% kõrgem viie aasta keskmisest). Vaid Hispaanias oli värske tomati hind kogu käesoleva aasta esimesel poolaastal alla EL keskmise hinna, püüdes kuni aprillini 0,77 €/kg ning langes juuniks 0,65€/kg tasemele. Toitlustus- ja majutusettevõtet sulgemise järel keskmise ja suureviljaliste ümmarguste tomatite nõudlus ja hind langes, samal ajal aga väikeseviljaliste tomatite nõudlus jaekaubanduses kasvas.

Euroopa Komisjoni lühiajalised prognoosid ennustavad 2020. aasta EL tomati kogutoodanguks 16,5 mln t, sealjuures värsket tomati toodangu vähenemist 2% võrra ja töötlemiseks ettenähtud tomati toodangu kasvu 1% võrra. Prognoosi kohaselt väheneb tomati tarbimine 1% ja eksport 7%. Hispaanias väheneb talvise hooaja (okt/mai) järel värsket tomati kasvupind 7%, sest madalama hinna ja Covid-19 pandeemiast tingitud täiendavate kulude tõttu ei olnud tomatikasvatuse kasumlik ning paljud tootjad asendasid tomati teiste köögiviljakultuuridega (nt paprika ja kurgi). Samas prognoositakse Poolas, arvestades kasvuhooaegsesse tehtavaid investeeringuid, tomati toodangu suurenemist.

Euroopa Komisjoni lühiajalised prognoosid ennustavad 2020. aasta EL õuna toodanguks 10,8 mln t ehk 10% keskmisest madalamat saaki, kuna Prantsusmaal on õunaaedade pind vähenenud 25%. Prognoositakse värskete õunte nõudluse kasvu 9%, mille vedajaks on EL päritolu puuviljade tarbimise suurenemine ja troopiliste puuviljade impordi vähenemine. Arvestades keskmisest väiksemat toodanguprognosi, EL nõudluse kasvu ja Covid-19 viiruse levikust tulenevaid transporditõrkeid prognoositakse värskete õunte ekspordi langust 35% ja impordi suurenemist hinnanguliselt 4% viimas viie aasta keskmisest.

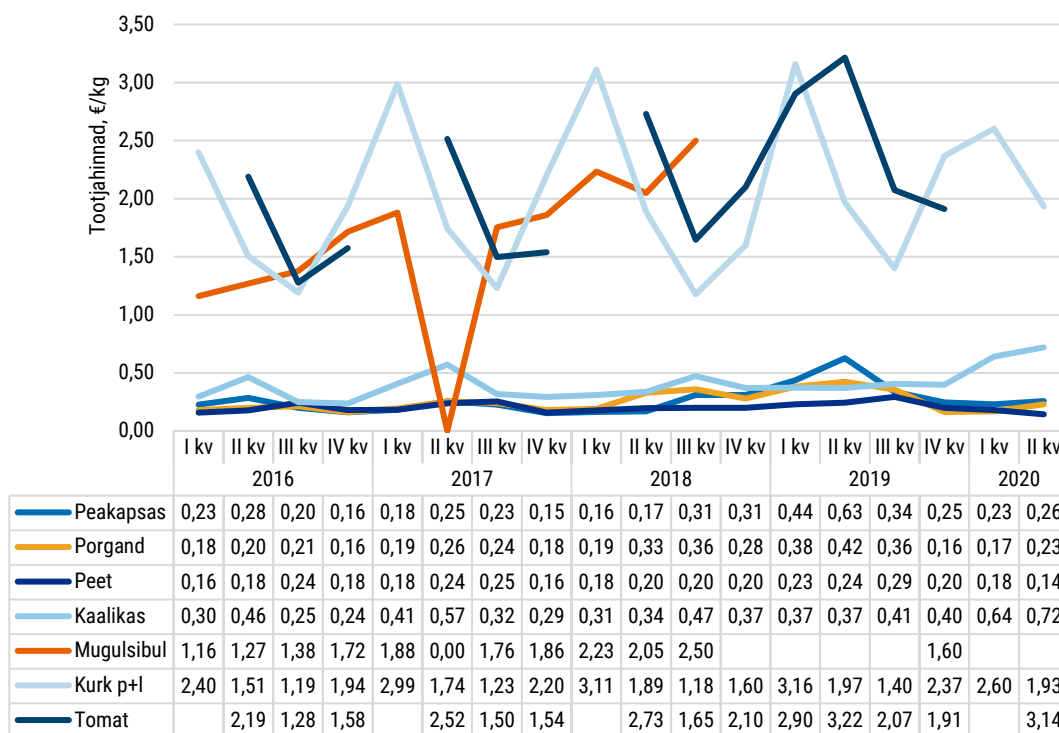
Luuviljaliste puuviljadele (virsikud, nektariinid, aprikoosid, jne) prognoositakse tulenevalt ebasoodsatest ilmastikuoludest ja kasvupinna vähenemisest viimaste aastakümnete madalamat saaki. Arvestades madalat toodanguprognosi, ennustatakse virsikute ja nektariinide hinnatõusu vastavalt 10% ja 27%

viimase viie aasta keskmisest hinnast aga ka tarbimise vähenemist 18%. Värskete virsikute ekspordi osas ennustatakse eelmise aastaga võrreldes 51% langust.

Esimese poolaasta kaubavahetuses kajastused 2019. aasta soodsa saagiaasta mõjud – köögivilja impordimahud vähenesid ja eksport suurenes

Värske puu- ja köögivilja turuolukorda **Eestis** mõjutab saagile lisaks ka sissetoodava kauba maht ja hind. 2019. aasta köögiviljasaak (89106 t) oli viimaste aastate suurim ning kajastub ka esimese poolaasta kaubavahetuses – köögivilja impordimahud vähenesid ja eksport suurenes.

Eesti Konjunktuuriinstituudi kogutava hinnainfo põhjal olid 2020. aasta esimesel poolaastal peamiste köögiviljade (v.a kaalika) tootjahinnad Eestis ootuspäraselt madalamad kui aasta tagasi (**Joonis 35**). Avamaa köögiviljade keskmised tootjahinnad Eestis, mis pärast 2018. aasta põuast suve ja madalat saaki tõusid järsult rekordtasemeni, on langenud taas tavapärasele tasemele ja olid 2020. aasta I poolaastal enam-vähem võrreldavad 2018. aasta sama perioodiga. Katmikköögiviljade (tomati ja kurgi) tootjahind on aastataguse perioodiga võrreldes langenud 20%.

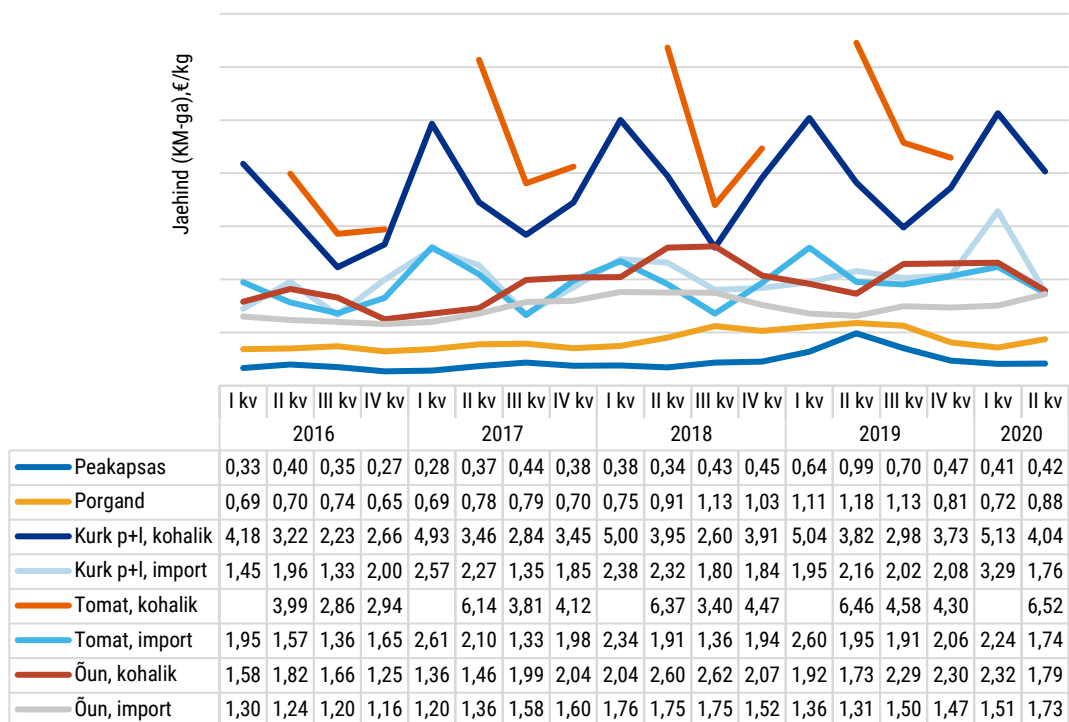

Joonis 35. Köögivilja tootjahinnad aastatel 2016-2020 (€/kg)

Allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut

Värske köögivilja jaehinnaarendused 2020. aasta esimesel poolaastal olid erisuunalised. Avamaaköögiviljade ja kohaliku päritolu kurgi hind kauplustes odavnes võrreldes eelmise aasta sama perioodiga (**Joonis 36**). Aastatagusega võrreldes on enim odavnenud peakapsas (-48%), porgand (-18%) ja kohalik pikk kurk (-8%) ning imporditud tomat (10%), kallinenud on imporditud pikk kurk ja õun (+20%). Õuna kõrge tootjahind EL-is kergitas ka kohaliku õuna jaehinda 11%, kuigi 2019. aasta õunasaak Eestis oli viie viimase aasta keskmisest (7%) kõrgem.

Joonis 36. Köögivilja ja õuna jaehinnad (käibemaksuga), aastatel 2016-2020 (€/kg)

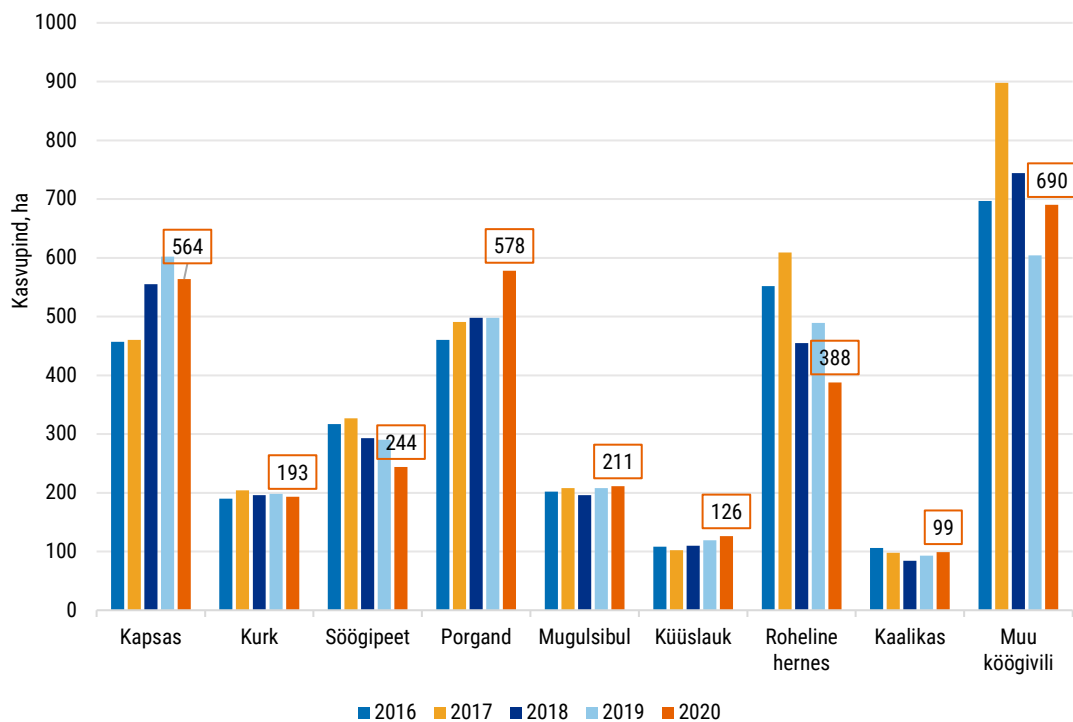
Allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut

6.2.2 Tootmine

Statistikaameti esialgsel andmel kasvatatakse 2020. aastal avamaaköögivilja kokku 3092 hektaril, sellest 2027 ha (66%) põllumajanduslikes majapidamistes ja 1065 ha (34%) põllumajanduslikes kodumajapidamistes ja põllumajanduslike majapidamiste kodusaadetes¹⁹. Katmikala kasvatatakse köögivilja kokku 235 hektaril, sellest põllumajanduslikes majapidamistes 21 ha (9%) ja 215 ha põllumajanduslikes kodumajapidamistes. 2020. aastal kasvatatakse põllumajanduslikes kodumajapidamistes ja põllumajanduslike majapidamiste kodusaadetes tomatit 143 ha ja kurki 56 ha.

Avamaaköögiviljade kasvupinnad viie viimase aasta võrdluses on toodud **Joonis 37**. (2020. aasta andmed on esialgsed). Statistikaameti esialgsel andmel on avamaaköögiviljade pind vähenenud 2% (8 ha). Võrreldes 2019. aastaga on käesoleval aastal enim suurenenud porgandi pind 16% (80 ha) ja muu avamaa köögiviljapind, kuhu alla kuuluvad köögiviljad, mille kasvupinnad ei ole eraldi väljatoodud 14% (86 ha) võrra. Märkimisväärselt on vähenenud roheline herne kasvupind 101 ha (-21%), söögipeedi kasvupind 46 ha (-16%) ja kapsa kasvupind 38 ha (-6%).

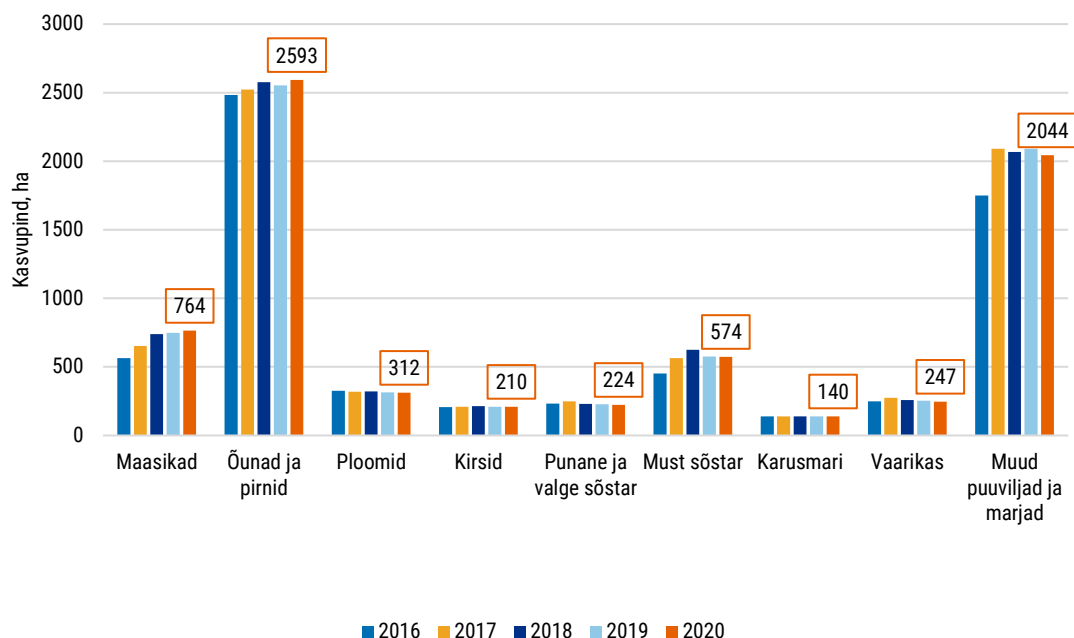
¹⁹ Statistikaamet on esialgsete kasvupindade arvestuse teinud nende majapidamiste andmete alusel, kes on esitanud Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Ametile taotluse ühtse pindalatoetuse saamiseks. Põllumajanduslike kodumajapidamiste andmed on hinnangulised ja lähtuvad põllumajandusloenduse, põllumajanduslike kodumajapidamiste uuringu ja põllumajanduslike majapidamiste andmetest. 2020. a viiakse läbi uus loendus.

Joonis 37. Avamaaköögiviljade kasvupind aastatel 2016-2020 (ha)

Allikas: Statistikaamet

Statistikaameti esialgsete andmete järgi on 2020. aastal puuvilja- ja marjaaedade (sh maasikad) kogupind 7108 ha, millest 3912 ha kasvatati põllumajanduslikes majapidamistes ning 3 196 ha põllumajanduslikes kodumajapidamistes. Aastaga ei ole puuvilja ja marjaaedade kogupind oluliselt muutunud (-3 ha) Maasikaistandike pind (764 ha) on aastatagusega võrreldes suurenenud 16 ha võrra ehk 2%.

Joonis 38. Viljapuu- ja marjaaedade pind 2016-2020 (ha)

Allikas: Statistikaamet

6.2.3 Töötlemine

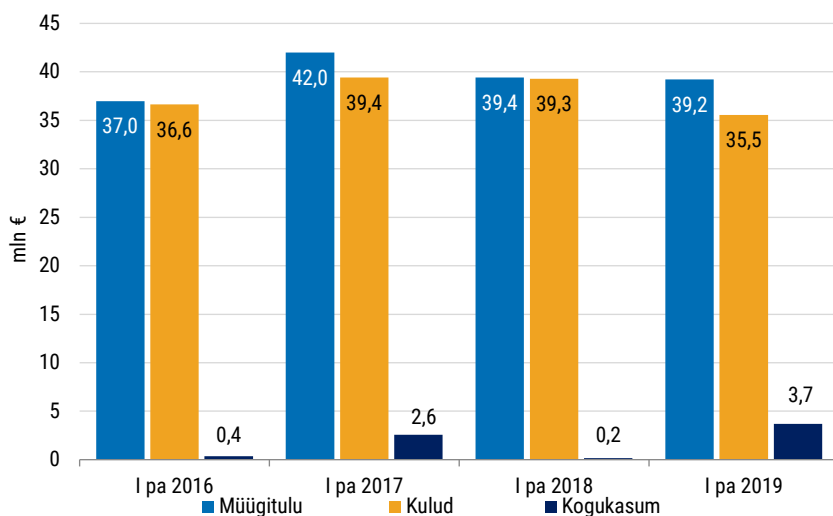
Puu- ja köögiviljatööstuses tegutseb ~70 ettevõtet (2018. a 67 ettevõtet). Enamus neist (80%) on mikroettevõtted, vaid kahes ettevõttes on töötajaid üle 100.

Puu- ja köögiviljatööstuste majandustegevuses peegelduvad koroonakriisi mõjutused. Aasta esimestel kuudel suutsid ettevõtted müüki suurendada. Eriti edukas oli puu- ja köögiviljatööstustele märtsikuu, kui koroonaviiruse leviku tulemusel tekkis ostupaanika ja inimesed hakkasid toitu varuma. Selle tulemusel kasvas märtsis müük viiendiku võrra, koduturul suurenes müük isegi 40%. Aprillist alates on müügitulu aastases võrdluses vähenenud, kuna HoReCa sektori nõudlus hääbus ja jaekaubanduse müügi mõningane suurenemine ei suutnud seda kompenseerida.

Puu- ja köögiviljatööstuste **müügitulu** oli 2020. aasta I poolaastal 35,2 mln eurot (**Joonis 39**), vähenedes kümnendiku (-4,0 mln €) võrra võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Välisnõudluse kasv ei suutnud kompenseerida müügi vähenemist koduturul. Puu- ja köögivilja töötleva tööstuse müügitulu moodustas 2020. aasta I poolaastal 3,6% toiduainetööstuse ning 0,6% töötleva tööstuse müügitulust.

Puu- ja köögivilja töötlevate ettevõtete 2020. aasta **kulud** olid 34,7 mln eurot ehk 2,5% väiksemad kui aasta varem samal ajal. Kulude vähenemine tulenes nii sisendihinna languse kui ka tööjõukulude kokkuhoiust. Tööjõukulude kokkuhoid tulenes eelkõige töötajate arvu (-8,2%) vähenemisest.

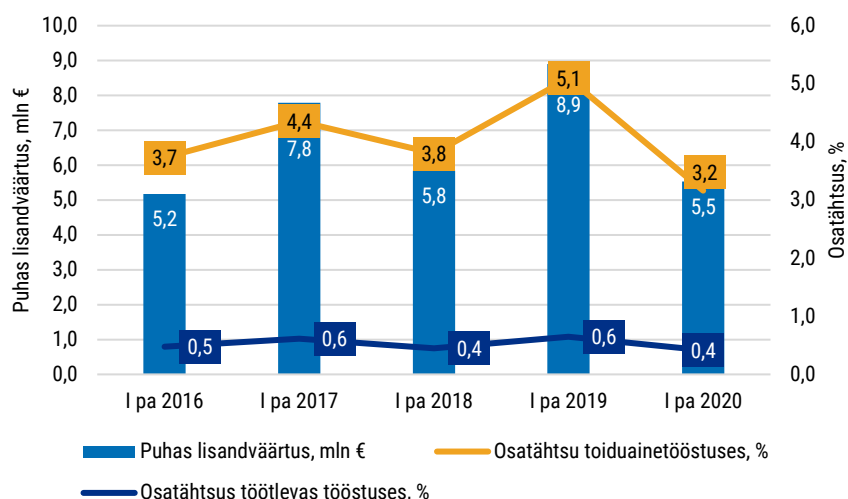
Müügitulu vähenes kuludest kiiremini, mille tulemusel ettevõtete kasumlikkus kahanes. Puu- ja köögivilja töötlevate ettevõtete **kogukasum** oli 2020. aasta I poolaastal 549 000 eurot, mida oli peaaegu seitse korda (- 3,1 mln €) vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Puu- ja köögivilja töötleva tööstuse kogukasum moodustas 2020. aasta I poolaastal 1,3% toiduainetööstuse ning 0,2% töötleva tööstuse kogukasumist.

Joonis 39. Puu- ja köögiviljatööstuse müügitulu, kulud, kogukasum I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

Müügitulu vähenes oluliselt kiiremini kui kulud, mille tulemusel jäi lisandväärtus väiksemaks võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Puu- ja köögiviljatööstuste poolt 2020. aasta esimesel poolel loodud **puhas lisandväärtus** oli esialgsetel andmetel 5,5 mln eurot ehk 37,9% (-3,4 mln €) vähem kui eelneval aastal samal ajal. Puu- ja köögiviljatööstus andis 3,2% toiduaine- ning 0,4% töötleva tööstuse lisandväärtusest (**Joonis 40**).

Joonis 40. Puu- ja köögiviljatööstuses loodud lisandväärtus, osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

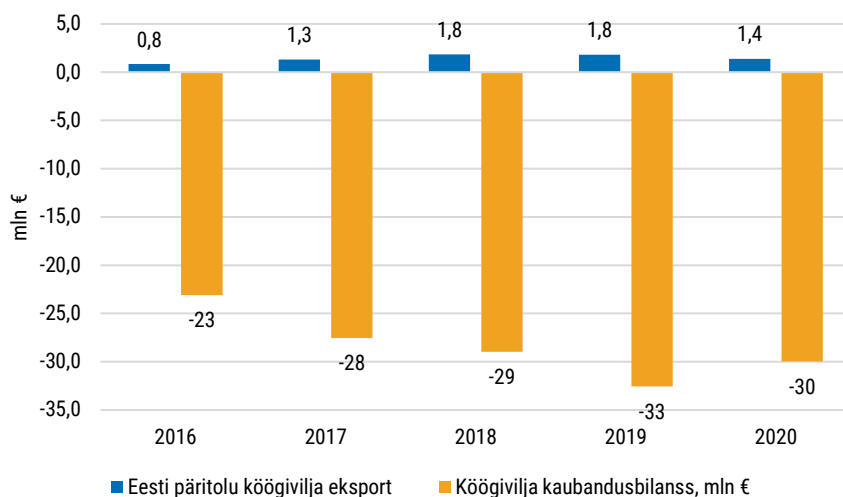
Vaatamata töötajate arvu vähenemisele puu- ja köögivilja töötlevate ettevõtete efektiivsus 2020. aasta esimesel poolaastal halvenes. Puu- ja köögiviljatööstuses loodi 2020. aasta esimesel poolel 9617 eurot lisandväärtust töötaja kohta ehk 32,3% vähem võrreldes eelmise aasta sama ajaga.

Puu- ja köögiviljatööstused **investeerisid materiaalsesse põhivarasse** 2020. aasta esimesel poolel 2,1 mln eurot. Kõige rohkem investeeriti muudesse masinatesse ja seadmetesse (v.a arvutid ja transpordivahendid), kokku 1,4 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse

tehtud investeeringutest 68%. Ehitistesse investeeriti 16% ning transpordivahenditesse 15% koguinvesteeringutest.

6.2.4 Väliskaubandus

Statistikaameti andmetel eksporditi Eestist värsket **köögivilja** 2020. aasta esimesel poolaastal kokku 1,98 mln euro väärtuses, millest Eesti päritolu köögivilja väärtus moodustas 67% (1,4 mln €). Aastataguse sama perioodiga võrreldes kasvas Eestis kasvatatud köögiviljade ekspordimaht 3% (+1150 t), aga väärtus langes 23% (-0,4 mln €). Peamistest kaubaartiklitest kasvatas ekspordikäivet lisaks aedsalatile (+21%) veel porgandi ja peedi (+250%) ning kapsa (+9%) väljavedu. Ekspordimahu kasvu taga on 2019. aasta hea köögivilja saak, mis oli viimase viie aasta suurim. Valdavalt veeti Eesti päritolu värsket köögivilja Lähti (63%), Leetu (32%) ja Soome (6%).

Joonis 41. Eesti päritolu köögivilja eksport, köögivilja kaubandusbilanss I pa, 2016-2020 (mln €)

Allikas: Statistikaamet

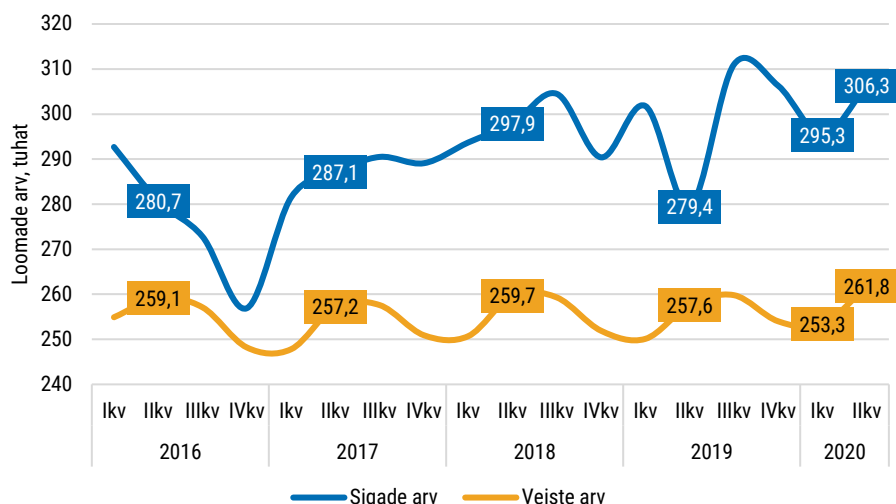
Värsket köögivilja import vähenes aastases võrdluses nii koguselt kui ka väärtuselt, vastavalt 12% ja 9%. Köögivilja veeti 2020. aasta esimesel poolaastal sisse 28 134 tonni 31,4 mln euro väärtuses. Võrreldes eelmisel aasta sama perioodiga on sisseveetud porgandi, peedi ja teiste juurviljade kogus vähenenud 40%, kapsal 25% ning aedsalatil 20%.

Eesti päritolu **värsket puuvilja ja marja** ekspordikäive oli 2020. aasta esimesel poolaastal 3,7 mln eurot, mida oli aastases võrdluses 2% enam. Koguseliselt veeti puuvilju ja marju välja 747 t ehk 7,7% enam kui aasta varem samal ajal. Värsket puuvilja ja marja import rahalises väärtuses oli 51 mln eurot ehk 5% enam eelneva aasta sama ajaga võrreldes. Koguseliselt veeti sisse 48 168 t puuvilju ja marju, mida oli 10% vähem kui 2019. aasta esimesel poolaastal. Koguseliselt suurenes vaid värskete banaanide sissevedu 3%. Kõikide teiste värskete puuviljade ja marjade impordikogused vähenesid – värsked õuna ja pirnid 14%, maasikad ja teised marjade 21% ja viinamarjad 24%. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga on tänava imporditud värskete puuviljade (v.a melonid, arbuusid ja papaiad) hind kallinenud 14-17% ja marjade (sh maasikate) hind on tõusnud 32%. Imporditud õuna hind kerkis aastatagusega võrreldes 68%, mis oli ootuspärane, sest 2019. aasta õunasaak Euroopas Liidus oli keskmisest madalam.

7 Loomakasvatus

Liina Jürgenson

Statistikaameti andmetel suurenes 2020. aasta I poolaastal veiste arv 4200 ja sigade arv 26 900 looma võrra. Eestis oli **veiseid** 30. juuni seisuga 261 800 (**Joonis 42**), sealhulgas **piimalehmi** 86 000. **Sigu** oli juuni lõpu seisuga 306 300, mis oli viimase viie esimese poolaasta võrdluses suurim sigade arv. **Linde** oli 2,4 mln ja eelmise aasta I poolaastaga võrreldes on nende arv suurenenud 16%. **Lambaid ja kitsi** oli 2020. aasta 30. juuni seisuga 83 600 ja eelmise aasta sama ajaga võrreldes on nende arvukus vähenenud 12 100 looma võrra.

Joonis 42. Veiste ja sigade arv perioodil I kv 2016–II kv 2020

Allikas: Statistikaamet

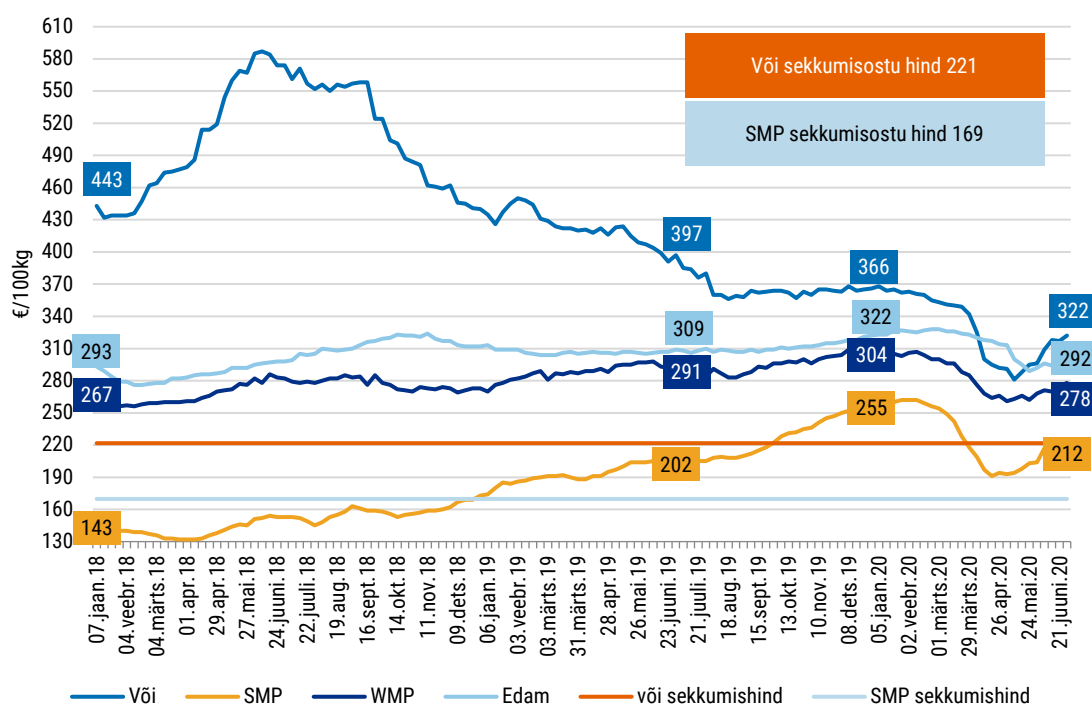
7.1 Piim

Kalev Karisalu, Marje Mäger

7.1.1 Turuolukord

Covid-19 viiruse levikust põhjustatud pandeemia mõjutas 2020. aasta I poolaastal piima ja piimatoodete turgu nii Eestis, EL-is kui kogu maailmas. Märtsis viiruse leviku tõkestamiseks rakendatud erakorralised meetmed põhjustasid muuhulgas ka piimatoodete kiire nõudluse vähenemise ning hinnalanguse. Liikumispiirangute tõttu oli majutus ja toitlustusasutuste tegevus tugevalt häiritud, mistõttu said eriti raske löögi selle sektoriga seotud varustajad. Toitlusteetvõtete nõudluse vähenemise tõttu oldi mõnes riigis (nt USA-s, Kanadas, UK-s) sunnitud isegi selliseks drastilisteks sammuks nagu tootjatelt varutava piima maha valamine. Samas suurenes inimeste koduspüsimise tõttu mitmete piimatoodete (joogipiim, või, tavaline juust) nõudlus jaekaubanduses. Jaekaubanduse nõudluse suurenemine siiski HoReCa sektori vähenenud vajadust ei katnud ning üle jääv piim töödeldi kergesti ladustatavateks toodeteks (nt pulbrid). Laoseisud suurenesid ning hinnalangus kiirenes. Viiruse leviku piiramiseks tehtud meetmed olid tulemuslikud ja aprilli lõpus/mais (mitmel pool Aasias veelgi varem) hakati piiranguid järk-järgult leevendama. Majutus ja toitlustusasutuste tegevus käivitus taas, piimatoodete hinnalangus peatus ning pöördus mai teises pooles kergele tõusule.

Pandeemia mõjudest tulenev peamiste piimatoodete hinnalangus oli EL-is märkimisväärne (**Joonis 43**). Sealjuures pulbrite ja või hinnad langesid kiiremini ja madalamale, juustude hinnad püsisid stabiilsemana. Enim (23%) langes märtsi alguse ehk koroonameetmete eelse ajaga võrreldes lõssipulbri hind. Madalpunktist aprilli keskel tõusis hind juuni lõpuks 11% võrra, ületades sekkumishinda 25 protsendipunkti võrra ning aastatagust taset 4% võrra. Või hind odavnes mai keskpaigaks märtsi algusega võrreldes 20% võrra ning kerkis siis juuni lõpuks 15% võrra, saavutades taseme 45 protsendipunkti võrra üle sekkumishinna, kuid jäädes 18% võrra aastatagusest madalamaks. Piimapulbri hind langes mai alguseks märtsi algusega võrreldes 12% võrra, kuid taastus juuni lõpuks 7% võrra. Edam juustu hinnalangus jäi kuni mai alguseni mõõdukaks (~ -4%), kuid mais langus kiirenes, jõudes mai lõpuks 11% kogulanguseni.

Joonis 43. EL keskmised piimatoodete hinnad perioodil jaanuar 2018- juuni 2020, €/100 kg
Allikas: Euroopa Komisjon

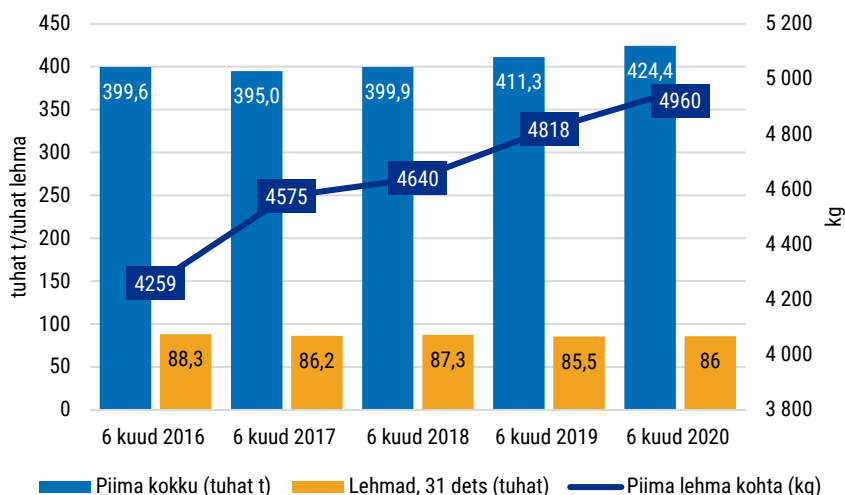
7.1.2 Tootmine

Statistikaameti esialgsetel andmetel **toodeti Eestis** 2020. aasta I poolaastal 424 400 t piima, mis ületas eelmise aasta kogust 13 100 t ehk 3,2% võrra (**Joonis 44**). Kasv tugines nii piimalehmade keskmise produktiivsuse jätkuvale suurenemisele kui ka piimalehmade arvu kergele tõusule. Keskmine

COVID-19 viiruse leviku tõkestamiseks tehtud meetmete negatiivsest mõjust ja hinnalangusest hoolimata esimesel poolaastal nii piima kui ka piimatoodete tootmine ja eksport kasvasid.

piimatoodang lehma kohta suurenes eelmise aasta sama ajaga võrreldes 142 kg ehk 2,9% võrra ning **piimalehmade arv** 500 looma ehk 0,6% võrra. Piimalehmade arvu suurenemist mõjutas osade tootjate soov säilitada sissetulek piima kokkuostuhinna märkimisväärse languse tingimustes. Viimase viie aasta võrdluses oli 2020. aasta I poolaasta piimatoodang suurim, ületades

2016. aasta näitajat 6,2% võrra. Kui piimalehmade keskmine produktiivsus samal perioodil järjepidevalt kasvas (kokku +16,5%), siis lehmade arvukus on olnud kõikumav, kuid siiski vähenemise trendis (kokku -2,6%).

Joonis 44. Piimatootmise põhinäitajad 30. juuni seisuga aastatel 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

Samal ajal kui piimalehmade arv 2020. aasta I poolaastal veidi kasvas, siis piimakarjade arv jätkas kahanemist. PRIA põllumajandusloomade registri andmetel oli Eestis 30. juuni seisuga 1194 piimatõugu lehmade pidajat, mis on aastatagusest 139 ehk 10,4% vähem. Tegemist on väikseima langusega viimase viie aasta lõikes ning sellest vähem tootjaid lõpetas I poolaasta seisuga lehmapidamise viimati 2014. aastal. Valdavalt (~90%) olid piimalehmade pidamise lõpetajad peamiselt oma tarbeks tootvad, alla 10 lehmaga väiketootjad. Paljude lõpetamiste põhjuseks on kõrge vanus ning tegevuse jätkaja puudumine.

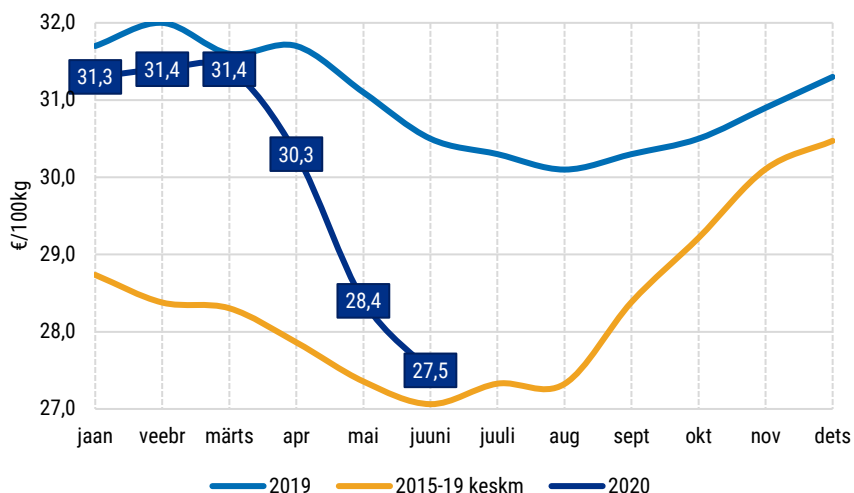
7.1.3 Kokkuost ja töötlemine

Eestis tarniti 2020. aasta I poolaastal 30 esmaostjale kokku 398 100 t **piima**, mis ületas aastatagust kogust 13 500 t ehk 3,5% võrra. 2020. aasta veebruarikuu lisapäeva arvestamata oli kasvuks 11 300 t ehk 2,9%. Piima kaubalisuse määr küündis 93,8%-ni (+0,5 protsendipunkti eelmise aasta sama ajaga võrreldes). Kokku ostetud piima **keskmine rasvasisaldus** oli 3,9% ja valgusisaldus 3,4%. Taas kerkis toorpiima kvaliteet – kui 2019. aasta I poolaastal kuulus eliitsorti²⁰ 81,6% kokku ostetud piimast, siis 2020. aasta samal perioodil juba 84,9%.

Piima **keskmine kokkuostuhind** püsis 2020. aasta I kvartalis üle 31 €/100kg taseme ja aprillis veel üle 30 € / 100 kg taseme, kuid mais jõudis piimatoodete hinnalanguse täielik mõju ka kokkuostuhinnani (**Joonis 45**). Juunis maksti tootjatele piima eest märtsiga võrreldes 12,4% madalamat hinda, mis siiski ületas viimase viie aasta keskmist hinda. 2020. aasta kuue esimese kuu keskmiseks piima kokkuostuhinnaks kujunes 30,1 €/100kg, mis oli 4,1% vähem võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Vaatamata piima kokkuostukoguste suurenemisele jäi esimesel poolaastal piimatootjate tulu piima realiseerimisest 1% väiksemaks võrreldes eelneva aasta sama ajaga.

²⁰ Eliitklassile vastav piim on nõutavast kõrgema kvaliteediga – bakterite arv kuni 50 tuhat ja somaatiliste rakkude arv kuni 300 tuhat

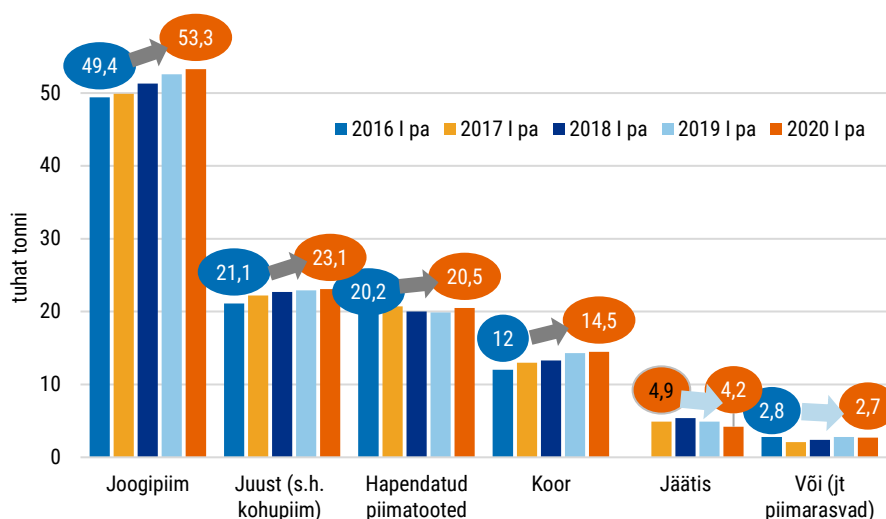

Joonis 45. Piima keskmine kokkuostuhind kuude lõikes aastatel 2019, 2020 ja aastate 2015–2019 keskmisena

Allikas: Statistikaamet

Esmaostjate poolt kokkuostetud toorpiimast jõudis Eestis registreeritud käitlejateni piimatoodeteks töötlemiseks 297 100 t, ülejäänud 101 000 t ehk 25,4% kogu kokkuostetud piimast eksporditi toorpiimana. Eelmise aastaga võrreldes vähenes toorpiima ekspordi osatähtsus 0,1 protsendipunkti võrra. Eestis toodetud piimale lisandus siia töötlemise eesmärgil imporditud toorpiim koguses 6100 t.

Töötlemiseks kasutada olnud piimast toodeti 2020. aasta I poolaastal enim joogipiima, juustu ja kohupiima ning hapendatud piimatooted (sh jogurt, jogogurt, maitsestatud jogurt, kuumtöödeldud piim jm tooted) (**Joonis 46**). Viimase viie aasta võrdluses on joogipiima, juustude ja koore toodang järjepidevalt tõusnud, hapendatud piimatoodete ja või toodang vähesel määral kõikunud ning jäätise toodang vähenenud. Graafikus esitatule lisaks toodeti 2020. aasta I poolaastal ka mõned tuhanded tonnid lõssipulbrit (täpse numbril avaldamist ei luba andmete konfidentsiaalsusnõuded).

Joonis 46. Peamiste piimatoodete tootmine I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

Piimatoodete keskmised tööstusest väljamüügihinnad 2020. aasta I kvartalis jäid aastatagustest madalamaks, v.a kodujuustu hind (**Tabel 5**). Covid-19 viiruse tõkestamiseks tehtud meetmete tõttu vähenesid rohkem hulgpakendis tootlustamisse või eksporti suunatud toodete hinnad, jaekaubanduse toodete hinnad püsisid stabiilsemana. Lössipulbri hinnaandmete avaldamist ei võimalda andmete konfidentsiaalsuse põhimõte.

Tabel 5. Piimatoodete kaalutud keskmised tööstusest väljamüügihinnad (€/kg) I pa, 2019–2020

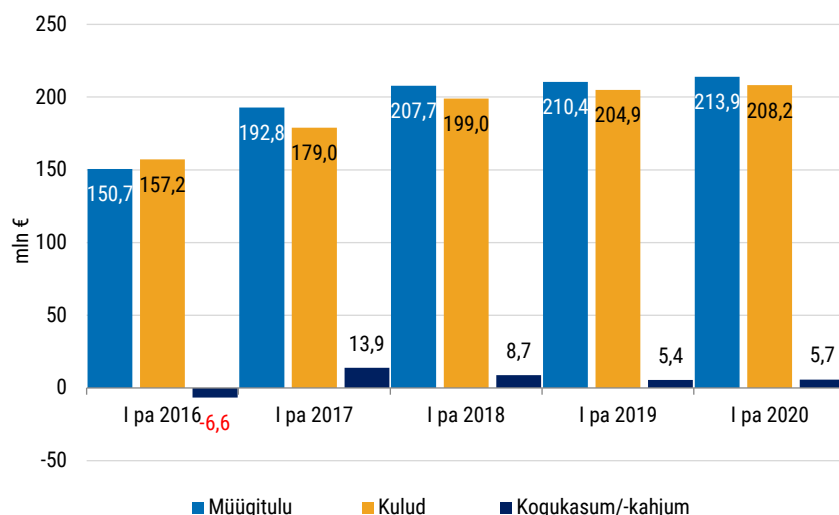
	2019 I pa	2020 I pa	Muutus 2019 I pa / 2020 I pa
Piim 2,5%, kile	0,39	0,38	-2,6%
Juust Edam 40-45%, plokk	3,1	2,93	-5,5%
Või 80-85%, plokk	4,32	3,48	-19,4%
Või 80-85%, väikepakend	5,64	5,12	-9,2%
Kodujuust 4%	2,56	2,61	+2%

Allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut

Eestis tegutseb ~40 piimatööstust (2018. a – 37 ettevõtet). Tööstustest üle poole (57%) on alla 10 töötajaga mikroettevõtted. Suuri, üle 250 töötajaga ettevõtteid on 2.

Piimatööstus on üks toidutööstuse tegevusaladest, kus suudeti 2020. aasta esimesel poolel suurendada pisut nii müügitulu, kui ka efektiivsust. Tööstused **müüsid toodangut** 213,9 mln euro väärtuses (**Joonis 47**), mida oli 1,7% enam kui eelmisel aastal samal ajal. Piimatööstuste toodang moodustas enam kui viiendiku (21,1%) toiduainetööstuse müügitulust. Kulude kasv oli aeglasem. Piimatööstuste esimese poolaasta **kulud** olid 208,2 mln eurot ehk 1,6% suuremad kui eelmisel aastal samal ajal. Kulude kasvu aeglustumist soodustas tooraine hinnalangus.

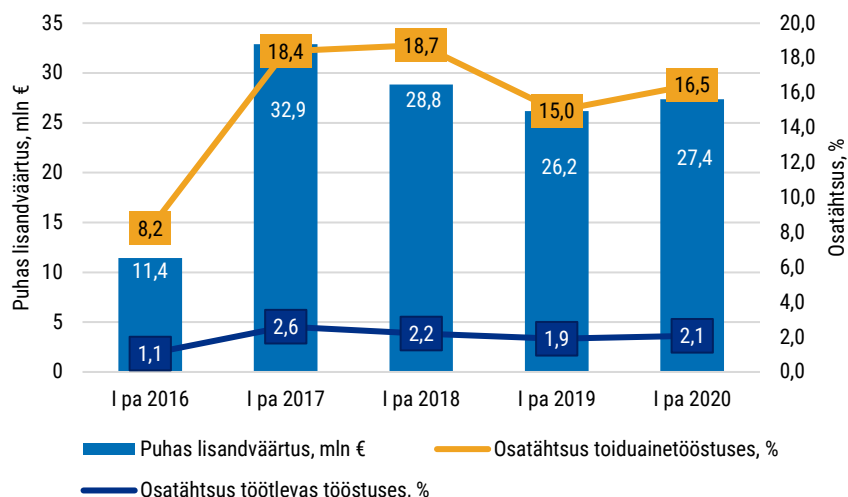
Müügitulu kasvas kiiremini kui kulud ning selle tulemusel kasvatasid tööstused kasumit. Piimatööstuse 2020. aasta esimese poole **kogukasum** oli 5,7 mln eurot, mida oli 4,5% enam kui eelmisel aastal samal ajal. 2020. aasta I poolaastal teenis piimatööstus peaaegu viiendiku (17%) toiduainetööstuse kogukasumist.

Joonis 47. Piimatööstuste müügitulu, kulud, kogukasum I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

Esialgsetel andmetel loodi piimatööstuses 2020. aasta esimesel poolaastal 27,4 mln eurot **puhast lisandväärtust**, mida oli 4,6% rohkem võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Piimatööstus andis 16,5% toiduainetööstuse ning 2,1% töötleva tööstuse lisandväärtusest (**Joonis 48**).

Joonis 48. Piimatööstuste poolt loodud lisandväärtus I pa, 2016-2020

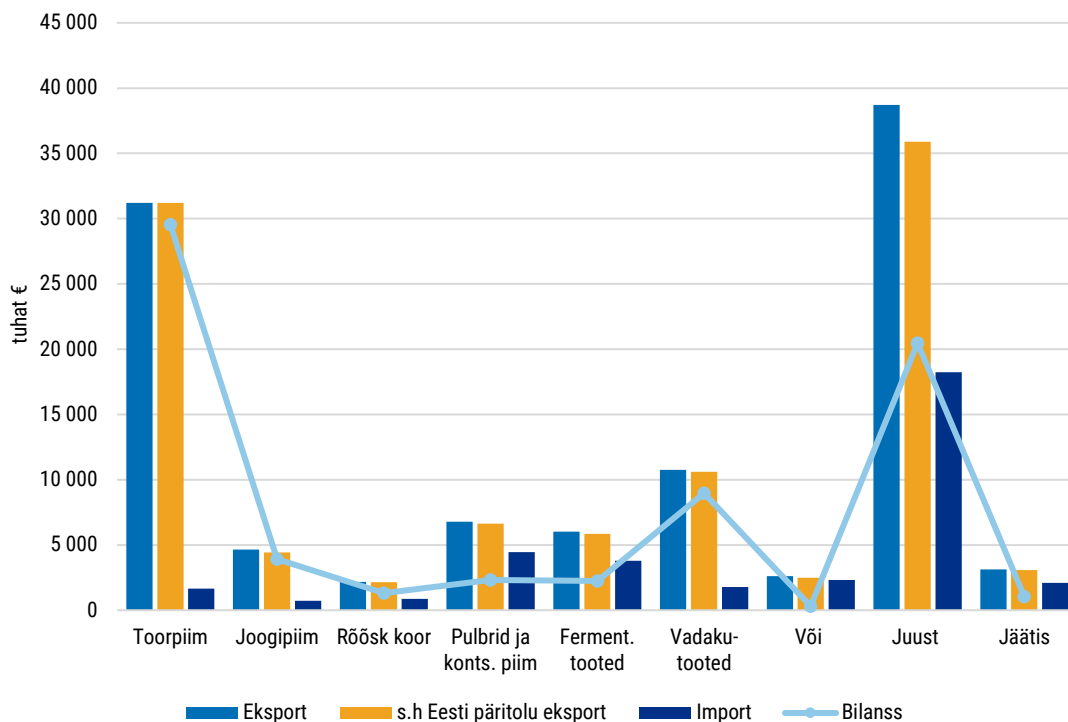
Allikas: Statistikaamet

Piimatööstuses tegutseb keskmiselt 14% toiduainetööstuses ning 2% töötlevas tööstuses hõivatud inimestest. Statistikaameti andmetel oli 2020. aasta esimesel poolaastal piimatööstuses tööga hõivatud keskmiselt 2018 inimest. Töötajate arv vähenes aastases võrdluses 2,2%. Piimatööstuse **tööviljakus** 2020. aasta esimesel poolaastal suurenes, kuna väiksema töötajate arvuga suudeti luua rohkem lisandväärtust. Ettevõtetes loodi 13 500 eurot lisandväärtust töötaja kohta, mida oli 7% enam kui aasta varem samal ajal. Piimatööstuse tööviljakus oli kõrgem nii toiduainetööstuse kui ka töötleva tööstuse tegevusalade keskmisest vastavalt 15% ja 6%.

Piimatööstuste investeerimisaktiivsus kasvas. Piimatööstused **investeerisid materiaalsesse põhivarasse** 2020. aasta esimesel poolel 8,8 mln eurot, mida oli 54% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Kõige enam investeeriti masinatesse ja seadmetesse (64%) ning ehitistesse (32%).

7.1.4 Väliskaubandus

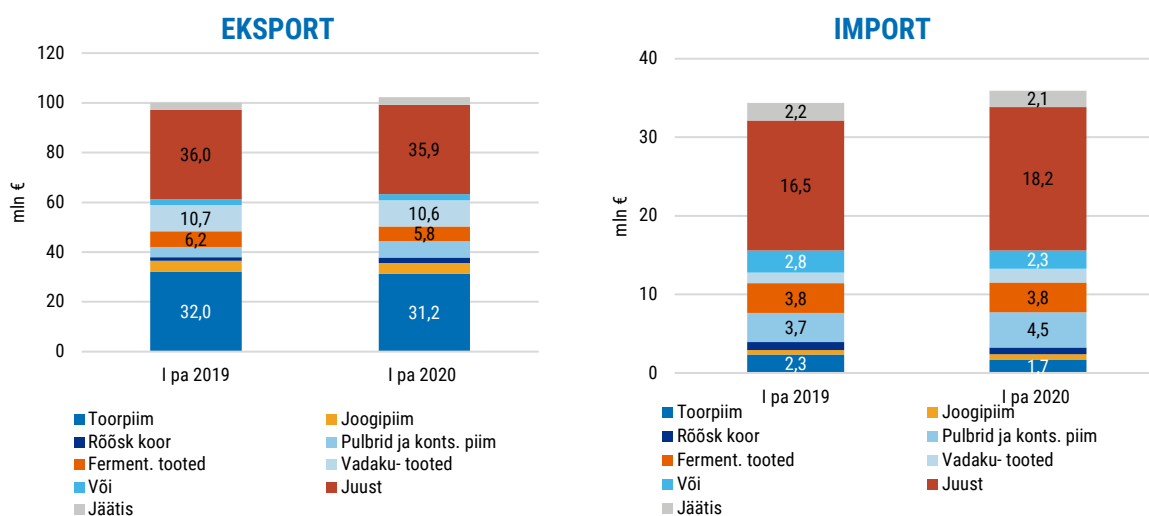
2019. aasta I poolaastal **eksporditi** Eestist piima ja piimatooted kokku 106,1 mln euro väärtuses, millest Eesti päritolu piima ja piimatoodete väärtus moodustas 102,3 mln eurot. Vaatamata Covid-19 viiruse levikust põhjustatud probleemidele rahvusvahelises kaubanduses kasvas piima ja piimatoodete kogueksport aastatagusega võrreldes 2,9% võrra (+3 mln €), sealhulgas Eesti päritolu piima ja piimatoodete eksport 2,2% (+2,2 mln €) võrra. **Olulisemad ekspordigrupid** olid jätkuvalt juustud ja toorpiim, moodustades ekspordi koguväärtusest vastavalt 36,5% ja 29,4% (**Joonis 49**). Piima ja piimatooted imporditi Eestisse samal ajal 35,9 mln euro väärtuses ehk 4,6% (+1,6 mln €) aastatagusest rohkem. Kogu impordi väärtusest 50,7% andsid juustud. Vaatamata impordi kiiremale kasvule püsis piima ja piimatoodete kaubandusbilanss positiivne, ekspordi koguväärtus ületas impordi koguväärtust 2,8 kordselt. Bilanss kujunes positiivseks ka eraldi kõikide tootegruppide lõikes.

Joonis 49. Piima ja piimatoodete väliskaubandus, bilanss I pa 2020

Allikas: Statistikaamet

Eesti päritolu piima ja piimatoodete ekspordi puhul kasvas 2020. aasta I poolaastal tootegruppidest väärtuseliselt enim pulbrite ja rõõsa koore väljavedu, sealjuures rahaliselt vastavalt +2,5 mln eurot ja +0,7 mln eurot ning protsentuaalselt vastavalt +61,3% ja +43,5% (**Joonis 50**). Olulisimate väljaveoartiklite juustude ja toorpiima ekspordi väärtus aga veidi kahanes (protsentuaalselt vastavalt -0,2% ja -2,6%). Samas koguseliselt veeti juustusid ja toorpiima Eestist välja vastavalt 2,3% ja 3,2% rohkem. Koguseliselt vähenes tootegruppidest vaid joogipiima ja fermenteeritud toodete eksport (vastavalt -8,7% ja -5,9%).

Joonis 50. Piimatoodete eksport I pa, 2019-2020

Allikas: Statistikaamet

Joonis 51. Piimatoodete import I pa, 2019-2020

Allikas: Statistikaamet

Kokku eksporditi Eestist 2020. aasta I poolaastal piima ja piimatooteid 42 erinevasse riiki. Väärtuseliselt 91,6% kogu ekspordist suundus teistesse EL liikmesriikidesse. Ekspordi osakaal nn kolmandatesse riikidesse kasvas eelmise aastaga võrreldes 1,2 protsendipunkti võrra 8,4%-ni. Traditsiooniliselt olid kolm olulisimat ekspordi sihtturgu lähinaaberriigid kokku 64,3%-ga ekspordi väärtusest. Leedu osakaal kogu ekspordist oli 24,8%, Lätil 22,9% ning Soomel 16,6%. Leetu veeti kõige enam toorpiima (81% kogu sellesse riiki läinud piima ja piimatoodete ekspordist), Lätti viidust olid olulisimad tooted toorpiim ja juustud (vastavalt 46% ja 17%) ning Soome puhul juustud ja fermenteeritud tooted (vastavalt 67% ja 22%). Kolmandate riikide osas oli (üldises järjestuses viiendana) tähtsaim Hiina turg 2,9%-lise osatähtsusega, uue turuna tõusis esile Kasahstan 1,1%-lise osatähtsusega. Hiinasse eksporditust moodustas 95% vadakupulber ning Kasahstani eksporditust 70% lõssipulber.

Eestisse piima ja piimatoodete **impordi** puhul kasvas väärtuseliselt enim juustude sissevedu (+1,7 mln € ehk +10,4%), kuigi protsentuaalselt kerkis enim vadakutoodete impordi väärtus (+32,8%) (**Joonis 51**). Koguseliselt aga kasvas enim joogipiima ja lõssipulbri import (mõlemad ~ +40%), juustude sissevedu suurenes 700 t ehk 19,7% võrra. Enim vähenes toorpiima import – väärtuseliselt -28,7% ning koguseliselt -23,8%.

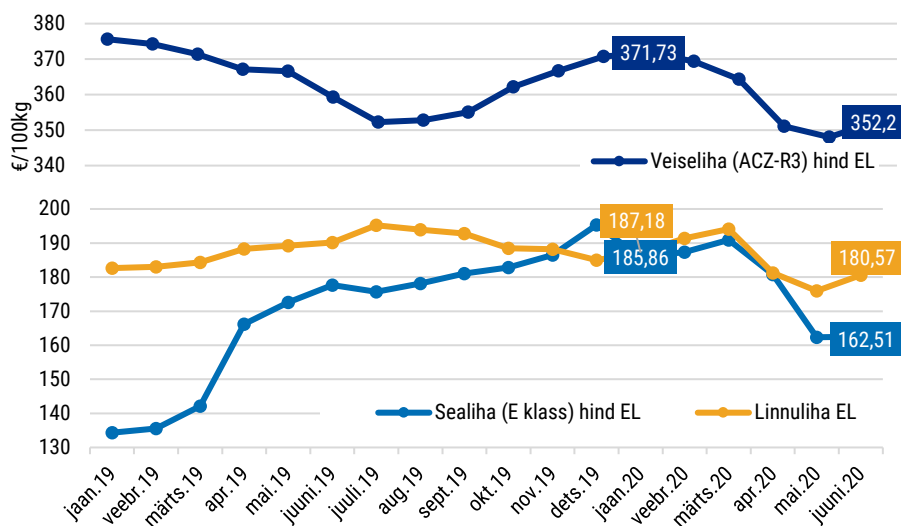
Impordi puhul registreeriti 2020. aasta I poolaastal piima ja piimatoodete sissevedu 24 erinevast riigist, sealjuures teiste EL liikmesriikide osakaal oli väärtuseliselt kokku 99,1%. Taas olid ka impordi osas Eesti **olulisemateks kaubanduspartneriteks lähiriigid**. Suurimate impordi päritoluriikidena püsisid Läti ja Leedu, vastavalt 20,6%-lise ning 19,7%-lise osakaaluga impordi koguväärtusest. Eelmise aastaga võrreldes Soomest ettepoole tõusnud Poola osatähtsuseks kujunes 13,2%, Soomel 12,4%. Lätist pärit impordist moodustasid 39% juustud ja 26% toorpiim, Leedu impordist 55% juust ja 16% jäätis, Poola impordist 40% juustud ja 32% fermenteeritud tooted ning Soome impordist 35% juustud ja 19% või.

7.2 Liha

Liina Jürgenson, Marje Mäger

7.2.1 Turuolukord

Sarnaselt muude sektoritega mõjutas 2020. aasta I poolaastal lihasektorit Covid-19 viiruse levik. Koroonaviiruse leviku takistamiseks rakendatud meetmete ja piirangute mõjul vähenes nõudlus liha ja lihatoodete järele oluliselt ning peaaegu kõigi lihaliikide hinnad vähenesid. Liikumispiirangute tõttu muutus tootlustussektori nõudlus minimaalseks ning seda ei kompenseerinud kodutarbimise kasv ja sellest tulenev jaekaubanduse suurem läbimüük. EL turul olid keerulisemas olukorras just veise- ja vasikaliha ning lamba- ja kitseliha tootjad, kes on HORECA tegevusala ettevõtetega enam seotud. Vältimaks juba üleskasvatatud loomadest saadud liha väärtuse drastilist vähenemist, avas Euroopa Komisjon neis sektorites eraladustamise. Vaatamata rakendatud meetmetele, pöördus EL **veiseliha** tootangu I kvartali väike tõus languseks ning perioodil jaanuar kuni mai 2020 vähenes EL-is veiseliha tootmine 5,1% võrra. EL liikmesriikide veiseliha (ACZ – R3 rümpade) keskmine hind jäi käesoleva aasta I poolaastal madalamaks kui aasta varem samal ajal. Kui jaanuaris oli EL keskmine veiseliha (ACZ – R3 rümpade) hind 371,73 €/100kg, mis oli 1% võrra madalam kui aasta varem, siis aprillis ja mais oli hinnavahe eelmise aastaga võrreldes juba 4-5% madalam (**Joonis 52**). I poolaasta lõpus oli liikmesriikidest kõrgem veiseliha hind Rootsis ja Kreekas, kus ACZ – R3 rümpade eest maksti 413- 422 €/100kg. Madalam oli veiseliha hind Ungaris, Läti ja Leedus, kus ACZ – R3 rümpade eest maksti 216-273 €/100kg. Eestis moodustas ACZ – R3 veiserümpade keskmine hind I poolaastal 80-86% EL keskmisest hinnast. Euroopa Komisjoni suvise lühiajalise prognoosi kohaselt väheneb EL veiseliha tootmine II kvartali väga madala nõudluse tõttu 2020. aastal 1,7%.

Joonis 52. EL keskmine veise-, sea- ja linnuliha hind perioodil jaanuar 2019-juuni 2020

Allikas: Euroopa Komisjon

Vaatamata kõrgele hinnale ja heale positsioonile eksporditurul vähenes EL-is **sealiha** tootmine 2020. aasta jaanuarist maini keskmiselt 2,5%. Liikmesriigiti olid erinevused suured ja tootmine vähenes 0,2-27%. Suurem on tootmise vähenemine liikmesriikides, kus viimastel aastatel on olnud Aafrika seakatk. 2020. aasta I poolaastal diagnoositi Aafrika seakatk kodusigadel viies liikmesriigis ja enam haigusjuhte

oli Rumeenias. Eestis 2020. aasta esimeses pooles Aafrika seakatku kodusigadel ei diagnoositud. EL liikmesriikidest suurenes sealiha tootmine vaid viies liikmesriigis. Sealiha tootmine suurenes või vähenes minimaalselt neis liikmesriikides, kus toodang eksporditakse. I poolaastal suurenes EL-is sealiha eksport 19% ja enam viidi sealiha Hiina, kuhu eksport suurenes eelmise aastaga võrreldes 75%. EL keskmine sealiha hind on alates 2020. aasta märtsist vähenenud, kuid seda viimaste aastate rekordtasemelt. Juunis oli EL keskmine sealiha (E klass) hind 162,51 €/100kg, mis oli 8,7% madalam kui aasta varem. Eesti sealiha (E klass) hind jäi I poolaastal EL keskmisest sealiha hinnast 1-11% madalamaks. Vaid maikuus oli Eesti sealiha hind 5% võrra kõrgem kui EL keskmine hind. Euroopa Komisjoni kevadise ja suvise lühiajalise prognoosi kohaselt ei mõjutanud Covid-19 viiruse levik EL sealiha sektorit oluliselt ning sealiha tootmine vähehaaval suureneb (+0,5% 2020. aasta). Aafrika seakatkest räsitud Aasias suureneb nõudlus EL sealiha järele, mis ei lase hinnal oluliselt langeda.

EL linnuliha tootmine suurenes 2020. aasta I poolaastal, kuid Covid -19 mõjul jäi see tagasihoidlikumaks kui prognoositi. Keerulisemas olukorras olid pardi- ja vutiliha tootjad, kes sõltusid enam toitlustussektorist. 2020. aasta jaanuarist maini suurenes EL linnuliha tootmine 0,7% võrra. EL keskmine linnuliha hind oli 2020. aasta esimestel kuudel 3-5% kõrgem kui aasta varem, kuid märtsi lõpust vähenes. Juunis oli EL keskmine linnuliha hind 180,57 €/100kg, mis oli 5% madalam kui aasta varem. Euroopa Komisjoni suvises lühiajalises prognoosis nähakse ette 2% toodangu langust aasta keskmisena. Tarbimine langeb 2020. aastal kuni 24 kg elaniku kohta (1,9%), seda toitlustusteenuste sektori nõudluse vähenemise tõttu. Linnuliha ekspordilanguseks prognoositakse 8% ja impordilanguseks 10%. Koroonaviiruse mõju Brasiilias ja Tais on täiendav riskitegur.

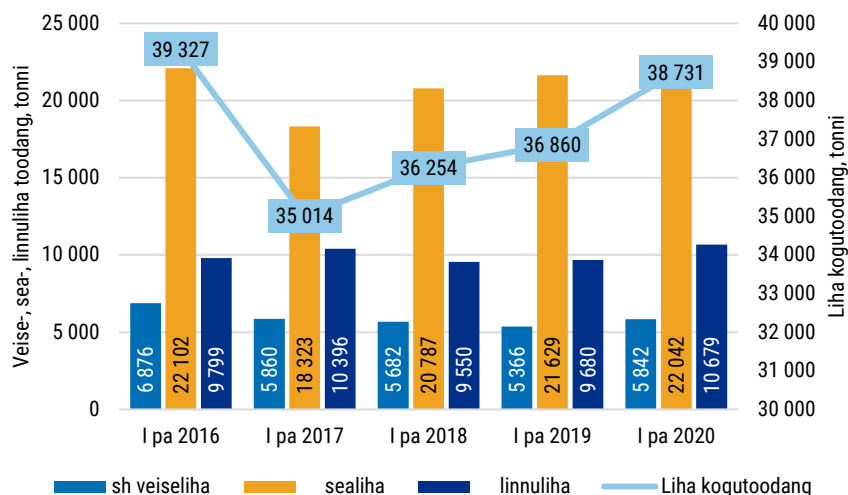
EL-is vähenes 2020. aasta I poolaastal **lambaliha** tootmine 4,7% ja **kitseliha** tootmine 11,8%. Kuivõrd lamba- ja kitseliha tootmine on EL-is hooajaline ja seotud erinevate pühadega, siis kevadised Covid -19 viiruse leviku tõkestamiseks võetud meetmed mõjutasid ka nimetatud sektoreid. Lamba- ja kitseliha import EL-i oli kevadpühade ajal piiratud ning poolaasta kokkuvõttes vähenes see ligikaudu 20%. EL lamba- ja kitseliha ning elusloomade eksport oli 2020. aasta I poolaastal aastatagusega võrreldes sama ja seda tänu I kvartali ekspordi suurenemisele. EL keskmisena oli lambaliha hind I poolaastal kõrgem kui aasta varem ja seda nii raskete kui kergete rümpade osas. EL keskmine raskete lambarümpade hind ei vähenenud hooajaliselt kevadpühade järgselt ja oli 2020. aasta juunis 573,32 €/100kg (+9% võrreldes eelmise aasta sama ajaga). Kergete lambarümpade hind oli EL liikmesriikide keskmisena 2020. aasta I poolaasta lõpus 7% kõrgem kui aasta tagasi ja juunis tasemel 551,29 €/100kg. Euroopa Komisjoni suvise lühiajalise prognoosi kohaselt väheneb lamba- ja kitseliha tootmine 2020. aastal 1,5%, seda nii Covid -19 leviku tõkestamiseks võetud meetmete, kui ka karjade arvu vähenemise ning kesise nõudluse tõttu.

7.2.2 Tootmine

Statistikaameti andmetel **toodeti** I poolaastal Eestis liha 38 731 t (tapakaalus), mida on eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 1871 t ehk 5% võrra rohkem. Viimase nelja aasta võrdluses (**Joonis 53**) oli liha kogutoodang²¹ suurim, ületades 2017. aasta toodangut 11% võrra. Kõige enam suurenes 2020. aasta I poolaastal linnuliha ja veiseliha tootmine, mis tulenes loomade ja lindude arvu suurenemisest. **Linnuliha** toodeti 10% ja **veiseliha** 9% enam kui aasta varem samal ajal. **Sealiha** tootmine oli 2020. aasta I poolaastal viimase nelja aasta võrdluses suurim, ületades 2017. aasta toodangut 20% võrra. Sealiha tootmise suurenemist soodustas nõudluse suurenemine ja soodne hinnatase. **Lamba-ja kitseliha** toodeti 2020. aasta I poolaastal 168 t, mida on 9% võrra vähem kui eelneval aastal samal ajal ja 44% vähem kui neli aastat tagasi samal. Liha kogutoodangust suurima osakaaluga oli jätkuvalt sealiha, mis moodustas 57%

²¹ Tapaks müüdnud (sh ekspordiks) ja majapidamistes tapetud (sh teenustööna) loomad tapakaalus

(-2% võrreldes eelmise aasta sama perioodiga). Linnuliha osatähtsus liha kogutoodangust oli 28% (+2%), veiseliha osatähtsus 15% (+0,5%) ning lamba- ja kitseliha osatähtsus 0,4% (-0,1%).

Joonis 53. Lihatoodang I pa, 2016-2020

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Tegevusloaga lihatöötlemisettevõtetes tapeti²² (s.h teenustööna) 2020. aasta I poolaastal 17 000 veist ja saadi 4282 t veiseliha (**Tabel 6**). Võrreldes eelmise aastaga suurenes tapetud veiste hulk 300 võrra ja saadud liha kogus 3,6%. Keskmine veiserümba kaal oli 252 kg, mis on 2019. aasta I poolaastaga võrreldes 4 kg enam. Viimase viie aasta võrdluses on see Eesti veiserümpadele tavapärase kaal. Sigu tapeti 2020. aasta I poolaastal 274 000, mis on 2000 võrra vähem kui aasta tagasi. Saadud sealiha kogus oli 22 023 t, mis on 1% võrra vähem. Keskmine searümba kaal oli 80 kg. Lambaid tapeti 2020. aasta I poolaastal 3800, mis on 2,6% vähem. Tapetud lammastest saadud liha kogus suurenes aga 15%. Keskmine rümba kaal oli 22 kg, mis on 4-5kg enam kui viimastel aastatel tavapärase. Seega võis 2020. aasta I poolaastal olla raskusi eluslammaste realiseerimisega.

Tabel 6. Tegevusloaga lihatöötlemisettevõtetes tapetud loomad ja saadud liha I pa, 2019-2020

	I pa 2019	I pa 2020	Muutus, %
Veised			
... tapetud loomad, tuhat	16,7	17	1,8
... saadud liha, tonni	4132	4282	3,6
Sead			
... tapetud loomad, tuhat	276	274	-0,7
... saadud liha, tonni	22245	22023	-1
Lambad			
... tapetud loomad, tuhat	3,9	3,8	-2,6
... saadud liha, tonni	71,2	82	15,2

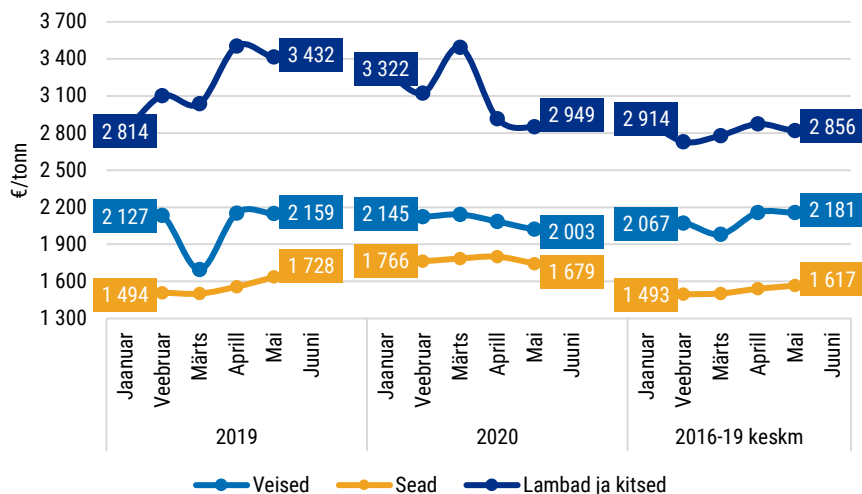
Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Statistikaameti andmetel vähenes 2020. aastal veise-, sea-, lamba- ja kitseliha kokkuostuhind aasta algusega võrreldes (**Joonis 54**). Veiseliha hind oli 2020. aasta jaanuaris 2145 €/t, mis oli viimaste aastate aastaalguse kõrgem hind. Veiseliha kokkuostu hind oli I poolaasta lõpuks vähenenud 7% ja liha tonni eest maksti 2003 eurot. Sealiha kokkuostuhind oli 2020. aasta alguses 1766 €/t ja poolaasta lõpuks oli hind

²² Lihatotlemisettevõtte poolt kokku ostetud ja teenustööna tappa lastud loomad

vähenenud 5% võrra. Perioodi 2016–2019 keskmisena oli sealiha hind 2020. aasta I poolaastal keskmiselt 12% suurem kui viimastel aastatel. Lamba- ja kitseliha kokkuostu hind vähenes 2020. aasta I poolaasta lõpuks 11% ja oli juunis 2949 €/t. Perioodi 2016–2019 keskmisena oli lamba- ja kitseliha hind 2020. aasta I poolaastal keskmiselt 9% suurem kui viimastel aastatel.

Joonis 54. Veise-, sea-, lamba- ja kitseliha keskmine kokkuostuhind I pa, 2019-2020 ja 2016-2019 I pa keskmine

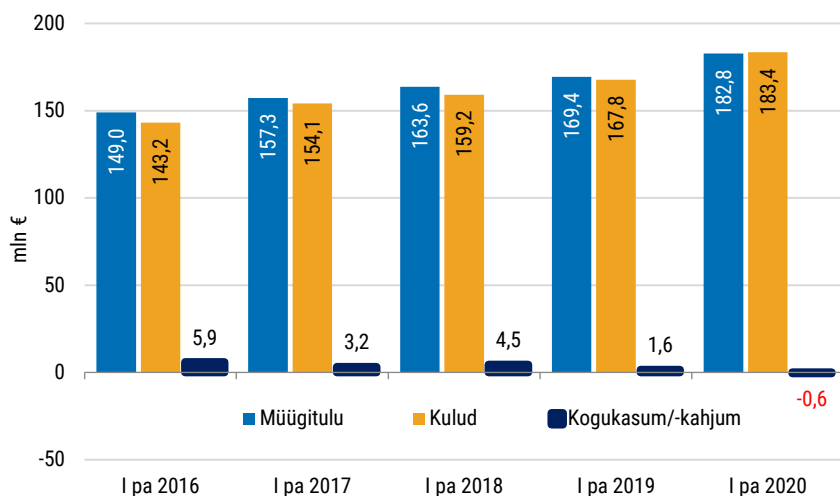
Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

7.2.3 Töötlemine

Eestis tegutseb üle 60 lihatöötlemisega tegelevat ettevõtet (2018. aasta – 64). Üle 250 töötajaga suuretevõtteid on 2, kuid üle poole (53%) on väikesed mikroettevõtted.

Statistikaameti esialgsetel andmetel oli 2020. aasta esimesel poolaastal lihatööstuse müügitulu 182,8 mln eurot, mida oli 8,0% enam kui eelmisel aastal samal ajal (**Joonis 55**). Lihatoöstuste esimese poolaasta müügitulu kasv peegeldab eelkõige esimese kvartali edukat müügitulemust.

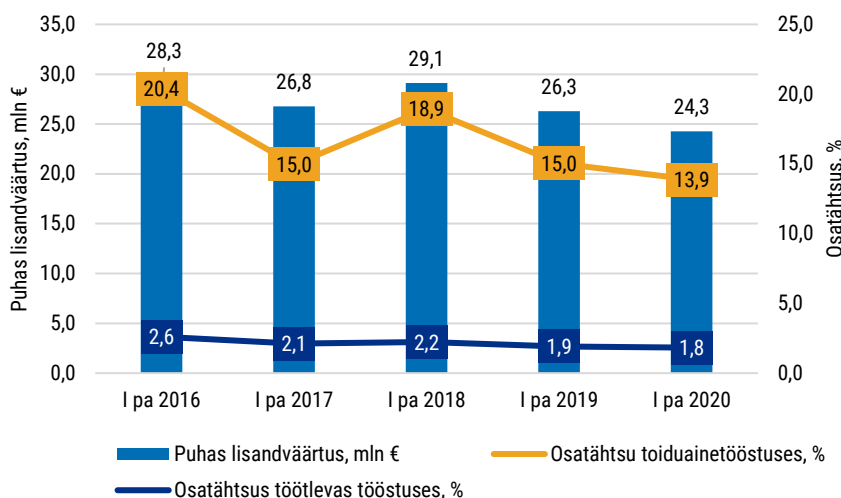
Märtsis, koroonaviirusest tekkinud ostupaanika käigus, soetasid inimesed endale tavatult palju toiduvarusid. Kuigi eelkõige osteti tangaineid ja muid kaua säilivaid kaupu, kasvas siiski ka lihatoodete müük peaaegu viiendiku võrra. Jaekaubanduse müügi suurenemine ei kompenseerinud HoReCa sektori nõudluse kadumist ja teises kvartalis lihatoodete müük aastases võrdluses vähenes. Vaid juunis, nn grillihooaja haripunktis, müük taas kasvas. Lihatoöstuse **kogukulud** olid 183,4 mln eurot ning suurenesid aastaga 9,3%. Kulude kasv oli kiirem kui müügitulu kasv ja sellest tulenevalt jäi sektor kahjumisse. Lihatoöstuse **kogukahjumiks** kujunes 589 000 eurot.

Joonis 55. Lihetööstuse müügitulu, kogukulud ja kogukasum I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

Lihetööstuse poolt loodud **puhas lisandväärtus** oli 24,3 mln eurot, mis oli eelmise aastaga võrreldes 7,7% võrra väiksem (**Joonis 56**). Puhas lisandväärtus moodustas 2% töötleva tööstuse ja 14% toiduainetööstuse puhtast lisandväärtusest.

Joonis 56. Lihetööstuste poolt loodud lisandväärtus I pa, 2016–2020

Allikas: Statistikaamet

Lihetööstuste **tööviljakus** 2020. aasta esimesel poolel vähenes. Ettevõtetes loodi 8930 eurot lisandväärtust töötaja kohta, mida oli 5,0% vähem kui eelneval aastal samal ajal. Lihetööstuste tööviljakus jääb endiselt kolmandiku võrra madalamaks nii toiduaine- kui ka töötleva tööstuse tegevusalade keskmisest.

Lihetööstuste investeerimisaktiivsus 2020. aasta esimesel poolel pisut vähenes. Lihetööstused **investeerisid materiaalsesse põhivarasse** 2020. aasta esimesel poolaastal 5,4 mln eurot, mida oli 4,5% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Kõige rohkem investeeriti muudesse masinatesse ja seadmetesse

(v.a arvutid ja transpordivahendid) ja ehitistesse, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest vastavalt 71% ja 18%. Teised investeeringud olid väiksemad.

7.2.4 Väliskaubandus

Eesti päritolu värsket, jahutatud või külmutatud **sealiha** eksporditi 2020. aasta I poolaastal 11,1 mln euro väärtuses kokku 4706 t. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes on sealiha ekspordi väärtus suurenenud 27% ja kogus 7%. Peamised sihtriigid olid Läti ja Leedu, mis moodustasid kokku 93% sealiha ekspordist. Sealiha viidi Eestist veel Taani, Poola, Soome, aga ka Elevandiluurannikule ja Haitile. Läti ja Leetu viidud sealiha keskmine hind oli 2397 €/t.

Sealiha imporditi Eestisse 2020. aasta I poolaastal 30 mln euro eest, kokku 12 093 t. Aastaga on imporditud sealiha kogus vähenenud 4% ja väärtus suurenenud 14%. Imporditud sealiha keskmine hind oli 2477 €/t. Sarnaselt eelmisele aastale on enam sealiha Eestisse toodud Taanist (21% sealiha impordist), Saksamaalt (21%), Poolast (17%) ja Soomest (12%).

Eesti päritolu värsket, jahutatud või külmutatud **veiseliha** eksporditi 2020. aasta I poolaastal 1,4 mln euro väärtuses kokku 305 t. Eelmise aasta sama ajaga võrreldes vähenes veiseliha ekspordi väärtus 22% ja kogus 18%. Värsket ja jahutatud veiseliha eksporditi keskmise hinnaga 4598 €/t ja külmutatud veiseliha 3449 €/t. Üle poole eksporditud veiselihast viidi Läti ja suuremad kogused ka Taani ja Soome.

Eestisse imporditi värsket, jahutatud või külmutatud veiseliha 6,3 mln euro väärtuses kokku 1586 t. Aastaga on impordi väärtus vähenenud 12% ja kogus 5%. Suurem kogus (71% veiseliha impordist) veiseliha imporditi Eestisse külmutatult. Külmutatud veiseliha imporditi keskmise hinnaga 3571 €/t ja värsket ning jahutatud veiseliha 5291 €/t.

Eesti päritolu värsket, jahutatud või külmutatud **lamba- ja kitseliha** 2020. aasta I poolaastal ei eksporditud. Värsket, jahutatud või külmutatud lamba- ja kitseliha imporditi 2020. aasta I poolaastal 1,1 mln euro väärtuses ja koguseliselt 124 t. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes impordi väärtus 2%, aga kogus vähenes 12%. Peamiselt toodi lamba- ja kitseliha Uus- Meremaalt (48% imporditud lamba- ja kitselihast), Hispaaniast (20%) ja Hollandist (18%). Imporditud lamba- ja kitseliha hind oli vahemikus 5001-16 990 €/t.

Eesti päritolu värsket, jahutatud või külmutatud liigi **kana-** (*Gallus domesticus*), **pardi-, hane-, kalkuni- ja pärilkanaliha ja söödavat rupsi** eksporditi 2020. aasta esimesel poolel 2434 t, väärtuses 4,1 mln euro väärtuses, keskmise hinnaga 1678 €/t. Eksporditav kogus kasvas 18% võrreldes eelmise aasta I poolaastaga. Peamised sihtriigid olid Läti (79%), Soome (7%) ja Leedu (5%).

2020. aasta I poolaastal imporditi linnuliha Eestisse 10 832 t, väärtuses 18,4 mln/€. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga vähenes import 2% võrra. Imporditud liha keskmine hind oli 1696 €/t. Linnuliha imporditi peamiselt Poolast (29%), Soomest (23%) ja Leedust (20%).

Sigu eksporditi 2020. aasta I poolaastal 5552 tk hinnaga 134 €/siga. Sarnaselt eelmisele aastale viidi kõik loomad Leetu. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga on sigade eksport suurenenud ~2 korda. Sigu imporditi Eestisse Soomest ja Norrast kokku 8018 tk, väärtusega 1,1 mln eurot. Norrast toodi aretusloomi ja ühe looma väärtus oli ~1500 eurot. Võrreldes eelmise aastaga on sigu imporditud 48% vähem ja väärtus on kahanenud 40%.

Eesti päritolu **elusveiseid** eksporditi I poolaastal 24 870 tk, väärtusega 9,5 mln eurot. Võrreldes eelnenud aastaga on veiste ekspordi väärtus vähenenud 8% ja kogus 4%. Enam viidi veiseid Hollandisse (48% eksporditud veiste koguarvust), Poola (20%) ja Leetu (12%). Tõupuhtaid aretusveiseid eksporditi 2020. aasta I poolaastal üle 1600, enam loomi viidi Usbekistani ja Kasahstani.

Elusveiseid imporditi Eestisse Ungarist 40 319 euro väärtuses kokku 8 looma. Aastatagusega võrreldes on veiste impordi väärtus vähenenud 80% ja kogus 94%.

Võrreldes eelmise aasta I poolaastaga oli **lammaste ja kitsede** eksport 2020. aasta I poolaastal väike. Ekspordi väärtus oli 590 eurot ja kogus 240 kg. Lambad viidi Leetu. Aastaga on ekspordi väärtus kahanenud 78% ja väärtus 87%. Lambaid 2020. aasta I poolaastal Eestisse ei imporditud.

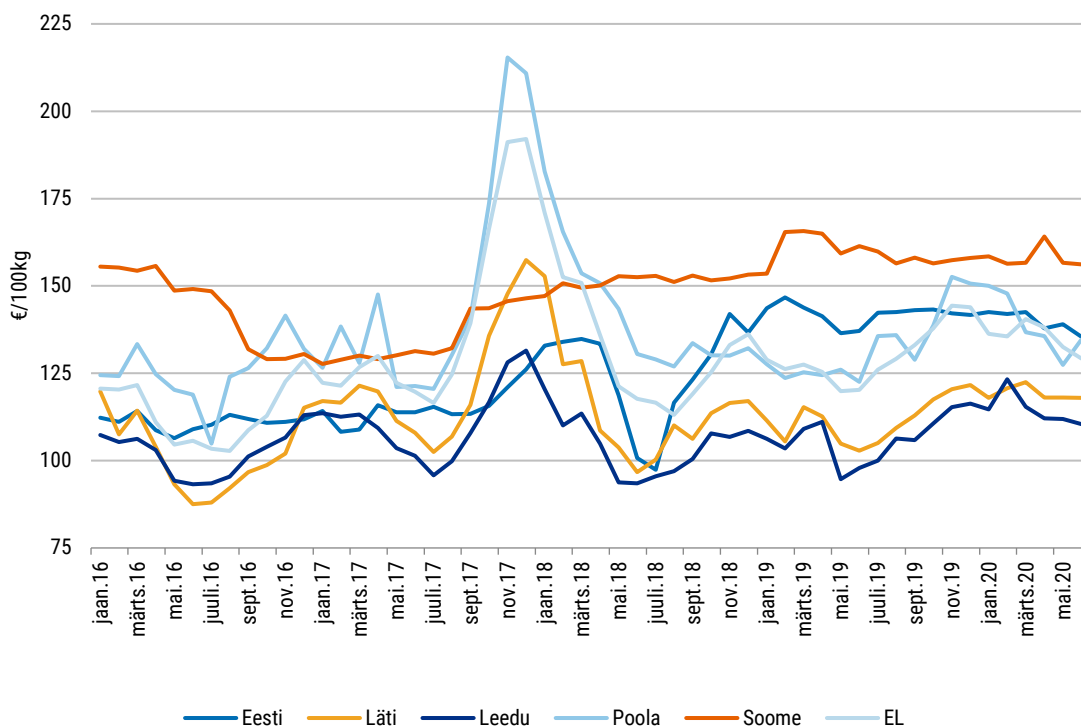
7.3 Munad

Helena Vaher

7.3.1 Turuolukord

EL-is oli keskmine A klassi kanamuna (L ja M kategooria) hind 2020. aasta I poolaastal 129,27 €/100 kg, mis on võrreldes eelmise aastaga suurenenud 4%. Eestis oli samal ajaperioodil keskmine kanamuna hind EL keskmisest 5% võrra kõrgem. 2020. aasta I poolaasta jooksul oli kõrgeim kanamuna hind jaanuaris (142,49 €/100 kg) ja madalaim juunis (135,49 €/100 kg). Kui võrrelda kanamuna hinda juuni lõpus eelmise aasta sama ajaga, siis on hinnatase meie lähinaabritest kõige rohkem tõusnud Lätis ja Leedus (**Joonis 57**). Juunis oli kanamuna hind Eestis 135,49 €/100kg, mis on 1% vähem kui aasta tagasi samal ajal. Lätis oli kanamuna hind juunis 117,92 €/100kg ja Leedus 110,43 €/100kg, mis on eelmise aastaga võrreldes vastavalt 15% ja 13% võrra kõrgem.

2019. aastal **tarbiti inimese kohta** 246 muna ja viimase viie aasta keskmine muna tarbimisnäitaja on 238 muna. Kui võrrelda 2019. aasta muna tarbimist inimese kohta 2014. aastaga, siis on tarbimine suurenenud 9%, kui võrrelda aga 2009. aastaga, siis on tarbimine suurenenud lausa 35%.

Joonis 57. Kanamuna L ja M kategooria hind Eestis, EL-s ja lähinaabritel, aastatel 2016-2020
Allikas Euroopa Komisjon

7.3.2 Tootmine

Mune **toodeti** 2020. aasta I poolaastal 82,15 mln tk, mis on 1,7 mln muna vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Kana kohta saadi keskmiselt 146 muna, mis on 7% rohkem kui aasta tagasi. Jättes arvestamata kolme maakonna (Harju, Tartu ja Valga) munatootmise statistika, mida andmekaitse põhimõtte ei võimalda avaldada, oli kana kohta munatoodang suurem kahes (Lääne-Viru ja Pärnu) maakonnas. Kahes nimetatud maakonnas toodeti kana kohta keskmiselt 132 muna. Võrreldes 2019. aastaga suurenes keskmine munatoodang kana kohta 9 muna võrra ja võrreldes 2018. aastaga 13 muna võrra.

7.3.3 Väliskaubandus

2020. aasta I poolaastal **eksporditi** linnumune (koorega, värsked, konserveeritud või kuumtöödeldud) koguliselt kokku 1 469 044 tk ja väärtuses 85 013 eurot (57,87 €/tuh tk). Ekspordi hulgas oli Eesti päritolu linnumune kokku 1 373 706 tk ja reeksport 95 338 tk. Samal perioodil eksporditi kodukanade värsked koorega mune koguliselt kokku 1 459 716 tk ja väärtuses 83 756 eurot (47,02 €/tuh tk). Põhilised sihtriigid olid Saksamaa (38%), Leedu (38%) ja Läti (24%). 2020. aasta I poolaasta linnumunade ekspordi väärtus vähenes eelmise aastaga võrreldes 79%.

2020. aasta I poolaastal **imporditi** linnumune (koorega, värsked, konserveeritud või kuumtöödeldud) koguliselt kokku 67 012 151 tk ja väärtuses 4 403 140 eurot (65,71 €/tuh tk). Põhiliselt imporditi linnumune Lätist (65%) ja Leedust (30%). Samal perioodil imporditi kodukanade värsked koorega mune koguliselt kokku 65 840 006 tk ja väärtuses 4 365 708 eurot (66,31 €/tuh tk). 2020. aasta I poolaasta linnumunade impordi väärtus on vähenenud eelmise aastaga võrreldes 7%.

8 Kalandus

Eduard Koitmaa, Eve Paju, Marje Mäger

8.1 Tootmine

Kalandusettevõtetel on Eestis pikad traditsioonid, palju oskusteavet ja kogemusi, mis loovad head eeldused kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmiseks ja töötlemiseks.

Ebasoodsad ilmastikutingimused mõjutasid esimesel poolaastal kalapüüki. Kalapüük vähenes esimesel poolaastal viiendiku võrra võrreldes eelneva aasta sama ajaga.

Ebasoodsad ilmastikutingimused mõjutasid kalapüüki esimesel poolaastal. Eestis püüti 2020. aasta esimesel poolel 40 326 t kala, mida oli 21% vähem kui aasta varem samal ajal. Halvad ilmastikutingimused Läänemerele vähendasid Läänemere traalpüüki kolmandiku võrra. Vähesem määral vähenes ka Läänemere rannapüük (-3%). Ainsana suurenes siseveepüük – 45%. Suure kasvu üheks teguriks võib olla madal võrdlusbaas.

Tabel 7. Kalapiiük I pa, 2019-2020, tonni

	I pa 2019	I pa 2020	Muutus, %
Läänemere traalpiiük	30 578	21 254	-30%
Läänemere rannapiiük	9827	9489	-3%
Sisevetepiüük	1125	1634	45%
Kaugpiiük	9570	7947	-17%
Kokku	51 100	40 326	-21%

Allikas: Veterinaar- ja Toiduamet

8.2 Töötlemine

Statistikaameti andmetel tegutseb Eestis 60 kalatöötlemisega tegelevat ettevõtet (2018. a andmetel). Üle 100 töötajaga ettevõtteid on vaid 3. Enamik ettevõtetest on väikesed, kus töötajate arv jääb alla 50. Esialgsetel andmetel töötas kalatööstustes 2020. aasta esimesel poolaastal keskmiselt 1126 inimest, mida oli 12% vähem kui eelmisel aastal samal ajal.

Statistikaameti esialgsetel andmetel **müüsid** kalatööstused²³ 2020. aasta esimesel poolaastal 59,0 mln euro eest toodangut, mida oli 13,9% vähem kui eelneval aastal samal ajal. Toodangu mahud küll kasvasid, kuid müügitulu vähenes, sellest võib järeldada, et müügitulu vähenemise üheks põhjuseks oli toodangu odavnemine.

2020. aasta esimesel poolel olid kalatööstuse **kulud** kokku 58,9 mln eurot ehk 17,5% väiksemad kui eelmisel aastal samal ajal. Üheks kulusid vähendavaks teguriks oli tööjõukulude kokkuhoid. Töötajate arvu vähendamise (-12%) tulemusel tööjõukulud langesid kümnendiku võrra. Kulude kokkuhoiu tulemusel õnnestus ettevõtetel 133 000 eurot **kasumit** teenida (2019. aasta I pa – **kogukahjum** 2,8 mln €) Kalatööstusele on viimased aastad olnud rasked. 2019. aasta majandustegevust mõjutas ühe suurema kalatööstuse toodetest ja hiljem ka tehaseist leitud listeriabakter, mis halvas tehase töö ja mõjutas tarbijate ostukäitumist. 2020. aastal on tööstuste majandustegevus olnud tugevalt mõjutatud Covid-19 pandeemia tõttu väljakuulutatud eriolukorrast ja sellest tulenevalt HoReCa nõudluse langusest.

8.3 Väliskaubandus

Kalasektoris ekspordimahud vähenesid, mille tingis Läänemere traalpiüügi mahu vähenemine ebasoodsate ilmastikutingimuste tõttu ning Covid-19 viiruse levikust tuleneva eriolukorra kehtestamise tõttu langenud nõudlus. Kriisi pikemaajalist mõju kalatoodete nõudlusele ja hindadele ei ole võimalik usaldusväärset hinnata ning olukorrast tingituna valitseb eksporditurgudel ebakindlus. 2020. aasta esimesel poolaastal **eksporditi kala- ja kalatooteid**²⁴ Eestist 54 200 tonni 79,7 mln euro eest (koos re-ekspordiga), aastataguse sama perioodiga võrreldes vähenes eksport 11 400 t (-17%) ja 8,4 mln euro võrra (-10%) (**Tabel 8**). Eksporditud kala ja kalatoodete kogusest oli 83% Eesti päritolu. Kalatööstus on orienteeritud ekspordile ja tooteid veeti 45 erinevasse sihtriiki. Külmutatud kala ja konservitoodang viiakse enamasti idaturule, kalafilee läheb suures osas lääneturule.

Kõige olulisem ekspordi sihtturg oli Rootsi, kuhu Eesti päritolu kala- ja kalatooteid müüdi 2020. aasta I poolaastal 9,4 mln euro väärtuses (osakaal 15%). Sel suunal viidi toiduks valmistatud või konserveeritud

²³ Kalatööstustena on käsitletud ettevõtteid, mis kuuluvad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK 2008) järgi gruppi C102- kala, vähilaadsete ja limuste töötlemine ja säilitamine.

²⁴ Kala, vähilised, molluskid jt mereannid ning neist valmistatud tooted liigitatakse väliskaubanduses toodete klassifitseerimisel kombineeritud nomenklatuuri (KN) koodide 0301-0308 ja 1604 ning 1605 alla

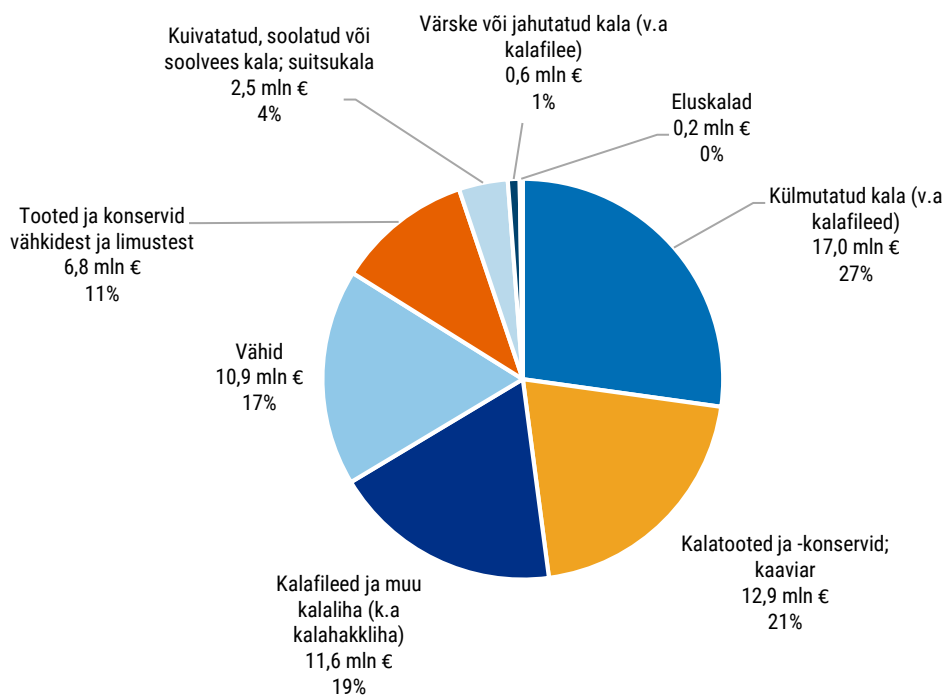
krevette, külmutatud garneele, värsket või jahutatud lõhe fileed ja kalakonserve. Teised peamised eksporditurud (väärtuse alusel) olid Ukraina, Soome, Hiina, Portugal, Läti ja Norra.

Tabel 8. Kala ja kalatoodete eksport ja import I pa, 2016–2020 (mln €; t)

	Väärtus, mln €					Netokaal, t				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	I pa	I pa	I pa	I pa	I pa	I pa	I pa	I pa	I pa	I pa
Eksport	67,1	70,2	70,4	88,1	79,7	52 597	58 740	59 464	65 550	54 172
sh Eesti päritolu	54,7	54,1	56,1	68,7	62,5	41 239	44 997	50 511	55 957	45 166
Import	54,7	57,9	59,4	68,8	64,0	19 076	17 131	22 238	27 202	31 086

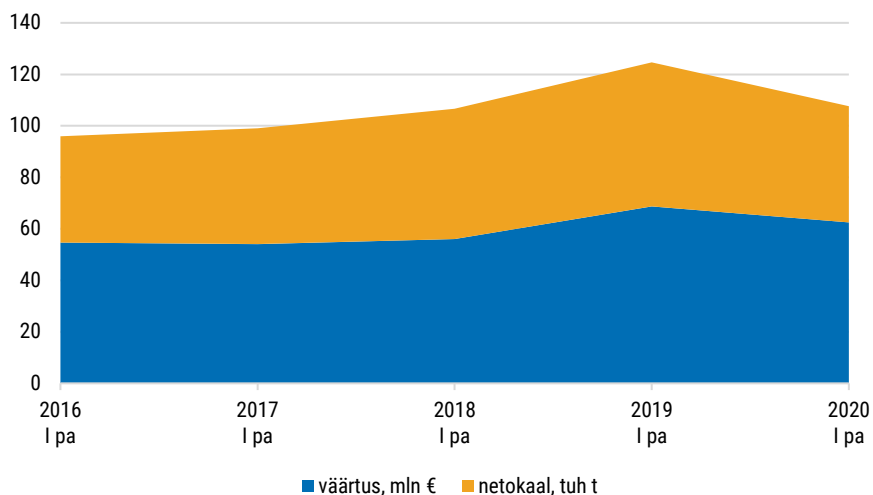
Allikas: Statistikaamet

Eestis toodetud või töödeldud kala ja kalatoodetest müüdi 2020. aasta I poolaastal välisriikidele enim külmutatud kala (17 mln €, 30 500 t), kalatooteid ja -konserve (12,9 mln €, 8043 t); kalafilee (11,6 mln €, 1465 t) ja vähilisi (10,9 mln €, 3688 t).

Joonis 58. Eesti päritolu kala ja kalatoodete eksport tootegruppide lõikes I pa 2020 (osakaal väärtuse alusel)

Allikas: Statistikaamet

Joonis 59. Eesti päritolu kala ja kalatoodete eksport I pa, 2016-2020

Allikas: Statistikaamet

Tabel 9. Peamised ekspordi- ja impordiriigid I pa 2020

Eesti päritolu eksport	tonni	Import	tonni
Ukraina	21 466	Soome	12 889
Läti	3 209	Leedu	3 758
Soome	2 543	Läti	3 297
Hiina	2 255	Rootsi	3 143
Portugal	1 808	Taani	982
Kasahstan	1 511	Suurbritannia	542
Rootsi	1 467	Korea Vabariik	468
Island	1 289	Ameerika Ühendriigid	441
Moldova	1 203	Holland	384
Leedu	1 125	Albaania	377
Valgevene	1 090	Poola	346
Poola	1 077	Tšehhi	252
Norra	819	Vietnam	243
Venemaa	576	Venemaa	213
Taani	562	Norra	211

Allikas: Statistikaamet

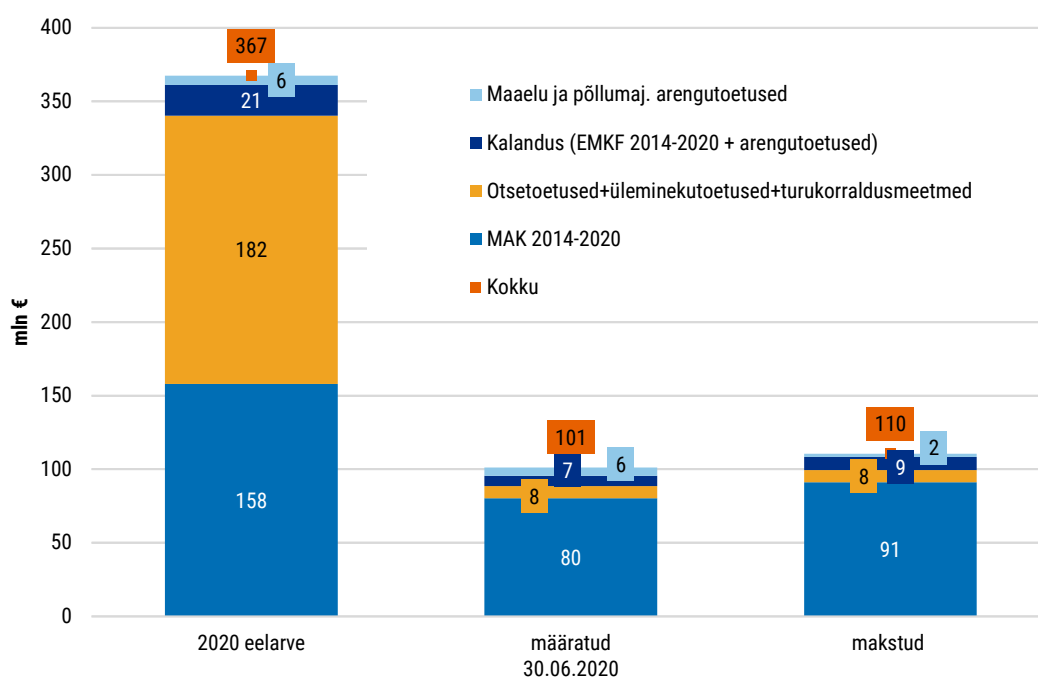
2020. aasta I poolaastal **imporditi kala- ja kalatooteid** 31 000 t 64,0 mln euro väärtuses. Mullu sama ajaga võrreldes kasvas import 3884 t (+14%), samas impordiväärtus vähenes 4,8 mln euro võrra (-7%). Võrreldes 2019. aasta I poolaastaga on impordihinnad madalamad kõigil kaubaartiklidel v.a kalafilee ja toiduks valmistatud või konserveeritud vähilised. Peamised saatjariigid olid Soome, Leedu, Läti ja Rootsi. Koguliselt imporditakse enim värsket või jahutatud kala (40%), külmutatud kala (30%), kalafileesid (15%) ja kalatooteid ja -konserve (11%).

9 Põllumajandusele, toiduainetööstusele ja maaelu arenguks makstud toetused

Katre Kirt

Kokku on 2020. aastal Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD), Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF), Euroopa Merendus- ja Kalandusfondist ning Eesti eelarvest põllumajandusele, kalandusele ning maaelu arenguks makstavate **toetuste eelarve** ~ 367 mln eurot, millest 30. juuni seisuga oli määratud 28% ehk 101 mln eurot (**Joonis 60**). Kogu toetuste eelarvest 50% ehk 158 mln eurot moodustavad otsetoetused, mille väljamaksed tehakse peamiselt detsembris.

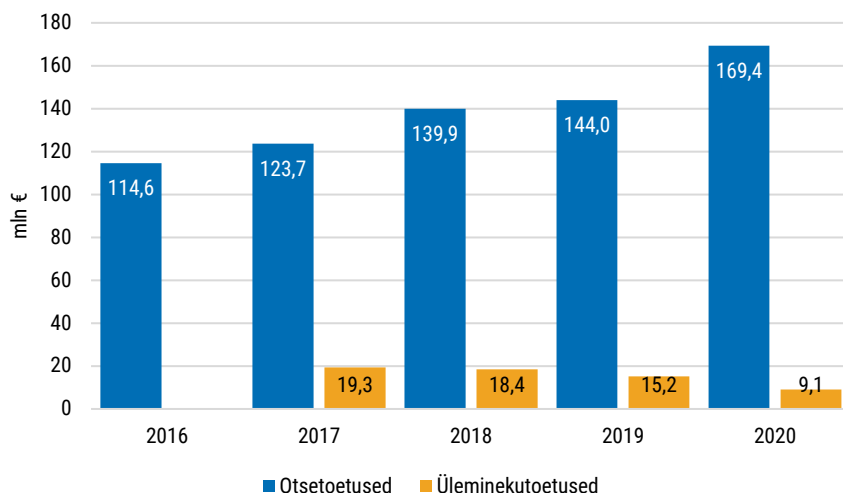
Joonis 60. Toetuste 2020. aasta eelarve, sh määratud ja makstud 30.06 seisuga

Allikas: PRIA

9.1 Otsetoetused ja üleminekutoetused

Birgit Pai

2020. aastal makstakse nelja pindalapõhist ning kahte loomapõhist otsetoetust. **Otsetoetuse eelarve** on kokku 169 mln eurot, mis on 25,4 mln eurot rohkem kui 2019. aastal. Otsetoetustele lisaks makstakse 2020. aastal ka seitset üleminekutoetust, millest kaks on pindalapõhised ning viis on loomapõhised. **Üleminekutoetuste eelarve** kokku on 9,1 mln eurot (**Joonis 61**).

Joonis 61. Otsetoetuste ja üleminekutoetuste eelarved aastatel 2016–2020 (mln €)

Allikas: Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

Piimalehma kasvatamise otsetoetust (PTK), piimalehma kasvatamise otsetoetust Saaremaal, Hiiumaal, Muhumaal, Kihnus ja Ruhnus (PTK2), ammalehma kasvatamise üleminekutoetust (AMM), ute kasvatamise üleminekutoetust (UTT), piima üleminekutoetust (PII), ute üleminekutoetust (LUT) ja veise üleminekutoetust (VEI) oli võimalik esitada taotlusi PRIA-s 2.–23. märtsini. Ühtse pindalatoetuse (ÜPT), kliimat ja keskkonda säästvate põllumajandustavade toetuse (ROH), noore põllumajandustootja toetuse (NPT), väikepõllumajandustootja toetuse (VPT), puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetuse (PKV), põllumajanduskultuuri üleminekutoetuse (PTO) ja heinseemne üleminekutoetuse (SEL) taotlusi sai esitada PRIA-le 2.–21. maini. Juba kolmandat aastat on otsetoetuste ja üleminekutoetuste taotluste esitamine toimunud elektrooniliselt PRIA e-teenuse keskkonna kaudu.

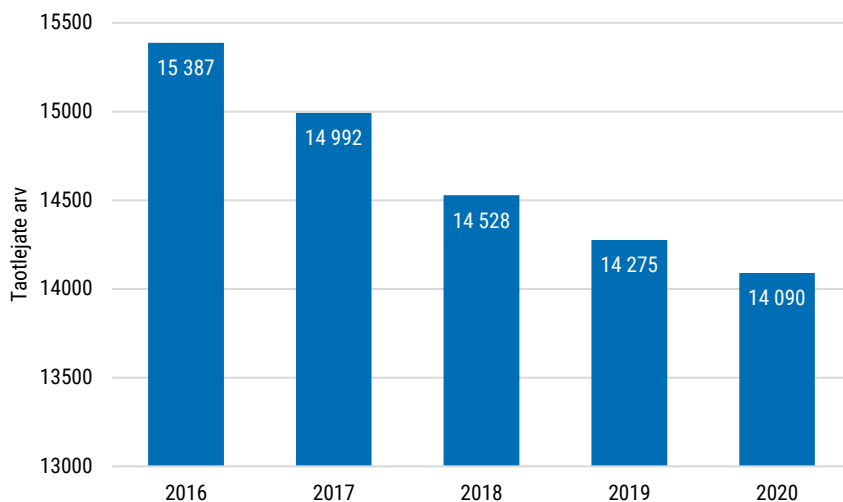
Loomapõhiste üleminekutoetuse väljamakseid tegi PRIA juuniku lõpus. Toetust määrati kokku summas 6,5 mln eurot. Ülejäänud üleminekutoetuste ning otsetoetuste summad määrab PRIA 2020. aasta lõpus ning peale seda hakatakse väljamakseid tegema.

Põllumajanduslikud otsetoetused

Ühtse pindalatoetuse (ÜPT) saamiseks tuleb taotlejal täita otsetoetuste üldisi nõudeid ning täiendavalt kliimat ja keskkonda säästvate põllumajandustavade ehk rohestamise toetuse saamiseks peavad ÜPT taotlejad järgima toetusõiguslikel maadel kolme rohestamise tava, milleks on:

- põllumajanduskultuuride mitmekesistamine;
- püsirohumaa säilitamine;
- ökoloogilise kasutuseesmärgiga maa-alade (edaspidi ökoalade tava) määratlemine.

ÜPT ja rohestamise toetust said need taotlejad, kes tegelesid põllumajandusliku tegevusega (olenevalt tegevusest rakendusid täiendavad nõuded) põllumajanduslikus majapidamises ja kellel oli vähemalt üks hektar põllumajandusmaad kasutada põllumajanduslikuks tegevuseks taotlemise esitamise aasta 15. juuni seisuga.

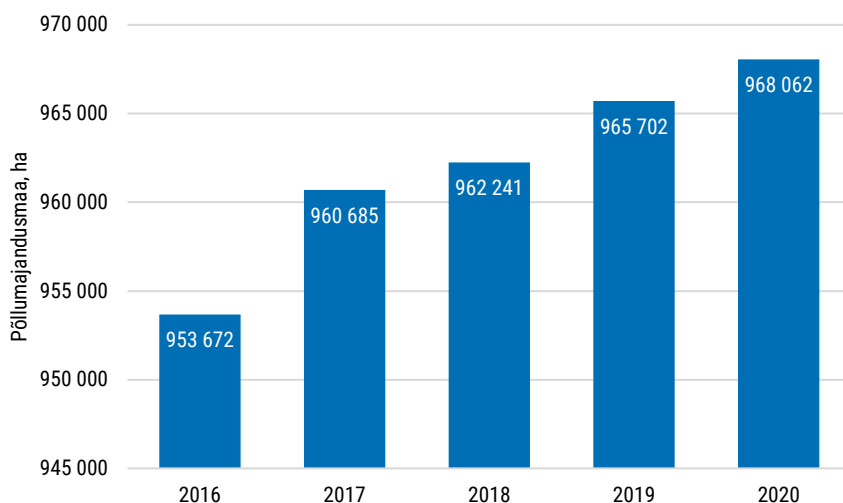

Joonis 62. ÜPT ja rohestamise toetuse taotlejate arv, 2016–2020

Allikas: Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

2020. aastal võeti ÜPT ja rohestamise toetuse taotlusi kokku 14 090 taotlejalt, seejuures 2019. aastal 14 275 taotlust, 2018. aastal 14 528 taotlust, 2017. aastal 14 992 taotlust, 2016. aastal 15 387 taotlust ning 2015. aastal 17 080 taotlust. Võrreldes 2020. aasta vastuvõetud taotluste arvu 2019. aasta omaga, siis selgub, et taotluste arv on vähenenud 1,3% ehk 185 taotluse võrra (**Joonis 62**).

ÜPT ja rohestamise toetust taotleti 2020. aastal 968 062 ha põllumajandusmaa kohta. 2019. aastal taotleti toetust 965 702 ha põllumajandusmaa kohta ning kahe aasta võrdluses on see 0,2% ehk 2360 ha võrra enam. Kui võrrelda aga 2015. aasta taotlusi põllumajandusmaa kohta 2020. aastaga, siis suurenemine on toimunud 1,4% ehk 13 355 ha võrra (**Joonis 63**).

Joonis 63. ÜPT ja rohestamise toetuse taotlejate põllumajandusmaa suurus, 2016 - 2020 (ha)

Allikas: Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

Noore põllumajandustootja toetuse (NPT) eesmärgiks on toetada noori põllumajandustootjaid põllumajandusettevõtte alustamisega. Toetust makstakse alla 40-aastastele isikutele, kes asuvad

esimest korda tegutsema põllumajandusliku majapidamise juhina või on asutanud selle kuni 5 aastat enne esimese noore põllumajandustootja toetuse taotluse esitamist. Toetust makstakse kuni 39 ha eest. Alates 2018. aastast on noore põllumajandustootja toetuse ühikumäär 50% ÜPT ühikumäärast (näiteks aastatel 2015 - 2017 oli ühikumäär 25% ÜPT ühikumäärast). Lisaks pidi taotleja täitma nõuetele vastavuse nõudeid.

2020. aastal oli noore põllumajandustootja toetust taotlenud 726 taotlejat ning kelle kasutuses oli 17 650 ha põllumajandusmaad. Võrreldes 2020. aasta taotlemistulemusi 2019. aastaga, siis ilmneb, et nii toetuse taotlejate kui nende kasutuses olev põllumajandusmaa on vähenenud. Seejuures toetuse taotlejate arv on vähenenud 247 taotleja võrra ja põllumajandusmaa pindala 7 178 ha võrra. 2015. aastaga võrreldes on taotlejaid vähenenud 9,8% ehk 79 taotleja võrra ning põllumajandusmaa 10,9% ehk 2 157 ha võrra.

Puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetust (PKV) said taotlejad, kes tegelesid põllumajandusliku tegevusega põllumajanduslikus majapidamises ning kes kasvasid põllumajanduskultuure vähemalt ühel hektaril. Toetusõiguslikud põllumajanduskultuurid olid porgand, söögipeet, kaalikas, sibul, kapsas, kurk, õunapuu, pirnipuu, kirsipuu, murelipuu, ploomipuu, kreegipuu, haraline ploomipuu (alotša), punane sõstar, valge sõstar, must sõstar, karusmari ja vaarikas. Põllumajandusmaal, kus kasvatati viljapuid ja marjapõõsaid tuli järgida minimaalset istutustihedust hektari kohta. Minimaalsed istutustihedused on toodud maaeluministri 2015. aasta määruses nr 33. Lisaks pidid taotlejad täitma nõuetele vastavuse nõudeid.

2020. aastal taotles puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetust 205 taotlejat 1986 ha põllumajandusmaa kohta. Võrreldes 2019. aastaga on toetuse taotlejate arv vähenenud 5 taotleja võrra ning põllumajandusmaa pindala on 3 ha võrra suurenenud. 2015. aastaga võrreldes on noore põllumajandustootja toetuse taotlejate arv suurenenud 48 taotleja võrra ja põllumajandusmaa pindala on suurenenud 538 ha võrra.

Väikepõllumajandustootja toetuse (VPT) puhul on tegemist lihtsustatud otsetoetuse kavaga, millega liitudes ei pea taotleja täitma nõuetele vastavuse ja rohestamise nõudeid. Toetusega oli võimalik liituda 1.–15. augustini 2015. aastal – selleks ajaks teatas PRIA esialgsed toetused ühikumäärad hektari kohta ja põllumajandustootjad said teha oma liitumisotsused, sest kavaga oli võimalik liituda vaid 2015. aastal ning järgnevatel aastatel peab taotleja kinnitama oma soovi antud kavaga jätkamisest. Väikepõllumajandustootja toetusel ei ole eraldi ühikumäära, vaid toetusesumma arvutatakse taotleja kohta nende otsetoetuste ühikumäärade alusel, mida on taotletud. Toetuse maksimumsuurus taotleja kohta on 1250 eurot. Kui taotleja loobub osalemast väikepõllumajandustootja toetuse kavast, siis edaspidi saab ta otsetoetusi taotleda tavapärasel korras ja vastavalt toetuse nõuetele.

Väikepõllumajandustootja toetusele oli taotlejaid 2020. aastal 1220, mis on 2019. aastaga võrreldes 157 taotlejat vähem. Seejuures oli 2020. aastal taotletud toetust 6277 ha põllumajandusmaa kohta. 2019. aastaga võrreldes on põllumajandusmaa pindala vähenenud 765 ha võrra.

Piimalehma kasvatamise otsetoetusi (PTK ja PTK2) said taotleda need taotlejad, kes tegelesid põllumajandusliku tegevusega põllumajanduslikus majapidamises ning kes vastasid aktiivse tootja mõistele. Taotlejad pidid põllumajandusloomade registri andmete kohaselt kasvatama taotluse esitamise aasta 2. mai seisuga kuni 400 piimalehma. Piimalehmad pidid olema nõuete kohaselt identifitseeritud ja registreeritud põllumajandusloomade registris. Piimalehma kasvatamise otsetoetust sai taotleda järgmise tõugude kohta: eesti holstein (EHF), eesti punane (EPK), eesti maatõug (EK), šviitsi (AP), äärširi (FA) või dzörsi (JER). Pidamisperiod loomadele kehtis kuni 8. maini. Lisaks pidi taotleja täitma nõuetele vastavus nõudeid.

2020. aastal oli antud toetuse taotlejaid 862, mis on 108 taotlejat vähem kui eelneval aastal. Loomade arv see vastu on tõusnud võrreldes 2019. aastaga 237 piimalehma võrra.

Üleminekutoetused

Ammlehma kasvatamise üleminekutoetust (AMM) said taotleda need taotleja, kes tegelesid põllumajandusliku tegevusega põllumajanduslikus majapidamises ning kes põllumajandusloomade registri andmete kohaselt kasvasid taotluse esitamise aasta 2. märtsi seisuga vähemalt ühte ammlehma. Ammlehmad pidi olema nõuetekohaselt identifitseeritud ja registreeritud põllumajandusloomade registris. Ammlehma kasvatamise üleminekutoetust sai taotleda järgmiste tõugude kohta: hereford (Hf), limusiin (Li), aberdiin-angus (Ab), šarolee (Ch), šoti mägiveis (Hc), piemont (Pi), hele tõug (Ba), simmental (Si), belgia sinine (Bb), dexter (De), galloway (Ga), aubrac (Au), saksa šorthorn (SH), salers (SA), tirooli hall (GR) või wagyu (WA). Pidamisperiood loomadele kehtis kuni 8. maini. 2020. aastal oli taotlejaid antud toetusele 1500 taotlejat 47 780 ammlehma kohta. Võrreldes 2019. aastaga oli sel aastal 43 taotlejat vähem ja ammlehma arv vähenes 375 looma võrra. Ammlehma kasvatamise üleminekutoetuse ühikumääraks kujunes 22,44 eurot looma kohta ja määratud toetusesumma oli 1 071 000 eurot. Toetust määrati 1485 taotlejale, kellel oli kokku 47 261 ammlehma.

Ute kasvatamise üleminekutoetust (UTT) said taotleda need taotlejad, kes tegelesid põllumajandusliku tegevusega põllumajanduslikus majapidamises ning kes põllumajandusloomade registri andmete kohaselt kasvasid taotluse esitamise aasta 2. märtsi seisuga vähemalt kümnet utte, kes pidid taotluse esitamise aasta 27. aprilli seisuga olema vähemalt ühe aasta vanused. Uted pidid olema nõuetekohaselt identifitseeritud ja registreeritud põllumajandusloomade registris. Pidamisperiood loomadele kehtis kuni 8. maini. 2020. aastaks oli antud toetuse taotlejate arv 663 ning see on 7,4% ehk 53 taotleja võrra vähem kui aasta varem. Utte arv, millele taotlus esitati on samuti vähenenud 3,5% ehk 1 477 ute võrra. Ute kasvatamise üleminekutoetuse ühikumäär oli 7 eurot looma kohta, toetusesumma oli 291 515 eurot. Toetust määrati 649 taotlejale, kellel oli kokku 39 704 utte.

Piima, veise ja ute üleminekutoetust (PII), (VEI), (LUT) said taotleda need taotlejad, kellele on määratud või kes omavad taotluse esitamise aasta 21. märtsi seisuga vastavaid täiendavaid otsetoetuse toetusõigusi. Piima, veise ja ute üleminekutoetuse taotlejad peavad tegelema põllumajandusliku tegevusega põllumajanduslikus majapidamises.

Piima üleminekutoetust taotles 2020. aastal 857 taotlejat 583 878 318 toetusõiguse kohta. Ühikumääraks kujunes 0,00655 eurot toetusõiguse ühiku kohta. Toetussumma, mis määrati oli 3 835 347 eurot. Toetust määrati 857 taotlejale, kellel oli kokku 583 878 318 toetusõigust.

Veise üleminekutoetust taotles 2020. aastal 1718 taotlejat 60 187 toetusõiguse kohta. Ühikumääraks kujunes 21,9 eurot toetusõiguse ühiku kohta ning toetussumma oli 1 322 904 eurot. Toetust määrati 1717 taotlejale, kellel oli 60 181 toetusõigust.

2020. aastal taotles ute üleminekutoetust 346 taotlejat 18 507 toetusõiguse kohta. Ühikumäär kujunes 0,68 eurot toetusõiguse ühiku kohta. Määratud toetussumma oli 12 711 eurot. Toetust määrati 346 taotlejale, kellel oli kokku 18 507 toetusõigust.

Loomakasvatuse üleminekutoetuste ühikumäärade ja määratud summade ülevaate annab **Tabel 10**.

Tabel 10. Aastatel 2018 – 2020 loomakasvatuse üleminekutoetuste ühikumäärad ja määratud summad

Loomakasvatuse-ühik	Ühikumäär 2018 (€)	Määratud summa (€)	Ühikumäär 2019 (€)	Määratud summa (€)	Ühikumäär 2020 (€)	Määratud summa (€)
AMM	27,6	1 273 006	24,8	1 174 456	22,44	1 071 000
UTT	8,4	370 333	7,7	312 928	7	291 515
PII	0,013	7 826 584	0,011	6 670 245	0,00655	3 835 347
VEI	53,7	3 264 803	39,7	2 385 791	21,9	1 322 904
LUT	2,2	43 716	1,2	23 904	0,68	12 711
KOKKU		12 778 442		10 567 333		6 533 477

Allikas: Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

Põllumajanduskultuuri üleminekutoetust (PTO) said taotleda need taotlejad, kes taotlesid ühtset pindalatoetust ja kellel on määratud või kes omavad taotluse esitamise aasta 15. juuni seisuga põllumajanduskultuuri täiendava otsetoetuse toetusõigust. Põllumajanduskultuuri üleminekutoetuse taotlejad peavad tegelema põllumajandusliku tegevusega põllumajanduslikus majapidamises. Põllumajanduskultuuri üleminekutoetust on võimalik taotleda toetusõiguste kohta, mille aluseks on nii 2006. kui ka 2008. aastal põllukultuuri kasvatamise täiendava otsetoetuse menetlemise käigus kindlaks määratud toetusõiguste arv.

Põllumajanduskultuuri üleminekutoetust taotles 2020. aastal 7248 taotlejat, kellel oli 653 552 toetusõigust. 2019. aastaga võrreldes on taotlejate arv 1164 võrra vähem.

Heinaseemne üleminekutoetust (SEL) võisid taotleda need taotlejad, kellele on taotluse esitamise aasta 15. juuni seisuga määratud või kes omavad heinaseemne täiendava otsetoetuste toetusõigust. Heinaseemne üleminekutoetuse taotlejad peavad tegelema põllumajandusliku tegevusega põllumajanduslikus majapidamises. Põllumajanduskultuuri üleminekutoetuse ja heinaseemne üleminekutoetuse ühikumäärad kehtestab PRIA aasta lõpus ning peale seda alustatakse ka väljamaksetega.

Heinaseemne üleminekutoetust 2020. aastal taotles 38 taotlejat 1099 toetusõiguse kohta. Võrreldes 2019. aastaga on taotlemise andmed jäänud samaks.

9.2 Turukorraldusmeetmed

Kalev Karisalu, Liina Jürgenson, Ahto Tilk

9.2.1 Piima ja piimatoodete turukorraldusmeetmete rakendamine

Covid-19 viiruse leviku tõkestamiseks võetud meetmetest tingitud piima ja piimatoodete turuolukorra kiire halvenemise tõttu tuli liikmesriikide survele Euroopa Komisjon 2020. aasta aprilli teises pooles välja eelnõudega täiendavate erakorraliste turukorraldusmeetmete rakendamise kohta. Abinõud puudutasid kehtivast konkurentsioigusest piimatootjatele, tootjaorganisatsioonidele ja teistele tootjate ühendustele kuue kuu jooksul piimakoguste kokkuleppimise võimaluse andmist ning või, lõssipulbri ja juustude eraladustamise käivitamist. Kui piimakoguste kokkuleppimise erand omas pigem teoreetilist tähtsust, siis 7. maist kuni 30. juunini toimunud eraladustamise meetme raames esitati 9 liikmesriigis taotlusi kokku 20 100 t lõssipulbri ladustamiseks, 17 liikmesriigis + UK kokku 67 700 t või ladustamiseks ning 17 liikmesriigis + UK kokku 47 700 t juustude ladustamiseks. Juustude eraladustamisel oli sätestatud piirkogus 100 000 t, mis vastavalt juustutootmise osakaalule oli jagatud liikmesriikide vahel eraldi kvootideks. Kvoodi täitumiseni jõudsid 6 liikmesriiki + UK. Eestis piimatoodete eraladustamiseks taotlusi ei esitatud.

Korralistest turukorraldusmeetmetest oli 2020. aasta I poolaastal taas võimalik kasutada või ja lõssipulbri sekkumiskokkuostu. Või ja lõssipulbri sekkumiskokkuostu meede on igal aastal avatud 1. märtsist kuni 30. septembrini ning selle raames on võimalik EL-s sekkumislattu müüa kuni 50 000 t võid hinnaga 2217,5 €/t ning kuni 109 000 t lõssipulbrit hinnaga 1698 €/t. Kui sekkumisperioodi jooksul sekkumislattu müügiks pakutud kogused eeltoodud piirkogust ületavad, siis võib Euroopa Komisjon otsustada jätkata kokkuostu pakkumusmenetluse teel. Kuna vaatamata märkimisväärsele hinnalangusele märtsis ja aprillis jäid või ja lõssipulbri hinnad ka turu madalpunktis sekkumishindadest kõrgemaks, siis nende toodete sekkumiskokkuostu vastu huvi ei olnud.

9.2.2 Veise-, lamba- ja kitseliha turukorraldusmeetmete rakendamine

Viiruse leviku takistamiseks võetud meetmete ja piirangute mõjul vähenes nõudlus liha ja lihatoodete järele oluliselt ning seetõttu avati veise-, lamba- ja kitseliha eraladustamine. Toetusetaotlusi sai esitada 7. maist 17. juulini 8 kuu vanuste või vanemate veiste värske või jahutatud liha eraladustamiseks. Veiseliha eraladustamise meetme raames esitati taotlusi 9 liikmesriigis kokku 2215 tonni veiseliha ladustamiseks. Sarnaselt veiselihale sai 7. maist kuni 17. juulini esitada eraladustamise toetuse taotlusi alla 12 kuu vanuste lammaste ja kitsede värske ja jahutatud liha ladustamiseks. Seda võimalust kasutati ühes liikmesriigis, kus esitati taotlusi 140 t liha ladustamiseks. Eestis veise-, lamba- ja kitseliha eraladustamise toetuse taotlusi ei esitatud.

9.2.3 Koolikava

Koolikava on Euroopa Liidu põllumajandustoodete ühise turukorralduse raames rakendatav programm, mis asendab alates 1. augustist 2017 senist koolipuuvilja ja -köögivilja kava ning koolipiimakava. Koolikavaga soodustakse puu- ja köögivilja, piima ja piimatoodete jõudmist lasteni, millega toetatakse laste tervislike toitumisharjumuste kujunemist. Samuti võimaldatakse koolikavas kaasnevate haridusmeetmete toetuse kaudu, tõsta laste teadlikkust põllumajandus- ja toidusektorist.

Koolikava toetus hõlmab:

- koolipuuvilja ja -köögivilja pakkumise toetust;
- koolipiima pakkumise toetust;
- kaasnevate haridusmeetmete toetust.

Koolikava eesmärgid:

- suurendada laste puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoodete tarbimist, edendades seeläbi puu- ja köögivilja ning piima ja piimatoodete üldist tarbimist;
- kujundada laste tervislikke toitumisharjumusi;
- tõsta laste teadlikkust põllumajandus- ja toidusektorist.

Sihtrühm:

- Koolipuuvilja ja -köögivilja pakkumise toetuse (edaspidi koolipuuvilja ja -köögivilja kava) ning kaasnevate haridusmeetmete toetuse maksimaalne võimalik sihtrühm 2019/20. õppeaastal oli 141 310 last:
  1. koolieelse lasteasutuse lapsed;
  2. haridusasutuse 1.–5. klassi õpilased.

- Koolipiima pakkumise toetuse (edaspidi koolipiimakava) maksimaalne võimalik sihtrühm 2019/20. õppeaastal oli 229 382 last:
  1. koolieelse lasteasutuse lapsed;
  2. haridusasutuse 1.–12. klassi õpilased;
  3. kutsekeskharidust omandavad õpilased, kes õpivad kutseõppeasutuses või rakenduskõrgkoolis.

2019/2020. õppeaasta keskmisena osales koolipuuvilja ja -köögivilja kavas 719 õppeasutust, mille kaudu oli koolipuuvilja ja -köögivilja tarbivate õpilaste arv Eestis 122 095 (**Tabel 11**), mis omakorda moodustas umbes 86% kogu 2019/2020 õppeaasta sihtrühmast. Koolipiimakavas osales samal perioodil õppeaasta keskmisena 821 õppeasutust, mille kaudu oli koolipiima tarbivate õpilaste arv Eestis 207 311 (**Tabel 11**), mis moodustas umbes 90% kogu 2019/2020 õppeaasta sihtrühmast.

Tabel 11. Koolikavas osalenud õppeasutuste ja laste arv 2019/2020. õppeaastal

Koolikava	Õppeasutuste arv	Laste arv (perioodide keskmisena)
Koolipuuvilja ja -köögivilja kava	719*	122 095*
Koolipiimakava	821*	207 311*

Allikas: Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

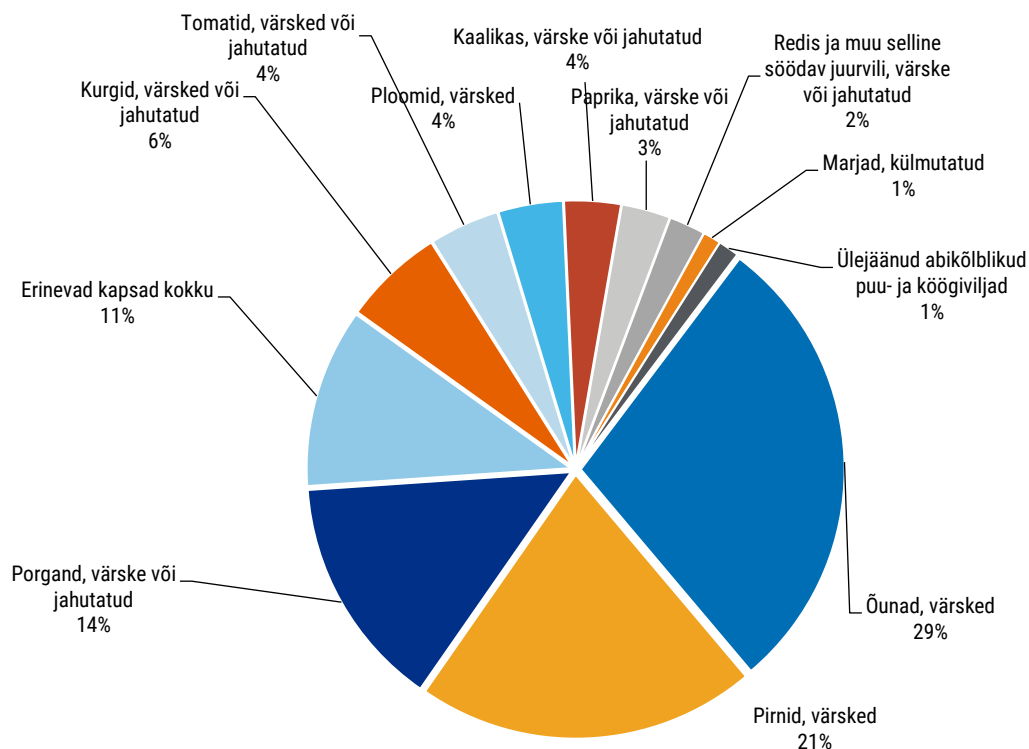
*Pandeemiast mõjutatud koolikava rakendamise perioodid (alates aprill 2020) ei ole lisatud õpilaste andmete arvestusse, sest õpilased viibisid sel perioodil distantsõppel.

Koolipuuvilja ja -köögivilja kava raames tarbitud koolikava toodete eest on seni 2019/2020. õppeaastal toetust kokku makstud 730 606 eurot, millest Euroopa Liidu toetuse osa 573 597 eurot ning Eesti riigi eelarvest makstav täiendav toetus 157 009 eurot.

Koolipuuvilja ja -köögivilja kava toetuse raames on abikõlblikeks köögiviljadeks värsked või jahutatud tomatid, kapsad, salatid, sigurid, porgand, naeris, juurseller, söögipeet, aed-piimjuur ja redis, kurgid, kaunviljad, spargel, seller, paprika, kabatšokk, kõrvitsad. Abikõlblikeks puuviljadeks ja marjadeks on värsked õunad, pirnid ja küdoonid, kirsid, ploomid, maasikad, vaarikad, murakad, sõstrad, karusmarjad, pohlad, mustikad, jõhvikad ja astelpaju marjad. Abikõlblike toodete nimekirja kuuluvad ka külmutatud puuviljad ja marjad.

2019/2020. õppeaasta (01.08.2019–31.07.2020) andmete alusel on koolipuuvilja ja -köögivilja tarbimise osakaal erinevate abikõlblike puu- ja köögiviljade lõikes välja toodud **Joonis 64**.

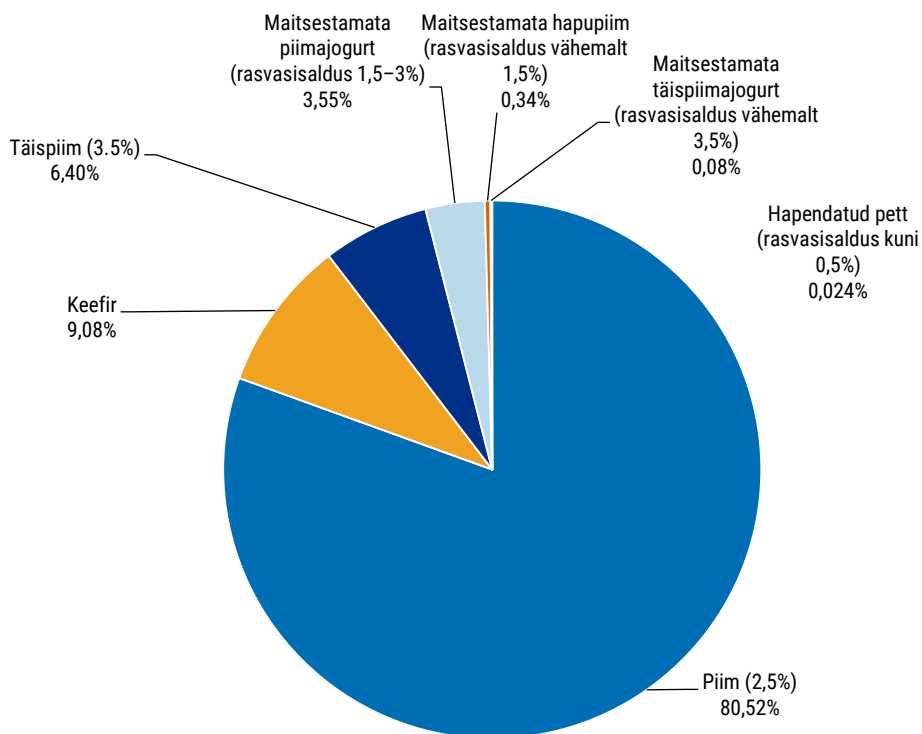

Joonis 64. Abikõlblike puu- ja köögiviljade tarbimise osakaal koolipuuvilja ja -köögivilja kavas 2019/2020. õppeaastal

Allikas: Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

Koolipiimakava raames tarbitud koolikava toodete eest on seni 2019/2020 õppeaastal toetust kokku makstud 1,44 mln eurot, millest Euroopa Liidu toetuse osa 765 318 eurot ning Eesti riigi eelarvest makstav täiendav toetus 667 905 eurot.

Koolipiimakavas saab toetust taotleda maitsestatamata piimatoodetele: piimale, keefirile, hapupiimale, jogurtile ja petile. 2019/2020. õppeaasta (1.08.2019–31.07.2020) andmete alusel on koolipiimatoodete tarbimise osakaal erinevate koolipiimas abikõlblike toodete lõikes välja toodud **Joonis 65**.

Joonis 65. Koolipiimatoodete tarbimise osakaal koolipiimakavas 2019/2020. õppeaastal

Allikas: Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

Kaasnevate haridusmeetmete toetust saab kasutada tegevuste elluviimiseks, mis on seotud kas puu- ja köögivilja või piima ja piimatoodete pakkumisega või mõlemaga. Tegevusi rahastatakse proportsionaalselt puu- ja köögivilja pakkumise toetuse eelarvest ning piima ja piimatoodete pakkumise toetuse eelarvest. Kaasnevate haridusmeetmete eelarve on kuni 8% koolikava kogueelarvest, mis koosneb Euroopa Liidu ning Eesti riigi eraldistest. 2019/2020. õppeaastaks taotletud kaasnevate haridusmeetmete läbiviimine on olnud raskendatud seoses pandeemiast tingitud eriolukorra kehtestamisega.

Erandkorras on haridusasutustele antud võimalus võtta 2019/2020 õppeaastal taotletud kaasnevaid haridusmeetmeid 30. septembrini 2020.